

Perheväkivaltaa kokeneen lapsen kohtaaminen turvakotityössä

Marianne Simolin ja Susanna Ylöstalo

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Perheväkivaltaa kokeneen lapsen kohtaaminen turvakotityössä

Marianne Simolin, Susanna Ylöstalo
Sosionomi
Opinnäytetyö
Toukokuu2019

Marianne Simolin, Susanna Ylöstalo

Perheväkivaltaa kokeneen lapsen kohtaaminen turvakotityössä

Vuosi 2019 2019

Sivumäärä 48

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, millaisia asioita kohtaamisessa tulee ottaa huomioon, kun työskennellään varhaiskasvatusikäisten perheväkivaltaa kokeneiden lasten kanssa turvakodissa. Opinnäytetyön tavoitteena on ollut lisätä erityisesti väkivalta- ja kriisitilanteiden parissa työskentelevien ammattilaisten tietoutta lapsen kohtaamisen merkityksestä ja kuvata erilaisia tekijöitä, joita tulisi ottaa huomioon kohdattaessa perheväkivaltaa kokeneita lapsia. Tuloksia on selvitetty yhden tutkimuskysymyksen kautta: Mikä auttaa työntekijää kohtaamaan perheväkivaltaa kokeneita lapsia onnistuneesti turvakotityössä? Opinnäytetyön yhteistyökumppanina on toiminut Tampereen Ensi- ja turvakoti ry.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Tiedonhankintamenetelmänä on käytetty teemahaastattelua, johon on osallistunut neljä turvakotien työntekijää. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostuu perheväkivaltaa, väkivallan vaikutuksia, kriisejä, kohtaamista sekä turvakotityötä käsittelevästä teoriasta. Aineiston analysointi on toteutettu aineistolähtöistä sisällönanalyysiä käyttäen.

Opinnäytetyössä keskeisimmäksi tutkimustulokseksi nousi työntekijän ammattitaito väkivaltaspesifisessä työssä sekä laaja-alainen ymmärrys kohtaamisen merkityksestä. Tämä piti sisällään työntekijän ammatillisuuden, väkivaltaspesifiseen työhön liittyvän erityisosaamisen, turvakodissa asumisen erityispiirteiden ymmärtämisen, lapsilähtöisyyden työskentelyssä sekä vanhemmuuden tukemisen.

Tutkimuksessa nousi esiin, että perheväkivaltaa kokeneen lapsen kohtaamisessa on otettava monia eri asioita huomioon. Tärkeinä asioina tuloksista nousi, että ammattitaitoinen työntekijä ei tuomitse lapsen vanhempia ja osoittaa lapselle, että kestää kuulla lasten kertomasta väkivallasta. Lisäksi tärkeinä asioina nousivat esiin työntekijän oma rauhallisuus työskentelyssä, työntekijän etukäteinen valmistautuminen lapsen tapaamisiin ja työntekijän oma läsnäolo kiireestä huolimatta. Tuloksista tuli esiin myös se, että lapsi pyritään kohtaamaan yksilönä. Lapsen ja vanhemman suhteen vahvistaminen nähtiin myös merkittävänä asiana. Lisäksi turvakodissa asumiseen liittyvät rutiinit lapsen arjessa koettiin tärkeiksi turvallisuutta lisääväksi tekijöiksi. Esiin nousi myös, että turvakodissa tehtävässä työssä lasten kanssa ennakoitavuus ja työntekijän johdonmukaisuus lisäsivät lapsen turvallisuuden kokemusta.

Jatkotutkimusaihe voisi olla esimerkiksi: Millä tavoin taataan tasa-arvoinen kohtaaminen eri kielisten lasten kanssa turvakotityössä?

Asiasanat: perheväkivalta, väkivaltatyö, kriisytyö, turvakotityö, lapsen kohtaaminen

Sisällys

1	JOHDANTO	7
2	LAPSEEN KOHDISTUVA PERHEVÄKIVALTA	8
2.1	Henkinen väkivalta ja väkivallalle altistuminen	8
2.2	Fyysinen väkivalta ja kuritusväkivalta	9
3	VÄKIVALLAN VAIKUTUKSIA	11
3.1	Väkivallan vaikutuksia vauvaan	11
3.2	Väkivallan vaikutuksia leikki-ikäiseen lapseen.....	12
3.3	Lasta suojaavia tekijöitä.....	13
4	KRIISIN TEORIAA.....	14
4.1	Kehityskriisi, elämäkriisi ja äkillinen kriisi.....	14
4.2	Traumaattisen kriisin vaiheet	15
5	AMMATILLINEN KOHTAAMINEN	17
5.1	Kohtaamisen merkitys sosiaalialan työssä	17
5.2	Lapsen vahvistava kohtaaminen	19
6	YHTEISTYÖKUMPPANI.....	20
6.1	Ensi- ja turvakotien liitto ja turvakotityö	20
6.2	Tampereen turvakoti ja Perhekulma Puhuri	21
7	TURVAKODISSA TEHTÄVÄ LAPSILÄHTÖINEN KRIISI- JA VÄKIVALTATYÖ.....	21
7.1	Muistilista lapsen kanssa työskentelyyn turvakodissa	22
7.2	Lapsi turvakodin asiakkaana.....	22
7.3	Turvakodin työntekijän rooli lapsen tukemisessa	24
7.4	Trauman huomioiminen työskentelyssä.....	26
7.5	Teemat työskentelyn tukena.....	27
7.6	Lapsen turvasuunnitelma	28
8	AIEMMAT TUTKIMUKSET	29
8.1	Lapsen kohtaamiseen ja väkivallalle altistumiseen liittyviä tutkimuksia	30
9	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	31
9.1	Tarkoitus ja tavoitteet.....	31
9.2	Laadullinen tutkimus.....	32
9.3	Teemahaastattelu	33
9.4	Aineiston analyysi.....	34
10	TUTKIMUKSEN TULOKSET	36
10.1	Työntekijän ammatillisuus	37
10.2	Väkivaltaspesifiseen työhön liittyvä erityisosaaminen.....	38
10.3	Turvakodissa asumisen erityispiirteiden ymmärtäminen	40
10.4	Lapsilähtöisyys työskentelyssä	41

10.5	Vanhemmuuden tukeminen	42
10.6	Haasteita.....	43
10.7	Johtopäätökset ja jatkotutkimusaihe	44
11	POHDINTA.....	45
11.1	Eettisyys ja luotettavuus	45
11.2	Pohdintaa opinnäytetyöprosessista.....	47

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, millaisia asioita kohtaamisessa tulee ottaa huomioon, kun työskennellään varhaiskasvatusikäisten perheväkivaltaa kokeneiden lasten kanssa turvakodissa. Tutkimme aihetta tutustumalla aiheeseen liittyvään teorian tietoon sekä haastattelemalla yhteensä neljää Tampereen Ensi ja turvakoti ry:n työntekijää kahdessa eri turvakodissa Tampereella. Kyseisten turvakotien vuoden 2019 painopiste työskentelyssä oli lapsityön kehittäminen. Työntekijöiden haastattelut toteutettiin teemahaastattelulla ja aineisto on analysoitu aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä erityisesti väkivalta- ja kriisitilanteiden parissa työskentelevien ammattilaisten tietoutta lapsen kohtaamisen merkityksestä ja kuvata erilaisia tekijöitä, joita tulisi ottaa huomioon kohdattaessa perheväkivaltaa kokeneita lapsia. Lopulliseksi tutkimuskysymykseksi määrittyi: Mikä auttaa työntekijää kohtaamaan perheväkivaltaa kokeneita lapsia onnistuneesti turvakotityössä?

Opinnäytetyön aiheen valintaan vaikuttivat kirjoittajien omat ammatilliset toiveet ja tavoitteet sekä halu syventää ammattitaitoa lapsen kohtaamisesta väkivalta- ja kriisityössä. Toinen tekijä työskentelee tällä hetkellä eräässä Helsingin turvakodissa kriisityöntekijänä ja toinen tekijä on aloittamassa valmistumisen jälkeen kriisityöntekijän sijaisena Helsingin kriisipäivystyksessä. Lisäksi molemmat ovat painottaneet opinnoissaan aihetta tukevia opintoja.

Turvakotityö ja perheväkivalta olivat myös ajankohtaisia aiheita tutkittavaksi. Sisäministeri Kai Mykkäsen mukaan perheväkivalta on suurin turvallisuusuhka Suomessa heti syrjäytymisestä juontuvien rikosten jälkeen. Vaikka turvakotipaikkoja on lisätty viime vuosina, sisäministeri on myöntänyt, että turvakoteja ei ole vielä riittävästi. (Karvala 2018.) Naisjärjestöjen keskusliiton pääsihteeri Terhi Heinilän mukaan, naisiin kohdistuvasta väkivallasta puhutaan nykyään enemmän, muun muassa Metoo-ilmiön ansiosta. Heinilän mukaan Suomeen tarvitaan lisää turvakotipaikkoja sekä Istanbulin sopimuksen laajaa täytäntöön panoa lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi. (Akimo 2018.)

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostuu perheväkivaltaa, väkivallan vaikutuksia, kriisejä, lapsen kohtaamista sekä turvakotityötä käsittelevästä teoriasta. Perheväkivallan käsitettä avataan tiiviisti sekä henkisestä, fyysisestä sekä kuritusväkivallasta kerrotaan lyhyesti. Väkivallan vaikutusten sekä kohtaamisen tutkiminen on rajattu 0-8-vuotiaisiin lapsiin, sillä toinen tekijöistä suorittaa lastentarhanopettajan kelpoisuutta ja silloin opinnäytetyön tulee liittyä varhaiskasvatusikäisiin lapsiin. Myös teorian tiedon valossa suurin osa ensi- ja turvakodeissa olevista lapsista on leikki-ikäisiä tai 5-9-vuotiaita (Poijula 2016, 141).

Teoriaosuudessa kuvataan laajemmin, miten lasten kanssa työskennellään turvakodissa ja millaisia asioita väkivaltaspesifisessä työssä tulisi ottaa huomioon, jotta kohtaaminen lasten kanssa olisi mahdollisimman laadukasta ja onnistunutta. Työn lopussa esitellään aineistolähtöisen sisällönanalyysin tulokset ja kerrotaan, mikä haastateltujen turvakotien työntekijöiden mukaan auttaa työntekijää kohtaamaan perheväkivaltaa kokeneita lapsia onnistuneesti turvakotityössä.

2 LAPSEEN KOHDISTUVA PERHEVÄKIVALTA

Paavilaisen & Pösön (2003, 15, 19) mukaan perheväkivaltakäsitettä on kritisoitu, sillä siinä ei tule esiin, kuka väkivaltaa käyttää. Perheväkivaltakäsite voidaan tulkita niin, että siinä lähinnä miehet ovat niitä, jotka käyttävät väkivaltaa naisia ja lapsia kohtaan. Lasten kannalta käsitteen käyttö on nähty haasteellisena, sillä siitä ei tule ilmi, että melkeinpä aina lapset ovat uhrin asemassa. Lapsiin kohdistuvan väkivallan termit eivät teoriassa tai käytännöllisesti katsoen ole vallitsevia tai yksiselitteisiä. Kaltoinkohtelun on kuitenkin katsottu olevan yläkäsite kaikille lasta koskeville negatiivisille teoille tai tekemättä jättämisen eri muodoille. (Paavilainen & Pösö 2003, 15, 19.)

Käytämme opinnäytetyössä perheväkivallan ja kaltoinkohtelun käsitteitä puhuessamme lapsiin kohdistuvasta väkivallasta. Käsitämme tässä työssä kaltoinkohtelun yläkäsitteenä, jonka alle kaikki väkivalta ja väkivallan muodot sijoittuvat; myös ne, joita tässä työssä ei käsitellä. Tässä työssä käsitellään siis niitä väkivallan muotoja, joita lapsiin yleisimmin kohdistuu lapsen tullessa turvakotiin perustuen opinnäytetyön tuloksiin (kts. luku 10). Niitä olivat henkinen väkivalta ja väkivallalle altistuminen, fyysinen väkivalta ja kuritusväkivalta. Jätämme kokonaan käsittelemättä esimerkiksi lapseen kohdistuvan seksuaalisen, taloudellisen, hengellisen ja kunniaväkivallan muodot. Vaikka emme käsittele näitä väkivallan muotoja ymmärrämme, että kaikki lapsiin kohdistuva väkivalta on lapselle vahingollista.

Opinnäytetyön tuloksissa (kts. luku 10) tuli esiin, että lähes jokainen lapsi on kokenut perhesuhteissaan väkivaltaa tullessaan turvakotiin. Koemme, että vaikka perheväkivalta käsitteenä on saanut osakseen kritiikkiä, on silti perusteltua käyttää sitä tässä työssä, kun kuvaamme lapseen perheen sisäisissä suhteissa kohdistuvaa väkivaltaa.

2.1 Henkinen väkivalta ja väkivallalle altistuminen

”Joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan, on tuomittava pahoinpitelystä sakkoon tai vankeuteen enintään vuodeksi.” (Rikoslaki 1995/578, 5§).

Lapseen kohdistuvaa henkistä väkivaltaa on esimerkiksi lapselle huutaminen, hylkäämisellä uhkaileminen tai lapsen pilkkaaminen. (Lapsen kaltoinkohtelu 2019b.) Ojuri (2007, 31, 107) määrittelee, että jos lapsi kuulee tai näkee vanhempiensa välistä väkivaltaa, uhkailua, huutamista tai nimittelyä, on se lapseen kohdistuvaa henkistä väkivaltaa. (Ojuri 2007, 31, 107). Paavilainen & Pösö (2003, 17) kirjoittavat, että henkisen väkivallan havainnointi voi olla vaikeaa, koska se ei useinkaan jätä näkyviä merkkejä. (Paavilainen & Pösö 2003, 17).

Psyykinen pahoinpitely on toimintaa, joka tuottaa lapselle pelkoa sekä uhkaa lapsen psyykkistä hyvinvointia ja kehitystä. Se voi esiintyä esimerkiksi lapsen nöyryyttämisenä, uhkaamisena, naurunalaiseksi saattamisena, aliarvioimisena tai kylmyytenä. Lisäksi se voi olla reagoimattomuutta lapsen tarpeisiin tai jonkin muun psykologisen vaaran tuottamista lapselle. (Paavilainen & Pösö 2003, 14.)

Karhuvaara, Kaitue & Ruuhilahti (2013, 18) tuovat esiin, että henkiseen pahoinpitelyyn sisältyy myös puhumattomuus ja se, että toisen henkilön mielipiteitä ei oteta huomioon. Henkinen väkivalta on vallankäyttöä. Sitä voi esiintyä ilman, että samaan aikaan esiintyisi fyysistä väkivaltaa. Ruotsissa tehdyssä tutkimuksessa on tullut ilmi, että jos henkilö on käytökseltään kontrolloiva ja uhkaava, on se korreloinut väkivallan käytön kanssa. Tutkimuksessa on selvinnyt, että henkilö, joka ei uhkaile tai ole kontrolloiva, ei myöskään tavallisimmin ole väkivaltainen. Tutkimuksessa on havaittu lisäksi, että jos väkivallan tekijä on pelotellut vahingoittavansa lapsia tai jo rikkonut toisen omaisuutta, on hän ollut myös väkivaltainen. Neljässä viidesosassa tapauksista toisen pilkkaaminen sekä tapaamisten rajoittaminen voitiin liittää väkivaltaan. (Karhuvaara, Kaitue & Ruuhilahti 2013, 18.)

Kun lapsi elää perheessä, jossa on väkivaltaa, altistaa se lapsen vahingollisesti kaikille väkivallan vaikutuksille. Vaikka lapsi olisikin vain välillisesti mukana väkivallassa, saa väkivallan ilmapiiri lapsessa aikaan pelon ja turvattomuuden tunteita ja tilanteen jatkuessa pitkään, voi lapsi altistua myös erilaisille sairauksille. Lapsi voi oppia lisäksi itse käyttämään väkivaltaa työkaluna tilanteiden ratkaisemiseksi. Jotta lapsen kehitys on mahdollista turvata, tulee lapsen elämiseen väkivaltaisessa kasvuympäristössä puuttua. (Lapsen kaltoinkohtelu 2019c.)

2.2 Fyysinen väkivalta ja kuritusväkivalta

Fyysisen väkivallan muotoja, joita lapseen voi kohdistua ovat esimerkiksi lyöminen, potkiminen, ravistelu, polttaminen tai huumausainien erilaisten kemiallisilla aineilla. Fyysisen väkivallan voi nähdä merkeistä, joita voivat olla esimerkiksi mustelmat, palovammat, luiden murtumat, pään alueen vammat tai sisäelinten vammat. Lapsi voi kuolla fyysisen väkivallan seurauksena. (Lapsen kaltoinkohtelu 2019a.)

Fyysinen väkivalta on rikos. Fyysinen väkivalta ei välttämättä ole luonteeltaan sellaista, että se olisi näkyvää ja ylitsepuosuvaa raivoa, vaan päinvastoin henkilö, joka pahoinpitelee läheistään voi olla hyvinkin kykeneväinen kontrolloimaan ja ajoittamaan omaa väkivaltaista käytöstään. Fyysiseen väkivaltaan voi liittyä väkivallan tekijän itsepuolustelua, kuten stressiin, parisuhteen haasteisiin tai alkoholinkäytön ongelmiin vetoamista. Lisäksi väkivallan tekijä voi syyttää uhriaan väkivallan aiheutumisesta. Tämä voi saada uhrissa aikaan syyllisyyden tunteita sekä häpeää. (Karhuvaara ym. 2013, 18.) Laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta kirjoitetaan: ”Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti.” (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, 15.)

Ellosen (2012, 32) mukaan kuritusväkivalta on yksi lapsen kaltoinkohtelun muodoista. Kuritusväkivaltaa on esimerkiksi hiuksista vetäminen, läpsäytys tai luunapin antaminen lapselle. Kun vanhempi käyttää kasvatuksessa väkivaltaisia keinoja, oppii lapsi kyllä tiedostamaan, kuka on johtaja ja voimakas. Tällöin lapsi ei kuitenkaan opi kykyä siihen, miten konflikteja voi käsitellä. Kuritusväkivalta tuottaa lapselle häpeän, pettymyksen ja nöyryytyksen tunteita, kun ihminen, joka on lapselle rakas, tuottaa lapselle kipua. (Ellonen 2012, 32.)

Kuritusväkivaltaa lapseen kohdistuessa vanhemman pyrkimyksenä on hallita lapsen käytöstä ja rankaista lasta. Kuritusväkivalta tuottaa lapselle kipua tai pahaa oloa, mutta ei ruumiillista näkyvää vammaa. Tätä lapseen

kohdistuvaa väkivallan muotoa on läpi aikojen pidetty tai pidetään yhä eri kulttuureissa ja aikuisten taholta hyväksyttävänä keinona rankaista lasta. Suomessa kuritusväkivalta on vuodesta 1984 ollut lain nojalla kiellettyä ja sillä on ollut myös asenteiden muutoksessa oma arvonsa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 16.)

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti vuonna 2009 työryhmän valmistelemaan esityksen lapsiin kohdistuvaa kuritusväkivaltaa ”ehkäiseväksi ja vähentäväksi kansalliseksi toimintaohjelmaksi”. Toimeksianto oli yhteydessä valtioneuvoston vuonna 2008 hyväksymään Sisäisen turvallisuuden ohjelmaan. Siihen liittyen Sosiaali- ja terveysministeriön tehtävänä oli valmistaa mittava, kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vastainen valistusohjelma. Valistusohjelman laatimisella oli yhteys myös YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, joka pitää sisällään periaatteen siitä, että lapsella on oikeus erityiseen suojeluun sekä turvalliseen ja väkivallattomaan elämään. Lisäksi työhön on vaikuttanut ”Euroopan neuvoston lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vastainen strategia”, jonka tarkoituksena on ollut kehittää sen jäsenmaissa toimivia käytäntöjä ja tuottaa oleellisia säädösmuutoksia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 7.)

Lastensuojelun keskusliiton toimesta on julkaistu vuonna 2017 Piiskasta Jäähypenkkiin niminen selvitys, jonka tehtävänä on ollut kartoittaa, sallivatko suomalaiset yhä lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan ja kuinka paljon väkivallan eri muotojen nähdään haittaavan lapsen kasvua ja kehitystä. (Hyvärinen 2017, 5.) Selvityksestä käy ilmi, että 95 % suomalaisista tietää, että kuritusväkivallan käyttö on laissa kiellettyä. Vaikka asiasta ollaankin tältä osin tietoisia, ei se kuitenkaan tarkoita sitä, että jokainen suomalainen pitäisi kuritusväkivaltaa ei-hyväksyttävänä toimintana. Selvityksen tutkimustulosten perusteella on voitu osoittaa, että suuri osa suomalaisista ei ole vuonna 2017 hyväksynyt kuritusväkivallan käyttöä missään tapauksissa. Selvityksessä ilmi tulleita tuloksia on verrattu aiempien selvitysten tuloksiin. On käynyt ilmi, että kuritusväkivaltaan liittyvien asenteiden kohdalla on tapahtunut edistymistä parempaan. Ennen kuin kuritusväkivalta säädettiin laissa kielletyksi, noin puolet suomalaisista piti sitä sallittuna keinona lapsen kasvatuksessa. (Hyvärinen 2017, 11.)

Toisaalta tutkimuksessa tulee ilmi se, että vaikka asenteissa onkin tapahtunut positiivista muutosta, on niiden kyselyyn osallistujien määrä myös laskenut, joiden kanta asiaan ei ole kuritusväkivallan puolesta- tai sitä vastaan. Selvityksestä käy ilmi, että useammin miehet ovat sallivampia kuritusväkivallan käyttöön kasvatuksessa kuin naiset, mutta miehiä useammin naiset käyttävät kuritusväkivaltaa. Tässä tosin tulee huomioida se, että naiset ovat myös miehiä useammin vastanneet kysymyksiin. (Hyvärinen 2017, 11, 16.) Hyvärinen (2017, 16) viittaa Lansfordiin ym. (2010) ja tuo esiin, että kuitenkin monissa tutkimuksissa niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin on nähty, että naiset kohdistavat lapsiin enemmän väkivaltaa miehiin verrattuna. (Hyvärinen 2017, 16).

Hyvärinen (2017, 5) viittaa Sosiaali- ja terveysministeriöön, jonka mukaan kuritusväkivaltaa ei ole sellainen käytös, jossa vanhempi pyrkii estämään jotain pahaa tapahtumasta lapselle ja siinä yhteydessä joutuu ottamaan lapsesta esimerkiksi kovakouraisesti kiinni. Tällainen tapahtuma voi olla esimerkiksi sellainen, jossa lapsi on juoksemassa autotielle, johon vanhempi voi joutua nopeastikin reagoimaan, mutta perimmäisenä tarkoituksena ei kuitenkaan ole kivun aiheuttaminen lapselle. (Hyvärinen 2017, 5.)

Jotta kuritusväkivaltaa lapsen kasvatuksessa voidaan vähentää, on tärkeää erottaa syytä sille, miksi ruumiillista kuritusta tapahtuu. Syytä sille, miksi vanhempi voi sortua käyttämään kuritusväkivaltaa kasvatuksessa, voi esimerkiksi olla vanhemman itsehillinnän menetys, silloin kun vanhempi kokee väsymystä tai vanhemmalla on

mielenterveys- ja/tai päihdeongelmaa. Lisäksi vanhempi tai muu perheenjäsen voi itse ajatella, että kuritusväkivallan käyttö on hyväksyttävää ja oikeutettua ja sitä voi kohdistaa lapseen kasvatuksessa. Niin vanhemmat kuin lapsetkin tarvitsevat tukea ja apua, jos kuritusväkivaltaa esiintyy perheessä. Tällainen tuki voi olla arkielämän tasolla kohdistuvaa tukea, kuten perhetyötä, vanhemman oman työn rasituksen vähentämistä, ammattilaisten koulutusta sekä erilaisten valistus- ja tiedotuskampanjoiden järjestämistä. (Kuritusväkivalta 2019.)

3 VÄKIVALLAN VAIKUTUKSIA

Tässä luvussa käsitellään lyhyesti fyysisen ja psyykkisen väkivallan mahdollisia vaikutuksia vauva- ja leikki-ikäiseen lapseen. Haastattelujen tuloksiin perustuen lapset usein oireilevat turvakodissa koetun väkivallan vaikutusten seurauksena (kts. luku 10). Käsittelemme työssä näitä lasten ikäryhmiä siksi, että haastattelujen tuloksista kävi ilmi, että turvakodissa tyypillisimmät ikäryhmät ovat vauva- ja leikki-ikäiset lapset. Mannerheimin lastensuojeluliiton sivuilla vauvaikäinen on määritelty 0-1 vuotiaaksi (Lapsen kasvu ja kehitys). Kun puhutaan leikki-ikäisistä lapsista, tarkoitetaan sillä 2,5-6-vuotiaita. (Valtonen, R. 2018).

3.1 Väkivallan vaikutuksia vauvaan

Kauppi (2012, 127) kirjoittaa, että vauva osaa jo puolivuotiaana mukautua vanhemman käytökseen esimerkiksi pakonomaisesti nauramalla, jolloin vauva pyrkii miellyttämään uhkaavaa vanhempaa. Tällainen pakonomainen nauraminen saatetaan nähdä myönteisenäkin asiana, sillä se saatetaan nähdä vauvan kehittyneisyytenä ja hyvänä vuorovaikutuksen taitona. Vauvan pyrkiessä suojautumaan uhalta, voi vauva kääntää esimerkiksi pään pois uhan aiheuttajasta. Kaltoinkohtelun vaikutuksia vauvaan ovat esimerkiksi runsas nukkuminen, kontaktin vältteleminen ja vakavuus. Lisäksi vauva voi oireilla kehollisena jäykkyytenä, katsekontaktin välttelyä, kielen ulos työntämisellä, hikalla tai pulauttelulla silloin, kun uhkaava henkilö on lapsen läheisyydessä. (Kauppi 2012, 127.)

Oranen & Keränen (2006, 66) ovat eritelleet mahdollisia väkivallan vaikutuksia vauva- ja taaperoikäiselle. Käyttäytymisessä vauvalla saattaa ilmetä vaativuutta tai voimattomuutta. Fyysisesti vauva voi olla rauhaton ja kognitiivisella tasolla vauvalla voi esiintyä kehityksessä viivästymistä. (Oranen & Keränen 2006, 66.) Vauvalla voi esiintyä lisäksi vaikeutta uni-valverytmin säätelyssä, vuorovaikutussuhteiden muodostamisessa ja syömistilanteissa. (Oranen 2012, 223).

Föhr & Valanne (2012, 112-113) tuovat esiin, että suurin osa murtumista havaitaan lapsilla, jotka ovat alle 1,5 vuotiaita. Pahoinpitelyepäily voi olla aiheellista, jos vammamekanismi ei ole yhteneväinen aiheutuneen murtuman kanssa. Alle 1-vuotiailla lapsilla olevat murtumat ovat aina kyseenalaisia, esimerkiksi kylkiluissa olevat murtumat ovat voineet aiheutua vauvalle pahoinpitelevän henkilön puristaessa rintakehää. (Föhr & Valanne 2012, 112-113.)

Vauvan ravistamisesta johtuvat oireet voivat vaihdella hyvin pienistä ja poikkeavista aina vaikeisiin neurologisiin oireisiin. Vauvan ravistelu voi lisäksi aiheuttaa vauvan kuoleman. Tavallisesti oireet näyttäytyvät vauvan itkuisuutena, oksenteluna, hengityskatkoksina, kohtausoireina, vaikeana syömisellä sekä tajunnan tason häiriönä. Kliinisiä oireita ovat tavallisimmin verenvuodot aivoihin 90% tapauksissa ja verenvuodot silmissä 68-84% tapauksissa. Jos nämä kliiniset oireet esiintyvät samanaikaisesti, ovat ne lähes varmasti merkki siitä, että vauvaa on ravisteltu. Akuuttien ja heti havaittavien oireiden lisäksi ravistelu voi aiheuttaa myös muita oireita, jotka tulevat esiin vasta kun vauva kasvaa. Vauvan on mahdollista toipua nopeastikin oireettomaksi ravistelusta. Myöhemmin havaittavia oireita voivat olla esimerkiksi kognitiivisia ja käytökseen liittyviä häiriöitä ja neurologisia oireita esimerkiksi motoriikassa, viivettä kehityksessä, epileptisiä kohtaustiloja ja vammoja näössä. (Vauvan kaltoinkohtelu.)

Vauvan ravistelussa vakavinta haittaa kutsutaan nimellä Hypoksis-ikeeminen vaurio. Siinä ravistelu on johtanut todennäköisesti hengityksen pysähtymiseen, mikä johtuu aivorunkoon kohdistuneesta vahingosta. Esimerkiksi kuristamisesta voi aiheutua tukkeutumista kaulavaltimoissa ja se voi aiheuttaa aivoiskemian. (Valanne 2012, 121.)

3.2 Väkivallan vaikutuksia leikki-ikäiseen lapseen

Söderholmin & Politin (2012, 88) mukaan väkivallan seuraukset ja oireet eivät ole kaikilla lapsilla samanlaisia. Ne riippuvat lapsen iästä, laiminlyönnin syistä, muodosta ja kestosta, lapsen temperamentista ja kognitiivisesta tasosta sekä saatavilla olevista hoito- ja tukimuodoista sekä niiden kompetensseista. Lisäksi oireisiin ja seurauksiin vaikuttaa se, millaisia selviytymisen keinoja lapsella itsellään on ollut käytettävissään, jotta hän on voinut kestää ja selvitä vaikeasta elämäntilanteestaan. (Söderholm & Politi 2012, 88.)

Orasen ja Keräsen (2006, 66) mukaan leikki-ikäisellä käyttäytyminen voi olla aggressiivista tai näyttäytyä eläinten ilkeänä kohteluna. Lisäksi voi esiintyä erilaisia käyttäytymishäiriöitä. Emotionaalisia oireita lapsella voi olla pelokkuus ja ahdistuneisuus, surullisuus, huolestuneisuus äidistä, post traumatic stress disorder (PTSD) -oireet ja negatiivisuus. Fyysisesti lapsi voi oireilla olemalla ylivilkas, vaativa, takertuvainen tai taantuva. Kognitiivisesti lapsi voi olla syytteleväinen itseään kohtaan ja sosiaalisesti lapsella voi esiintyä vaikeuksia suhteissa kavereihin ja aikuisiin. Lisäksi voi esiintyä tunteiden ristiriitaisuutta suhteessa lasta hoitavaan aikuiseen. (Oranen & Keränen 2006, 66.)

Oranen (2012, 223) kirjoittaa, että perheväkivalta ja sille altistuminen on stressitekijä, joka sisältää lapselle erilaisia uhkia. Lapsi tulkitsee vanhempiin kohdistuvan fyysisen väkivallan usein hengenvaarana. Avuttomuuden ja keinottomuuden kokemukset väkivallan lopettamisessa voivat olla lapselle traumaattisia. Niistä voi myös syntyä samankaltaista oireilua kuin traumaattisista stressitilanteista, joihin liittyy pelko vahingoittumisesta tai kuolemasta. Jos lapsi joutuu elämään pitkään tilanteessa, jossa yhdistyy hoidon laiminlyönti, lapseen kohdistuva väkivalta sekä vanhempien välinen väkivalta, voi seurauksena olla kompleksinen traumatisoituminen. (Oranen 2012, 223.)

Lasten yleisimpiä traumaoireita ovat tapahtumista muistuttavat muistikuvat. Lapsella voi olla painajaisia, joissa toistuvat koetut väkivaltatilanteet tai painajaiset ovat muuten ahdistavia ja pelottavia. Muita oireita ovat esimerkiksi kohonnut vireystila, ärtyisyys, raivokohtaukset ja uni-valverytmin häiriöt. Leikeissä voivat toistua samankaltaiset teemat, kuin koetuissa tapahtumissa. Lapsi voi myös pyrkiä välttämään väkivaltatilanteista muistuttavia tunteita ja ajatuksia, jolloin hän ei välttämättä pysty muistamaan tiettyjä tilanteita, eikä halua puhua tapahtumista. Yleensä lapset oireilevat niillä alueilla, joihin kehitysvaiheen tärkeimmät haasteet liittyvät. (Oranen 2012, 224.)

Kun lasten omia kokemuksia ja käsityksiä on tutkittu, on huomattu, että lapset pystyvät usein erottamaan sen, kuka on vastuussa väkivallasta, mutta kokevat syyllisyyttä siitä, etteivät ole pystyneet lopettamaan väkivaltaa, vaikka olisivat halunneet tai yrittäneet. Väkivallalle altistuminen ja siihen liittyvä salailu aiheuttaa yksinäisyyden ja eristyneisyyden kokemuksia ja lapset voivat uskoa, ettei kenellekään muulla voi olla samanlaisia kokemuksia kuin heillä. (Oranen 2012, 225.)

3.3 Lasta suojaavia tekijöitä

Pojjula (2019, 101) kirjoittaa, että vaikka kielteiset elämäntapahtumat aiheuttavat stressiä lapselle, on samanaikaisesti olemassa suojaavia tekijöitä, jotka auttavat lasta tuntemaan turvallisuutta. Suojaavat tekijät neutraloivat fyysisiä muutoksia, joita ilmenee luonnollisesti esimerkiksi silloin, kun ihmisellä on traumaattisia kokemuksia. Suojaavat tekijät ovat yksilön ja ympäristön ominaisuuksia, joiden kautta lapsen haavoittuvuus stressille pienenee. Huolta pitävien ja välittävien aikuisten antama tuki ja sopivat interventiot vaimentavat lapsen kokemaa stressiä. (Pojjula 2019, 101.)

Lapsella suojaavia ominaisuuksia ovat esimerkiksi lähestyttävyyden, hyvät sosiaaliset taidot, periksiantamattomuus, emotionaalinen joustavuus, hallintakäsitys, ongelmanratkaisukyvyt sekä kognitiiviset taidot. Lasta suojaa myös kokemus siitä, että hän on rakastettu. Lapsi on rakastettu, kun hänen ympärillään on häntä rakastavia ihmisiä, joihin hän voi luottaa, vaikka elämässä tapahtuisi mitään. Rakastamiseen kuuluu myös rajojen asettaminen lapselle. Niiden kautta lapsi oppii tietämään, milloin lopettaa ennen vaikeuksia tai vaaraa. Kun aikuiset myös itse noudattavat asettamia rajoja, he näyttävät omalla esimerkillään, kuinka toimia oikein. Kun lapsi kokee olevansa henkilö, josta toiset ihmiset pitävät ja jota rakastetaan, lapsi oppii myös itse osoittamaan välittävänsä muista. Itsensä ja muiden kunnioitus, vastuullisuus sekä usko siihen, että asiat järjestyvät, kumpuavat rakastetuksi tulemisesta. Lapsi löytää keinoja ratkaista kohtaamiaan ongelmia ja oppii hallitsemaan itseään, silloin, kun hän on saanut kokemuksen siitä, että muille voi puhua myös pelottavista ja vaivaavista asioista. Sitä kautta lapsi oppii myös ilmaisemaan sen, milloin tarvitsee apua. (Pojjula 2019, 101-102.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2019) mukaan, suojaavat tekijät voivat turvata lapsen kasvua. Myönteiset ihmissuhteet sekä onnistumisen sekä pärjäävyyden kokemukset suojaavat lasta. Myönteinen asenne, kiinnostuneisuus ja johdonmukaisuus lasta kohtaan synnyttävät pärjäävyyden kokemuksia lapselle, samoin kuin lapsen kokema hyväksyntä, kannustavuus sekä keskusteleva ja kuunteleva ohjaus. (Lapset ja perheet 2019.)

Ympäristön suojaavia tekijöitä ovat esimerkiksi yhteisöön kuulumisen tunne, osallistuminen perheen ja yhteisön toimintoihin, perheen vakaus ja perheen antama tuki sekä hyvät kaverisuhteet. (Pojjula 2019, 102.)

Oranen (2012, 225) kirjoittaa, että Graham-Bermannin tutkimuksissa huomattiin, että äidin lämmin suhde lapseen suojasi lasta. Tutkimuksessa 20 prosenttia väkivallalle altistuneista lapsista selviytyi kokemuksistaan huolimatta hyvin ja vain vähäisillä ongelmilla. Kyseisten lasten äideillä oli paremmat vanhemmuustaidot sekä perheissä oli enemmän voimavaroja käytössään. (Oranen 2012, 225.)

Aivojen kehitystä, huomio- ja keskittymiskykyä, ajattelua sekä oppimista edistävät ja suojaavat äidin raskausajan hyvä terveydenhoito, ravitsemusohjelmat, varhaislapsuuden opetus, asianmukainen lääketieteellinen hoito ja hyvät koulut. Perheillä, kouluilla, sosiaalisilla ja yhteisöllisillä toimijoilla ravitaan suojaavia tekijöitä. On tärkeää edistää tällaisten järjestelmien tervettä kehitystä. Niitä tarvitaan silloin, kun lapsen elämään tulee vaikeuksia. (Poijula 2019, 101.)

Söderholmin & Politin (2012, 88) mukaan vauvan kasvua ja kehitystä suojaavat ja edesauttavat kiintymyssuhde huoltajaan, kognitiivinen simulaatio sekä positiiviset sosiaaliset suhteet. (Söderholm & Politi 2012, 88.)

4 KRIISIN TEORIAA

Tässä luvussa siirrymme käsittelemään erilaisia kriisejä, joita ihmisen elämänpolulla voi tulla eteen. Lisäksi luvussa kuvataan traumaattisen kriisin eri vaiheita sekä kriiseistä selviytymisen keinoja.

”On tärkeää tunnistaa lasten kohtaamat kriisit ja auttaa heitä mahdollisimman nopeasti. Lasten avun saaminen on vanhempien ja valta-asemassa olevien aikuisten vastuulla.” (Poijula 2016, 12.)

4.1 Kehityskriisi, elämänkriisi ja äkillinen kriisi

Suomen punaisen ristin (2019) mukaan kriisistä puhutaan yleensä silloin, kun elämässä tapahtuu suuri muutos. Jotta ihmisen on mahdollista selvitä vaativasta elämänmuutoksesta, muutos käynnistää mielessä sopeutumistehtävän. Muuttuneeseen tilanteeseen sopeutuminen vaatii psyykkisiä voimavaroja. Näiden voimavarojen käyttöönottoa ja muutokseen sopeutumista kutsutaan kriisiksi. Vaikka kriisi on tavanomainen ja terveeseen psyykkiseen toimintaan liittyvä vaihe, ihmisen psyyke joutuu silloin koville. Jos ihmisen voimavarat riittävät normaalisti, tilanne yleensä tasapainottuu ajan kuluessa. Kriisikokemuksen ja -tietämyksen lisääntyessä on huomattu, että on tärkeää erottaa, minkälaisesta kriisistä on kyse, jotta apua osataan antaa juuri kyseiseen kriisiin, siihen sopivalla tavalla. (Elämän erilaiset kriisit 2019a.)

Suomen punaisen ristin artikkelissa Elämän erilaiset kriisit kirjoitetaan, että kriisit jaotellaan tyypillisesti kehityskriiseihin, elämänkriiseihin ja äkillisiin kriiseihin eli traumaattisiin kriiseihin. Kehityskriisit kuuluvat normaaliin elämään. Ihmisten vanhetessa on luonnollista, että elämässä tulee vastaan erilaisia muutosvaiheita. Esimerkiksi murrosikä, muutto pois lapsuudenkodista, taloudellisen vastuun ottaminen itsestä, oman perheen perustaminen, ensimmäisen lapsen saaminen, viimeisen lapsen lähtö kotoa ja eläkkeelle jääminen kuuluvat kehityskriiseihin. (Elämän erilaiset kriisit 2019b.) Palosaaren (2007, 23) mukaan kehityskriisit tunnetaan ja osataan hoitaa yleensä Suomen palvelujärjestelmissä, kuten neuvoloissa ja kouluterveydenhuollossa hyvin. (Palosaari 2007, 23.)

Elämänkriiseistä puhutaan silloin, kun muutostilanteet ja niistä aiheutuvat haasteet liittyvät ihmissuhteisiin, työhön ja asuinpaikkaan. Elämänkriisejä voivat olla esimerkiksi uuden ihmissuhteen syntyminen tai ihmissuhteen katkeaminen, avioero, asuinpaikan vaihto, työpaikan vaihto ja irtisanominen. (Elämän erilaiset kriisit 2019c.)

Palosaaren (2007, 24) mukaan elämänkriisit ovat pitkäkestoisia rasiustilanteita, joita ei satu kaikille. Ne kuuluvat kuitenkin perinteisen osaamisen piiriin esimerkiksi mielenterveystoimistoissa sekä sairaaloissa. (Palosaari 2007, 24.)

Äkillisestä kriisistä eli traumaattisesta kriisistä puhutaan Soisalon (2012, 160) mukaan silloin, kun ihminen kohtaa äkillisen ja odottamattoman tilanteen, joka on käytössä oleviin voimavaroihin nähden epätavallisen suuri. Suomen mielenterveysseura on julkaissut Mielenterveyden ensiavun käsikirjan, jossa tyypillisiksi traumaattisen kriisin aiheuttajiksi kerrotaan esimerkiksi vaikean tapaturman näkeminen, hyökkäyksen kohteeksi joutuminen, läheisen itsemurhan kokeminen, läheisen ihmisen menettäminen ja ulkoiset katastrofit, kuten sota ja maanjäristys. (Soisalo 2012, 160.) Palosaaren (2007, 159) mukaan äkillisten kriisien kohtaamisessa ja hoidossa tarvitaan uudempaa osaamista, kuten esimerkiksi erikoiskoulutettuja kriisityöntekijöitä. (Palosaari 2007, 24.)

4.2 Traumaattisen kriisin vaiheet

Poijulan (2016, 41-43) mukaan erilaiset traumaattiset tapahtumat eroavat toisistaan sen suhteen, kuinka vahingollisia ne ovat. Toisen ihmisen pahantahtoisesti aiheuttamaa traumaa pidetään kaikkein vahingollisimpana. Väkivalta ja seksuaalinen väkivalta kuten raiskaus aiheuttavat suurimman riskin häiriökehitykseen. Trauman vakavuuteen vaikuttaa se, onko kyse itse koetusta tapahtumasta, tapahtuman todistamisesta paikan päällä vai tapahtuman näkemisestä esimerkiksi televisiosta. Lapsen vaikuttaa voimakkaammin omalle vanhemmalle, sisarukselle tai muulle läheiselle ihmiselle tapahtunut trauma, kuin vieraaseen ihmiseen kohdistunut trauma. Kuitenkin myös etäisemmät tapahtumat voivat vaikuttaa lapseen voimakkaasti. (Poijula 2016, 41-43.)

Traumaattinen kriisi jaotellaan yleensä neljään eri vaiheeseen: sokki, reaktiovaihe, läpityöskentelyn vaihe sekä integraatio. Kyseinen vaihemalli ei kuitenkaan sellaisenaan sovellu kuvaamaan jokaiselle ihmiselle yksilöllistä kriisiprosessia. Kun lapselle puhutaan kriisistä, on hyödyllisempää kuvata sitä niin, että kriisillä on alku, keskikohta ja loppu. Kriisin alkuun kuuluvat sokki ja reagointivaihe ja ne pystytään yleensä tunnistamaan. Läpityöskentelyn vaihe ja integraatio eivät puolestaan ole selvästi erillisiä, vaan ne tapahtuvat usein päällekkäisesti. Traumaattisen kriisin välitön vaikutus kestää yleensä neljästä kahdeksaan viikkoon, riippuen tapahtumien ja kriisireaktioiden voimakkuudesta ja luonteesta. Kriisi voi kuitenkin kestää myös pidempään. Lapsiin sovelletaan aikuisten kriisiteorioita, sillä hyväksi näyttäytyntynyt lapsiin kohdistuva kriisiteoria puuttuu. (Poijula 2016, 27, 29, 32.)

Soisalo (2012, 258) kirjoittaa, että ihminen kokee psyykkisen sokin joutuessaan järkyttävään tilanteeseen tai kuulleessaan järkyttävän tiedon. Sokin tarkoitus on suojata mieltä liian uhkaavalta todellisuudelta. Psykkinen sokki jatkuu niin kauan, kunnes stressi- tai uhkatilanne on ohi. (Soisalo 2012, 258.) Poijulan mukaan (2016, 29-30) sokissa oleva ihminen voi näyttää ulospäin rauhalliselta, vaikka samanaikaisesti mieli on kaaoksessa. Sokissa oleva lapsi voi jatkaa aikaisempaa toimintaansa, kuin mitään ei olisi tapahtunut, tai lapsi voi lamaantua tai reagoida voimakkaasti. Sokin aikana tietoisuuden tila on muuntunut ja tästä johtuen sinä aikana annettua tietoa voi olla vaikea vastaanottaa ja myös muistaa myöhemmin. (Poijula 2016, 29-30.)

Saari (2007, 43) kirjoittaa, että sokissa olevaan ihmiseen tekevät voimakkaan vaikutuksen sokin aikana kohdatut ihmiset ja sillä on merkitystä, mitä ja miten nämä ihmiset puhuvat hänelle. Muutamia minutteja kestävä kontakti voi olla niin tärkeä, että ihminen muistaa sen loppuelämänsä. Sanat, jotka ihminen kuulee sokin aikana,

esimerkiksi terveydenhuoltohenkilökunnalta tai poliisilta ovat erittäin painavia ja ne yleensä antavat koko tapahtumalle tietyn sävyn. (Saari 2007, 43.)

Pojjula (2016, 30) kirjoittaa, että kun sokkivaihe väistyy erilaiset reaktiot alkavat herätä asteittain. Tapahtumat alkavat tunkeutua toistuvasti mieleen mielikuvina, muistoina ja unina. Näin mieli alkaa tehdä traumatyötä. Muistikuvat pakottavat ihmisen kohtaamaan todellisuuden ja käymään läpi tapahtumien herättämät reaktiot ja tunteet. Yleensä reaktiot lieventyvät ja harvenevat viikkojen kuluessa. Reaktiovaihe kuuluu normaaliin toipumiseen. Reaktiovaiheen aikana erilaiset puolustusmekanismit, kuten kieltäminen tai dissosiaatio eli katkos tietoisuuden jatkuvuudessa käynnistyvät. Niiden kautta ihminen suojelee psyykkistä eheyttään. (Pojjula 2016, 30.)

Saaren (2007, 66) mukaan vaaran ja uhkatilanteen tulee olla ohi, jotta ihminen voi siirtyä reaktiovaiheeseen. Ihmisen tulee tuntea olevansa turvassa, jotta reaktioille on tilaa. Reaktiovaihe onkin usein tunteiden myllerrystä. Suru, epätoivo, tyhjyyden tunne, ahdistus, itsesyytökset ja syyllisyydentunto ovat tyypillisiä tunteita reaktiovaiheessa. (Saari 2007, 53.) Pojjula (2016, 30-31) kirjoittaa, että surun kokeminen on reaktiovaiheen olennainen osa. Kaoottista tilannetta yritetään hahmottaa esimerkiksi jatkuvilla miksi-kysymyksillä ja epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia nousee yleensä pintaan. Reaktioiden vallassa oleva ihminen voi myös vältellä tapahtumien ajattelemista ja niistä puhumista. Tapahtumien mieleen tunkeutuvuutta pyritään tätä kautta säätämään. (Pojjula 2016, 30-31.) Palosaaren (2007, 66) mukaan surun tunne pääsee avautumaan vasta sitten, kun voimakkaista reaktioista, kuten vihasta ja katkeruudesta on päästy eteenpäin. Suru on arvokas tunne väistämättömän luopumisen yhteydessä ja se kannattaa kohdata omien voimavarojen mukaan. (Palosaari 2007, 66.)

Pojjula (2016, 31) kirjoittaa, että läpityöskentelyn vaihe alkaa reaktioiden rinnalla. Se auttaa suuntautumisessa tulevaisuuteen, sen sijaan että ihminen keskittyisi pelkästään koettuun traumaan ja menneisyyteen. Läpityöskentelyn alkaminen voi alkaa viikkojen, kuukausien tai vasta vuoden kuluttua tapahtumasta. Trauman kokeneen ihmisen tulisi kuitenkin sopeutua kohtuullisen ajan kuluessa elämässään tapahtuneeseen muutokseen. Jos näin ei käy, mahdollista ammattiavun tarvetta on hyvä pohtia. Kun seurataan lapsen selviytymistä ja pyritään tunnistamaan avuntarvetta, jo kuukausi on kehityksellisistä syistä pitkä aika läpityöskentelyn alkamiseen. (Pojjula 2016, 31.)

Saaren (2007, 63) mukaan traumaattisen kokemuksen työstäminen kääntyy sisäänpäin työstämis- ja käsittelyvaiheessa. Mieli käy läpi tapahtunutta joko tietoisesti tai tiedostamatta. Ihmisestä voi tuntua, että hän ei lainkaan ajattele tapahtunutta, mutta työstämistä tapahtuu silti. Tyypillisiä oireita tässä vaiheessa ovat muisti- ja keskittymisvaikeudet. (Saari 2007, 63.)

Selviytyminen johtaa traumaattisessa kriisissä vähitellen integraatioon eli tapahtuman eri puolet yhdistyvät yhdeksi kokonaisuudeksi. Kärsimyksen rinnalle syntyy myös mahdollisuus myönteisestä kasvusta ja kehityksestä. Parhaassa tapauksessa kriisin jälkeen lapsen toimintakykyisyys on vahvistunut ja kehittynyt aikaisempaa paremmaksi, selviytymisvoimavarojen ja kykyjen kehittymisen kautta. (Pojjula 2016, 31.)

5 AMMATILLINEN KOHTAAMINEN

Tässä luvussa avataan kohtaamisen merkitystä sosiaalialan työntekijöiden ja asiakkaiden välillä. Luvussa avataan kohtaamista lähinnä asiakkaan näkökulmista tarkasteltuna, eli mitä asiakkaat itse toivovat kohtaamiselta, ja erityisesti silloin, kun kyseessä on väkivallasta keskusteleminen ammattilaisen kanssa. Luvussa kuvaillaan myös arvostavan kohtaamisen piirteitä, joihin työntekijän on tärkeää kiinnittää huomiota kohdatessaan perheväkivaltaa kokenut lapsi tai vanhempi. Lisäksi luvussa käsitellään, mitä haasteita kohtaamiseen voi liittyä ja miten työntekijä voi väärinymmärrystilanteissa toimia kohtaamista korjaavalla tavalla.

5.1 Kohtaamisen merkitys sosiaalialan työssä

Dunderfelt (2016, 9) kuvailee kohtaamista, vuorovaikutusta ja ihmisten välistä kommunikointia niin, että sen parhaassa muodossa se näyttäytyy ihastuttavana, energisoivana, upeana, kehittävänä, jopa nuorentavana ja sellaisena, minkä kautta elämä tuntuu elämisen arvoiselta. Vuorovaikutuksella voi myös olla terapeuttinen ja parantavakin voima. Toisaalta kohtaaminen ja vuorovaikutus eivät aina soljukaan. Silloin se voi olla tuskallista, satuttavaa, tunnottomaksi tekevää, väsyttävää ja jopa vanhentavaa, jolloin tuntuu, että elämässä oleva voima ja elämänhalu kapenevat. Tällöin myös vaikeudet pahentuvat niistä keskustellessa. (Dunderfelt 2016, 9.)

Paavilainen ym. (2000), Åsted-Kurki & Paavilainen (1999) mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaat odottavat palveluita käyttäessään työntekijöiltä yksilöllistä suhtautumista, avointa kohtaamista, kuuntelemista, keskustelua sekä tietoa ja tukea tilanteeseensa. Tarkan (1996) tutkimus osoitti, että äidit odottivat neuvolalta perhekeskeisempää työskentelyä sekä enemmän emotionaalista tukea sekä tukea päätöksenteossa. Niskasen (2001) tutkimuksessa tärkeänä koettiin, että työntekijä osaa kuunnella. Samalla kuitenkin kävi ilmi, että näin ei aina tapahdu. Työntekijät olivat jättäneet huomiotta asiakkaiden kertomia asioita, keskeyttäneet asiakkaita, puhuneet päälle ja jatkaneet asiakkaiden aloittamia lauseita. Tutkimuksessa huomautettiin, että jos asiakkaalla on mielessään esimerkiksi perheväkivaltaan liittyviä huolia ja jos asiakas miettii, kuinka asiasta kertoa, asiaa ei helpota se, että työntekijä ei anna asiakkaan puhua. (Paavilainen & Pösö 2003, 84.)

Paavilaisen (1998) ja Paavilainen ym. (2000) tutkimuksessa, jossa tutkittiin lasta kaltoin kohdelleiden perheiden asiakkuuksia neuvolassa, tuli myös esille samoja asioita. Perheet pitivät hyvään asiantuntijuuteen kuuluvina asiallista suhtautumista, keskinäistä luottamusta, asioista suoraan puhumista ja mahdollisiin ongelmiin puuttumista. Perheet toivoivat keskustelua myös perheväkivaltaan liittyvistä asioista. Työntekijöiden tulisi suhtautua asiakkaisiin lämpimästi, ymmärtävästi ja kohdella heitä tasavertaisesti sekä olla positiivisia. Hyvät työntekijät olivat perheiden mielestä sellaisia, jotka kysyvät suoraan ongelmallisistakin asioista, heidän kanssaan voi keskustella ja heitä on helppo lähestyä. Monet perheet kokivat liian rutiininomaiset ja kaavamaiset työskentelytavat, kuten rutiininomaisten neuvojen antamisen negatiivisena. (Paavilainen & Pösö 2003, 85.)

Nyqvistin (2001) mukaan väkivaltaa kokeneiden on helpompaa puhua elämäntilanteestaan auttamisorganisaatioissa, joissa väkivalta otetaan huomioon. Silloin kun asiakas hakee apua tilanteeseensa nimenomaan väkivaltaongelman vuoksi ja paikasta, joka keskittyy nimenomaan väkivaltaongelmiin, voidaan puhua väkivaltaspesifistä asiakkuudesta. Esimerkiksi turvakodeissa tehtävä työ on tällaista. Apua väkivaltaongelmiin haetaan kuitenkin myös yleisistä palveluista, kuten terveyskeskuksista ja neuvoloista ja niissä asiakasmäärät ovat huomattavasti suurempia kuin väkivaltaspesifisissä palveluissa. Väkivaltakokemukset tulisikin ottaa huomioon ja kuulla kaikissa palveluissa. (Paavilainen & Pösö 2003, 86.)

Viinikka, Sourander & Oksanen (2014, 68) kirjoittavat, että kohtaamisessa on tärkeää osoittaa kunnioitusta, uteliaisuutta ja avoimuutta toista ihmistä kohtaan. Työntekijän tutustua asiakkaaseen, myös hänen ajatuksensa ja tunteensa voivat rikastua ja muuttua suhteessa asiakkaan ajatuksiin ja tunteisiin. Reflektiivisyys työssä on niin asenne- kuin taitokin. Tähän liittyy myös se, että työntekijä ymmärtää, että ei voi aina täysin ymmärtää kohtaamansa ihmisen mielen tilaa mutta kysymällä asiakkaalta, lapselta tai perheeltä, on työntekijän mahdollista oppia jotain uutta ja näin ymmärtää tilannettakin paremmin. (Viinikka, Sourander & Oksanen 2014, 68.)

Mattilan (2007, 19-20) mukaan arvostavassa kohtaamisessa nöyryys on yksi tärkeistä perusaineksista. Kun työntekijä kykenee katsomaan omaa elämäänsä totuudenmukaisesti, hän voi tarkastella myös asiakkaan elämää samanlaisella katseella. Kun työntekijä tunnistaa elämän yhteyden, merkitsee se sitä, että työntekijä tietää, että niin hänen, kuin asiakkaankin elämänkulku on riippuvainen ainakin osittain tekijöistä, jotka ovat ihmisen hallinnan ulkopuolella. Nöyryydessä on kiitollisuutta, myötätuntoa ja valmiutta jakaa asioita. Ihmisillä on lupa ja mahdollisuus toivoon ja sen välittämiseen muille. (Mattila 2007, 19-20.)

Vaikka työntekijä on ammattilaisena kohtaamistilanteessa, on hänen tärkeää muistaa, että työntekijä ja asiakas ovat ihmisinä vertaisia. Ihmisyyden yhteistä, vaikka heidän elämänkokoalonsa eroavat. Jokainen ihminen tarvitsee monella tapaa apua ja tukea elämänsä aikana ja kokonaisuutena tarkasteltuna myös työntekijät ovat jossain hetkenä elämässään autettavina. Ihmiset hoitavat vuorollaan toinen toisiaan. (Mattila 2007, 32.)

Salo & Kauppi (2014, 83) kirjoittavat, että aina ei ole mahdollista päästä kiinni lapsen tai vanhemman ajatuksiin ja kohtaamisissa tapahtuu myös väärinymmärryksiä, vaikka työntekijä olisi kuinka reflektiivinen työssään. Vuorovaikutuksen laadusta ei aina löydy syytä sille, miksi kohtaaminen ei ole onnistunut tai väärinymmärryksiä on syntynyt. Kun kohtaaminen ei onnistu, ei merkittävintä ole etsiä syitä vuorovaikutuksen laadusta. Tärkeää on se, mitä kohtaamisessa läsnä olleet henkilöt ovat tehneet sen jälkeen, kun väärinymmärrys on tapahtunut. Kun työntekijä toimeliaasti pyrkii parantamaan tilannetta, voi se herättää toisessa osapuolella painavan kokemuksen ymmärretyksi tulemisesta eikä vuorovaikutuksen epäonnistuminen olekaan enää merkittävintä. Työntekijän ollessa reflektiivinen työssään, on tärkeää, että työntekijä pyrkii parantamaan aina epäonnistuneita kohtaamisia. Työntekijä voi esimerkiksi tuoda ääneen esiin, jos hän huomaa asiakkaan loukkaantuneen. On myös oleellista selvittää, mistä erimielisyys tarkalleen johtuu ja pysähtyä pohtimaan sitä sekä ottaa tavoitteeksi siitä syntyvä mahdollisuus uuteen ja aitoon yhteyteen. (Salo & Kauppi 2014, 83.)

Viinikka ym. (2014, 68) viittaavat Sladeen (2005), Sladeen (2006) ja Suchmaniin ym. (2010), joiden mukaan työntekijä voi tukea vanhempaa uusiin positiivisiin kohtaamisiin. Tämä voi auttaa vanhempaa kasvattamaan ymmärrystä niistä edeltävistä toimintamalleista, jotka vanhempi on sisäistänyt. On mahdollista, että vanhempi saa uusia toimintamalleja työntekijän tuella ja alkaa näin toimimaan lapsensa kanssa toisella tavalla. Vanhempi voi esimerkiksi saada tukea siihen, että lapsen reaktioihin voi suhtautua myös sovittelevammin kuin aikaisemmin. Kun työntekijä kohtaa vanhemman empaattisesti, voi se auttaa vanhempaa oman mielen rauhoittamisessa sekä keventää vanhemman voimavaroja lapsen kokemusten pohtimisessa. Tämä voi edesauttaa myös vanhemman itseluottamuksen kasvua vanhempana. (Viinikka ym. 2014, 68.)

Viinikka ym. (2014, 69) viittaavat myös Batemaniin & Fonagyyn (2006), joiden mukaan työntekijän ei tule ottaa tietäjän roolia, kun asiakaslapsi tai vanhempi miettii omaa tilannettaan. Työntekijän ei ole mahdollista tietää tai tehdä asiakkaan puolesta ratkaisuja, eikä työntekijä voi laittaa omia tavoitteitaan työskentelyn lopputuloksen edelle. (Viinikka ym. 2014, 69.)

5.2 Lapsen vahvistava kohtaaminen

Mattilan (2011, 15) mukaan kohtaaminen itsessään on tärkeää, erityistä ja monikerroksista. Kohtaaminen ei ole yksinkertaista eikä se ole pintapuolista, vaan kasvokkain pysähtymistä toisen ihmisen kanssa. Kohtaaminen jokaisen ihmisen välillä on aina ainutlaatuista, sillä jokainen vaikuttaa toisiinsa, jolloin jokainen vaikuttaa myös kohtaamisen luonteeseen. Kohtaamisen monikerroksisuus on sitä, että ensin esiin tulee kaunis katse ja ystävällinen ele. Jotta päästään siihen, että kohtaaminen on aitoa ja vältytään siltä, että kohtaaminen jäisi vain pintapuoliseksi, tarvitaan seuraavaksi kuulemistä, näkemistä ja toisen ihmisen nähdyksi tulemistä. (Mattila 2011, 15.)

Kun aikuinen kohtaa lapsen, on hänen oma lapsuutensa aina tilanteessa läsnä. Sillä on vaikutus lapsen kohtaamiseen, miten aikuinen on itse tullut kohdatuksi ollessaan lapsi. Yleisesti aikuisella on halu tarjota lapselle sitä, mistä itse on ajatellut jääneensä paitsi. Sillä on merkitystä, onko aikuinen käsitellyt niitä asioita, joista mahdollisesti kokee jääneensä paitsi omassa lapsuudessaan. Vaille jäämistä on pohdittava, samoin kuin on voitava työstää sitä, missä vaiheessa on tullut kohdatuksi huonosti. (Mattila 2011, 38.)

Pojjula (2016, 197-198) kirjoittaa parantavasta kommunikaatiosta, jolla tarkoitetaan sitä, että kriisitilanteessa lasta kuunnellaan, annetaan tietoa, ohjataan ja luodaan turvallisuutta. Aikuinen ei yritä kommunikoinnissa opettaa lasta, vaan pyrkii auttamaan lasta saamaan käsityksen tapahtuneesta psykologisen tarkastelun avulla. Jotta lapselle tulee kokemus osallistumisesta, eikä vain tilanteen tarkkailusta, on tärkeää, että lapsi kokee olevansa aktiivinen toimija omassa elämässään. Lasta rohkaistaan kertomaan kokemastaan ja tarvittaessa autetaan sanojen löytymisessä. Parantavassa kommunikaatiossa kuuntelija ottaa kuulemansa vakavasti, ei vähättele ongelmia, on ymmärtäväinen, lämmin ja välittävä ja antaa toisen puhua. (Pojjula 2016, 197-198.)

Kallialan (2009, 20) mukaan hyvään kasvatukseen kuuluu avoin ja rehellinen vuorovaikutus. On tärkeää tunnistaa aikuisen ja lapsen välisen suhteen epäsymmetrisyys ja ymmärtää, että aikuinen käyttää aina valtaa vuorovaikutustilanteessa lapsen kanssa. Aitoon ja suoraan vuorovaikutukseen kuuluu se, että aikuinen tunnistaa tämän vallan käytön. (Kalliala 2009, 20.) Kalliala viittaa Strandelliin (1994) ja kirjoittaa, että aikuisen tärkein tehtävä on olla läsnä, kuunnella ja avustaa lasta sekä olla saatavilla. Aikuisen vastuulla ovat ajan ja tilan hallinnoiminen sekä puitteiden luominen. (Kalliala 2009, 24-25.)

Mattilan (2011, 39) mukaan ilo on merkittävä elementti lapsen vahvistavassa kohtaamisessa. Kohtaamisessa tarvitaan iloa, joka syntyy lapsesta. Se näyttäytyy innostuneisuutena lapsen tukemiseen, kasvatukseen ja hoitoon. Lapsi aistii hänestä välittyvät ilon kokemukset ja se vahvistaa lapsen itsetuntoa ja omanarvontuntoa sekä viestii lapselle, että hän on hyväksytty ja että hänellä on olemassaolon oikeus. (Mattila 2011, 39.)

Känkäsen (2006, 147-148) mukaan taidelähtöiset työmenetelmät mahdollistaisivat kunnioittavan ja kuuntelevan tilan esimerkiksi lastensuojelun toimintakäytäntöihin. On erityisen tärkeää, että haavoittavissa kasvuoloissa varttuneille lapsille tarjottaisiin monimuotoisia kuulluksi ja nähdyksi tulemisen tapoja, jotta he pääsevät kosketuksiin tunteidensa kanssa. (Känkänen 2006, 147-148.)

Mattilan (2011, 49) mukaan kohtaamisessa ei ole läsnä subjekti ja objekti vaan kaksi subjektia. Tämä tarkoittaa sitä, että kumpikin henkilö on tasa-arvoinen keskenään. Kummallakaan ei ole oikeutta aliarvioida tai tallata toisen oikeuksia tai elämän tilaa. Tämä on ensiarvoisen tärkeää muistaa työskennellessä lapsen kanssa. Ammattilaiselle aikuiselle voi eteen sattua tilanne, jossa hän ajattelee tietävänsä täysin, mikä on lapselle parhaaksi ja tulkitsee lapsen tunteita. Tällöin aikuinen käyttää sellaista valtaa, jossa lapsella ei ole mahdollisuutta oman parhaansa määrittelyyn. Ammattilaisena aikuisen on aina ymmärrettävä vastuunsa suuruus. Kun toista ihmistä kohtaan on mahdollisuus käyttää valtaa, sitä tulee aina osata käyttää oikein. Tämä vaatii työntekijältä jatkuvaa itsereflektiota ja pohdintaa omista tulkinnoista sekä reagoimisesta. On myös osattava myöntää, että voi olla väärässä. Ammattitaito ei korreloi sen kanssa, että on jokaisessa tilanteessa oikeassa. Tämä vaatii työntekijältä hyvää vuorovaikutusta ja toisten näkökulmien kuulemistä. (Mattila 2011, 49.)

6 YHTEISTYÖKUMPPANI

Tässä luvussa kerrotaan Tampereen ensi- ja turvakoti ry:n toiminnasta sekä Ensi- ja turvakotien liitosta, johon myös Tampereen ensi- ja turvakoti ry kuuluu. Luvussa avataan hiukan turvakotityötä sekä kerrotaan Tampereella sijaitsevan Perhekulma Puhurin toiminnasta. Perhekulma Puhuri nousi haastattelujen tuloksista esille perheille tarjottavana jatkotuen muotona, silloin kun asiakasperhe lähtee turvakodista ja on mahdollisesti kyseisen palvelun tarjoaman tuen tarpeessa.

6.1 Ensi- ja turvakotien liitto ja turvakotityö

Ensi- ja turvakotien liitto toimii valtakunnallisesti ja on lapsi- ja perhejärjestö, jonka työ on vaikeissa ja turvattomissa oloissa elävien lasten ja perheiden auttamista. Lisäksi ensi- ja turvakotien liitto tekee perheväkivaltaa ehkäisevää työtä. Ensi- ja turvakotien liitolla on 30 jäsenyhdistystä, jotka toimivat eri puolella Suomea. Jäsenyhdistykset tarjoavat ammatillista apua ja vapaaehtoisten tukea perheille. (Tietoa liitosta.)

Ensi- ja turvakotien liitto ja sen jäsenyhdistykset auttavat perheväkivaltaa kokeneita ja sitä käyttäneitä ihmisiä. Liitto ja sen jäsenyhdistykset tekevät myös ehkäisevää työtä väkivallan kitkemiseksi perheissä ja lähisuhteissa. Palveluissa tähdätään auttamaan jokaista osapuolta, joka on kohdannut väkivaltaa. Keskeistä on väkivallan uhrin ja lasten turvallisuus sekä väkivallan päätyminen. Yhdistykset ylläpitävät 17 turvakotia ja tarjoavat apua myös avopalveluiden muodossa. Vuosittain noin 6000 ihmistä saa apua turvakotien ja avopalveluiden kautta. Turvakodit ovat ympärivuorokautisia palveluja ja turvakotiin voi tulla yksin tai lasten kanssa maksuttomasti. Väkivallan kokijoita ja tekijöitä autetaan avopalveluissa tarpeen mukaan pitkiäkin jaksoja. (Turvakodit ja väkivallan ehkäisy.)

Turvakotilaissa turvakotia kuvataan niin, että se on auki ympäri vuorokauden ja se on kriisityön yksikkö, jossa asuminen on turvattua. Turvakodissa tarjotaan ohjausta ja neuvontaa sekä psykososiaalista tukea. Turvakoti on iästä ja sukupuolesta riippumatta avoin kaikille, jotka ovat kokeneet lähisuhteissaan väkivaltaa tai elävät sen uhan alla. Turvakotiin voivat tulla niin naiset, lapset, kuin miehetkin ja sinne voi tulla omasta aloitteesta tai ohjattuna esimerkiksi viranomaisen tai jonkin toisen tahon toimesta. Asiakkaalla on oikeus tulla turvakotiin myös

nimettömänä ja turvakotipalveluista ei tarvitse maksaa. Turvakodissa työskentelevä henkilöt ovat koulutautuneet sosiaali- tai terveysalalla ja ovat erikoistuneet väkivaltatyöhön. (Ewalds, Karjalainen & Peltonen 2019, 5-6.)

6.2 Tampereen turvakoti ja Perhekulma Puhuri

Tampereella sijaitsee kaksi turvakotia: Mutkakadun turvakoti ja Hämeenkadun turvakoti. Turvakodit ovat turvallisia paikkoja, joissa saa apua omien tunteiden ja kokemusten purkamiseen. Turvakodissa saa oman työntekijän, jonka kanssa työskennellään kahdenkeskisesti ja sen lisäksi turvakodissa on mahdollisuus saada tukea myös erilaisten ryhmien muodossa. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi aikuisten ryhmä missä käsitellään voimavaroja sekä lapsille suunnattu ryhmä. Turvakodissa paneudutaan vahvasti myös lapsen tilanteeseen ja vanhempi saa turvakodissa tukea oman lapsen huomioimisessa läpikäydessään kriisiä. (Turvakodit a.)

Tampereen turvakodeissa tehdään yhteistyötä viranomaisten kanssa. Myös perheen läheisten kanssa työskennellään mahdollisuuksien mukaisesti. Henkilöstöä sitoo salassapitovelvollisuus lainsäädännön mukaan ja asiakassuhteen perustana toimii aina luottamuksellisuus. Tampereen turvakodeissa työn taustalla toimii traumaviitekehys, mikä noudattaa valtakunnallisia väkivaltatyön laatuvaatimuksia. Turvakodeissa työskentelee ammattilainen myös yöaikaan. Kun asiakas lähtee turvakodista, ohjataan perhe tarpeen mukaan yhdistyksen muihin palveluihin tai yhteiskunnan ja järjestöjen muihin palveluihin. (Turvakodit b.)

Perhekulma Puhuri on Tampereella sijaitseva tapaamispaikka lapselle ja hänen vanhemmalleen. Siellä lapsi ja erossa oleva vanhempi voivat viettää aikaa yhdessä silloin, kun tapaamisten järjestely tuntuu haastavalta tai mahdottomalta. Perhekulma Puhuri toimii puolueettomasti ja siellä lapsi saa tavata vanhempiaan turvallisesti tutussa miljöössä. Tapaamiset voidaan järjestää niin, että ne ovat valvottuja tai tuettuja ja niissä apuna toimivat vakituiset tapaamispaikkaohjaajat. Perhekulma Puhuri tarjoaa mahdollisuuden myös lapsen valvottuihin vaihtoihin vanhemmalta toiselle. (Tapaamispaikka a.)

Perhekulma Puhurissa myös sijoitetut lapset voivat tavata omia biologisia vanhempiaan ja sisarukset ja lähisukulaiset voivat nähdä toisiaan. Perhekulma Puhurin avulla lapsen oikeus molempiin vanhempiin toteutuu. Perhekulma Puhurin toiminnan tavoite on vanhemmuuden vahvistaminen sekä lapsen ja etävanhemman suhteen synty ja sen kehittyminen. Vanhempia kannustetaan yhteisövanhemmuuteen ja työn ytimessä on lapsen näkökulma. Keskeistä työskentelyssä on lapsilähtöisyys ja lapsen osallisuuden toteutuminen. Tapaamisten taustalla vaikuttavat viranomaisten tekemät päätökset ja vahvistamat sopimukset. Maksusitoumuksen myöntävä viranomais voi ottaa yhteyden Perhekulma Puhuriin ja sopia näin tapaamiseen liittyvistä järjestelyistä. (Tapaamispaikka b.)

7 TURVAKODISSA TEHTÄVÄ LAPSILÄHTÖINEN KRIISI- JA VÄKIVALTATYÖ

Siirrymme seuraavaksi käsittelemään turvakodissa lasten kanssa tehtävää työtä. Avaamme sitä, mitä lapsen asiakkuus turvakodissa pitää sisällään ja mitä eri asioita turvakotityössä tulee ottaa lapsiasiakkaan kohdalla huomioon. Luvussa käsitellään lisäksi sitä, millainen rooli turvakodin työntekijällä on lapsen kanssa työskentelyssä ja mitä kaikkea työntekijän tulee työskentelyssä huomioida toimiessaan lapsen tukena. Käsittelemme luvussa lisäksi sitä, miten lapsen mahdollinen traumatisoitumisen tulisi huomioida turvakotityössä.

7.1 Muistilista lapsen kanssa työskentelyyn turvakodissa

Kun lapsen kanssa työskennellään, käytetään turvakotityössä alla olevaan taulukkoon listattuja periaatteita. (Ewalds ym. 2019, 12). Taulukkoon listatut periaatteet ovat suoria lainauksia Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuosituksen julkaisusta.

1.	”Turvakodissa tuetaan vanhempaa vakauttamaan lapsen tilanne ja huolehtimaan turvallisuutta tuovasta normaalista päivärytmistä ruokailuineen ja ulkoiluineen. Turvakodin työntekijä tekee arvion työskentelyn turvallisuudesta ja varmistaa, ettei työskentely lisää väkivallan riskiä lapsen elämässä.”
2.	”Lapsille tulee järjestää mahdollisuus käydä työntekijän kanssa läpi omaa tilannettaan ikätasonsa mukaisesti turvallisessa ja luottamuksellisessa suhteessa. Lapsen kanssa tehdään turvasuunnitelma.”
3.	”Lapsen kanssa kartoitetaan hänen läheisverkostoaan ja aktivoidaan se mahdollisuuksien mukaan tueksi ja voimavaraksi. Lapsen kanssa työskennellessä käytetään tarvittaessa virallisia tulkkeja.”
4.	”Kaikista turvakotiin tulevista lapsista tehdään lastensuojeluilmoitus. Lastensuojeluilmoitus tehdään myös esimerkiksi kotiin jääneistä alaikäisistä lapsista. Poliisille tehdään ilmoitus, jos lapsen epäillä joutuneen väkivallan tai seksuaalirikoksen kohteeksi.”
5.	”Lapsen kanssa työskentelyn rinnalla tehdään vanhemmuustyötä turvakodilla olevan vanhemman kanssa. Vanhemmalle annetaan tietoa ja apua lapsen turvallisuuden tunteen uudelleen rakentamiseen ja häntä tuetaan, että hän kykenee huomioimaan lapsen näkökulman pohtiessaan ratkaisuvaihtoehtoja elämäntilanteeseensa. Vanhemman kanssa pyritään työskentelemään myös silloin, kun suora työskentely lapsen kanssa ei ole mahdollista.”
6.	”Lapsen näkemykset tulee ottaa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti myös huomioon, kun hänen asioitaan käsitellään.”
7.	”Lapsella on oikeus koulunkäyntiin myös turvakotijakson aikana. Turvakodin tulee tarvittavia järjestää esimerkiksi kuljetusta tai mahdollisuus etäopiskeluun yhteistyössä lapsen esikoulun tai koulun kanssa.”
8.	”Lapsen tuen tarve arvioidaan turvakotityöskentelyn jälkeen.”

Taulukko 1: Muistilista lapsen kanssa työskentelyyn

7.2 Lapsi turvakodin asiakkaana

Ewalds ym. (2019, 12) kirjoittavat, että lapsi on turvakodissa ollessaan asiakas ja lapsella on oikeus käydä läpi väkivaltakokemuksia turvakodin työntekijän kanssa. Turvakotiin tulevista alaikäisistä lapsista tehdään aina lastensuojeluilmoitus ja lapsen tilannetta arvioidaan tekemällä yhteistyötä lastensuojelun kanssa. Lapsen kanssa työskentelyssä tulee kiinnittää huomiota siihen, miten tehtävät ratkaisut ja työskentely lapsen kanssa parhaiten

turvaisivat lapsen turvallisen kasvuympäristön ja siihen, miten lapsen fyysinen ja henkinen koskemattomuus voidaan taata. Turvakodissa tehtävän työn tavoitteena on niin lapsen fyysisen kuin psyykkisenkin turvallisuuden lisääminen, kuin myös lapsen omien selviytymiskeinojen esiin nostaminen ja niiden voimistaminen. Keskeistä on huomioida lapsen osallisuuden toteutuminen kaikessa työssä. Lapselle on lisäksi nimettävä oma työntekijä turvakodissa asumisen ajaksi. (Ewalds ym. 2019, 12.)

Oranen & Keränen (2006, 73) tuovat ilmi, että lapsen tullessa turvakotiin, on lapsi saattanut elää väkivallan ympäröimänä koko lapsuutensa ajan. Usein vaikea tilanne perheessä on ehtinyt jatkua jo pidemmän aikaa, ennen kuin ongelmiin haetaan apua. Turvakotiin tulo on voinut hautua jo pidemmän aikaa mielessä, mutta akuutin tilanteen tullessa, turvakotiin ei läheskään aina hakeuduta. Turvakotiin lähteminen voi olla lapselle outo kokemus, varsinkin jos ennen kotoa lähtemistä ei ole tapahtunut mitään kummempaa. Turvakotiin saapuville tehdään tulohaastattelu ja lapset osallistuvat myös siihen. Tulohaastattelussa lapselle voidaan antaa tietoa siitä, mikä paikka turvakoti on ja mitä siellä tehdään. Lapselle on tärkeää kertoa turvakodista rehellisesti, jotta lapsi ei ole ymmällään siitä, miksi äiti esimerkiksi haki hänet äkkiä päiväkodista ja he lähtivät kiireellisesti johonkin taloon. Tulotilanteessa lapsen kanssa voidaan keskustella myös lapsen väkivaltakokemuksista. (Oranen & Keränen 2006, 73.)

Turvakodissa lapsiasiakkaiden kohdalla on ensisijaisen tärkeää turvallisuus ja sen huomioiminen lapsen ihmissuhteissa, vuorovaikutuksessa ja ympäristössä. On tärkeää kartoittaa se, millainen lapsen turvallisuuden tunne on ja lisätä sitä. Lapsen turvallisuuden toteutumiseksi voi olla uhkana turvakodissa asuessa esimerkiksi vanhemman kriisi, jolloin vanhemmalle ei välttämättä jää riittävästi resursseja huolehtia lapsen perustarpeista ja vastaanottaa lapsen väkivaltakokemuksista syntyviä reaktioita. Tämä voi pahimmassa tapauksessa johtaa siihen, että lapsen huolenpito laiminlyödään tai vanhempi voi käyttää väkivaltaa lastaan kohtaan. Turvakodissa asuessa uhkana voi olla myös toisen asiakkaan tekemä väkivalta. On siis tärkeää, että lapsen oloa ja ympäristöä turvakodilla havainnoidaan jokaiselta kannalta. (Ewalds ym. 2019, 11-12.)

Vantaan turvakoti ry:n sivuilla kirjoitetaan, että lapsen kanssa tehtävän työn lisäksi myös vanhempien kanssa käydään vanhemmuuskeskusteluja. Työn tavoitteena on, että koko perhe on mukana työskentelyssä ja näin lapseen kohdistuva väkivalta voi loppua ja turvallisuus perheessä lisääntyä. (Lasten kanssa tehtävä työ.)

Orasen & Keränen (2006, 73) mukaan kriisityöhön, jota lasten kanssa tehdään, on hyvä suunnitella noin 3-5 tapaamiskertaa. Kriisityö lapsen kanssa alkaa tulohaastattelulla, mikä on lapsen oma haastattelu. Siinä tutustutaan lapseen ja kartoitetaan hänen verkostojaan. Lisäksi lapsen kanssa käydään perusteellisemmin läpi lapsen kokemuksia perheväkivallasta. Kriisivaiheen työskentelyn mennessä eteenpäin, on tärkeää arvioida lapsen kokonaistilannetta sekä tuen ja avun tarvetta ja niiden muotoja. Jos tilanne on erityisen vaikea lapsen kannalta, on lapsi mahdollista ohjata esimerkiksi perheneuvolaan tai lastenpsykiatriseen yksikköön. Joillekin lapsille voi riittää heidän omat verkostonsa ja niiden tuella selviäminen. Jotkut lapset voivat puolestaan tarvita pidempää kontaktia turvakodin tai jonkin muun avopalveluyksikön kanssa. (Oranen & Keränen 2006, 73.)

Lapsi ei välttämättä halua puhua asioista, jos vanhempi on keskustelussa mukana, sillä yleensä lapsi ei halua loukata omaa vanhempaa tai tuottaa vanhemmalle pahaa mieltä. Lisäksi voi esiintyä sitä, että vanhempi säätelee lapsen puhumista ja esimerkiksi kieltää lasta puhumasta asioista. Lapsi ei välttämättä saa edes puheenvuoroa, jos esimerkiksi äiti tai toinen sisarus on koko ajan äänessä. Myöhemmässä vaiheessa työskentelyä voisi olla tärkeää järjestää tapaamisia, joissa sisarukset ovat yhdessä. Tämä edesauttaa sitä, että lapsi oppii

kuuntelemaan ja tukemaan sisartaan. Tärkeää on myös se, että lapsella on lupa ainakin toiselta vanhemmalta puhua vaikeista asioista työntekijälle. (Oranen & Keränen 2006, 70.)

Soisalo (2012, 159) kirjoittaa, että kriisissä olevan lapsen tunteet ovat usein hyvin samankaltaisia kuin vanhempien tunteet. Lapset ilmaisevat tunteensa kuitenkin yleensä toiminnan kautta, sillä lasten on vaikeampaa ilmaista tunteitaan sanoin. Lapselle kriisin voi aiheuttaa myös vanhemman näkeminen ahdistuneena. (Soisalo 2012, 159.)

7.3 Turvakodin työntekijän rooli lapsen tukemisessa

Paavilainen & Pösö (2003, 241-242) kirjoittavat, että lapsikeskeisen työn perusedellytyksiä ovat tila, aika ja ihminen. Ensin pitää olla jokin paikka, jossa lapsen kanssa ollaan, sitten tarvitaan ihminen, jolla on aikaa lapselle ja kaikelle sille, mitä lapsen kanssa työskentely tuo mukanaan. Lasten tapaamisiin tulee suhtautua yhtä kunnioittavasti, kuin aikuisten tapaamisiin. Oman tapaamisajan toteutuminen sovittuna aikana on lapselle tärkeää ja lapset ovat usein tarkkoja tämän suhteen. Työskentelyä tulisi pystyä suunnittelemaan ja ennakoimaan. (Paavilainen & Pösö 2003, 241-242.)

Oranen & Keränen (2006, 70) painottavat turvallisuuden toteutumisen tärkeyttä kaikessa väkivaltatyössä. Jo työn suunnittelussa ja toimintavaihtoehtojen arvioinnissa sekä toteutuksessa on otettava huomioon turvallisuus ja sen vaikutus lapseen. Tämä näyttäytyy konkreettisenä asiana sekä turvallisuuden kokemuksena. Työskentely lasten kanssa tehtävässä työssä ei saa asettaa lapsia vaaraan eikä tuottaa lapsille turvattomuuden kokemuksia entisestään. Lapsi avautuu kokemuksistaan ja myös perheessä koetusta väkivallasta, kun hänelle luodaan siihen mahdollisuus. Lapsi tuntee itsensä ja mielipiteensä arvokkaiksi, kun lapsi saa oman työntekijän ja lapselle mahdollistetaan oma aika. (Oranen & Keränen 2006, 70.)

Usein ensimmäinen tapaaminen voi olla lapselle jännittävä ja jopa pelottavakin kokemus, mutta pian lapsi saattaa alkaakin jo odottamaan seuraavaa työntekijän tapaamista. 3-4 vuotiaat lapset osaavat jo tuoda esiin omaa näkemystään ja kuvata perheen tilaa. Lapselle on tärkeää kehittää työskentelyssä ympäristö, jossa on turvallista, rauhallista, ja kiireetön ilmapiiri. Lapsen kanssa työskennellessä lapselta on kysyttävä asioista suoraan ja ongelmista on puhuttava avoimesti. On tärkeää, että asioista keskustellaan niiden oikeilla nimillä eikä keskustelussa tapahdu asian tiimoilta kiertelyä eikä kaartelua. Tämä on tärkeää, sillä jos asioista ei puhuta suoraan, lapsi aistii ja ymmärtää, että työntekijäkään ei uskalla puhua väkivallasta. Näin ollen lapsi saattaa alkaa suojelemaan aikuista, eikä puhu tilanteestaan. (Oranen & Keränen 2006, 70.)

On tärkeää, että työntekijä pysähtyy hetkeen lapsen kanssa. Lapsella on oikeus tietää, miksi häntä tavataan ja oikeus kieltäytyä tapaamisista. Jos lapsi ei halua puhua kokemuksistaan, ei lasta tule painostaa siihen. Kun aika on otollinen ja lapsi haluaa puhua, tulee lapsella olla tilaa kokemusten jakamiseen ja niiden työstämiseen. Työntekijän on tärkeää olla lapsen kanssa sensitiivinen ja huomata, jos tilanteesta tulee lapselle liian vaikea. (Oranen & Keränen 2006, 74 - 75.)

Mattilan (2011, 35-36) mukaan lapsityössä ammattitaitoon sisältyy se, että lasta arvostetaan periaatteellisesti. Lapsen arvostus näkyy jo siinä, miten lasta katsotaan. Lapsen arvostaminen tulee sen kautta esiin, miten ensiarvoisena pidetään sitä, että lapsi tulee nähdyksi omana itsenään. Se tulee esiin myös siinä, miten lasta kohdellaan ja miten lapselta osataan myös pyytää anteeksi, jos siihen on tarve. Kaiken pohja on se, että jokainen lapsi on erityinen. Vuorovaikutus on väistämättä erilaista eri ihmisten välillä, joidenkin kanssa se

tuntuu tutulta ja luontevammalta. On siksi tärkeää ymmärtää jokaisen ihmisen ainutlaatuisuus - myös sen, jonka kanssa vuorovaikutus on haasteellisempaa. Lapsi tarvitsee luotettavan aikuisen, joka ohjaa, hoitaa ja puolustaa lasta. (Mattila 2011, 35-36.)

Keskinen & Virjonen (2004, 219) tuovat esiin, että aikuisen on tärkeää viestittää lapselle, että lapsi voi luottaa hänen tukeensa ja lapsi voi puhua hänelle vaikeistakin asioista ja tuntemuksista. Tällöin lapsen ja aikuisen välille syntyy todennäköisemmin luotettava suhde, jossa lapsi kykenee avautumaan vaikeista asioista. (Keskinen & Virjonen 2004, 219.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2019) verkkosivuilla kirjoitetaan, että työntekijän ei tule luvata lapselle asioita, joita hän ei voi toteuttaa. Ei ole esimerkiksi perusteltua, että työntekijä lupaa lapselle, että ei kerro lapsen kertomista asioista kenellekään, sillä se ei aina pidä paikkaansa ja näin lapsen luottamus työntekijään voi vaurioitua. Lasta tulee rohkaista ja kannustaa ja kertoa hänelle, että hän teki hienosti puhuessaan asiasta. Työntekijän ei tulisi koskaan myöskään tuomita lapsen väkivaltaista vanhempaa, sillä lapsi rakastaa vanhempiaan aina tilanteesta riippumatta. Vanhempien loukkaaminen loukkaa myös lasta ja lapsen omanarvontuntoa. On tärkeää, että työntekijä uskoo lasta asioissa, joita lapsi kertoo. Myötätunto ja kannan ottaminen siihen, että väkivalta on aina väärin, ovat myös lapsen kanssa työskentelyssä keskiössä. Lapselle tulee tehdä selväksi, että väkivalta ei ole koskaan lapsen vika ja lapsen ei tarvitse enää kohdata väkivaltaista käytöstä omilta vanhemmiltaan. (Lapsen tukeminen 2019.)

Gottberg (2012, 57) tuo esiin, että lapset ovat usein lojaaleja kumpaakin vanhempaa kohtaan ja esimerkiksi vaikeissa huoltajuuskiista tai avioerotapauksissa asiantuntijoilta ja työntekijöiltä vaaditaan erityistä ammattitaitoa ja hienovaraisuutta, jotta lapsi tai nuori ei kokisi joutuneensa niin kutsutusti tuomarin rooliin. (Gottberg 2012, 57).

Huhtalon, Kuhasen & Pyykön (2003, 57) mukaan lapset ovat usein kehittäneet omia selviytymiskeinoja, joilla he käsittelevät väkivaltakokemuksiaan ja vahvoja tunteitaan. Työntekijän on tärkeää kannustaa lasta käyttämään näitä selviytymiskeinoja, joita voivat olla esimerkiksi leikkiminen ja piirtäminen. Lisäksi lapsi käsittelee vaikeita kokemuksiaan nukkuessaan ja nähdessään unia. Lapsi ei kuitenkaan aina saa unta, jos häntä painaa paha olo ja vaikeat ajatukset. Tärkeää on muistaa, että lapsi ei välttämättä koskaan saa levähtää kotonaan, kun väkivallan uhka on läsnä. Tällöin työntekijän on kannustettava lasta toimimaan väkivaltatilanteen tullessa eteen. Lapsen kanssa on käytävä läpi asioita kuten, onko hänellä mahdollisuuksia hälyttää apua, miten apua hälytetään sekä onko lapsella mahdollisuus paeta tilanteesta ja suojella itseään. (Huhtalo, Kuhanen & Pyykkö 2003, 57.)

Soisalon (2012, 213) mukaan mahdolliseen perheväkivaltaan liittyvät tiedustelut on aina aloitettava kertomalla, miksi asiasta kysytään. Sen jälkeen, kun asiakas on esittänyt hyväksyntänsä, voidaan esittää suoria ja tarkentavia kysymyksiä. Lasta haastateltaessa, kysely on muokattava lapsen ikä- ja kehitystason mukaiseksi. Jos perheväkivaltaa epäillään, jo alakouluikäisiltä lapsilta voidaan asiasta kysyä melko suoraan, kuten esimerkiksi onko kotona jotain sellaisia asioita, minkä haluaisit muuttuvan tai mitä tapahtuu kotona, jos ihmiset riitelevät tai oletko jostain syystä huolissasi äidistä/isästä/muista sisaruksista? Huomiota kannattaa kiinnittää äänensävyyn, sillä lapsille tulee puhua rauhoittavasti ja lempeästi. Lapsen tarpeet tulee huomioida tilanteen arvioinnissa ja mietittävä, miten väkivalta vaikuttaa lapseen. Väkivallasta puhuttaessa onkin tärkeää, että niin lapsi kuin aikuinenkin saadaan mukaan keskusteluun ja että he rohkaistuvat kertomaan todellisesta tilanteestaan. (Soisalo 2012, 213-215.)

7.4 Trauman huomioiminen työskentelyssä

Oranen & Keränen (2006, 71) kirjoittavat, että väkivaltatilanteet voivat aiheuttaa lapsille traumatisoitumista. Tällöin lapselle voi olla vaikeaa puhua asioista tai lapsi ei halua puhua, jolloin hän saattaa vastata kaikkeen, että ei muista. Näin lapsi pyrkii unohtamaan väkivaltaan liittyvät kokemukset. Työntekijän on tärkeää tuoda lapselle esiin, miksi hän kysyy väkivallasta. Kun lapselle kerrotaan, minkä takia väkivallasta kysytään, lapsi usein suostuu tuomaan omia kokemuksiaan esiin. Traumatisoitunut lapsi voi lisäksi oireilla keskusteluissa. Hän saattaa esimerkiksi suuttua olemattomilta vaikuttavista asioista tai hän saattaa tehdä joitain asioita vain hetken kerrallaan, kiinnittäen huomionsa uusiin seikkoihin. Lapsen ollessa rauhaton tai sisäänpäin kääntyneen oloinen, voi lapsen kohdalla olla hyvä edetä työskentelyssä hitaasti ja tavata lasta esimerkiksi useampia eri kertoja lyhyemmän aikaa. (Oranen & Keränen 2006, 71.)

Saaren (2007, 254-255) mukaan lapsen kehitystaso vaikuttaa siihen, miten lapsi kokee traumaattisen kokemuksen. Lapsen ajattelulle on kuitenkin tyypillistä lyhytjänteisyys, konkreettisuus ja se, että lapsi hahmottaa maailmaa minäkeskeisesti. (Saari 2007, 254-255.) Lasten ajattelulle on tyypillistä ajatus siitä, että heidän kuvitelmansa käyvät toteen. Näin ollen lapset voivat kokea olevansa vastuussa tapahtumista ja kokea syyllisyyttä niistä. Lasten ajatuksiin tulisi siis suhtautua vakavasti. Lapsen kyky käsitellä traumaattisia kokemuksia on riippuvaista häntä lähellä olevien aikuisten kyvystä auttaa lasta kokemuksen käsittelyssä. (Saari 2007, 259-260, 263.)

Pojjula (2016, 185-186) kirjoittaa, että nykyään tiedetään, että jo kolmivuotiaat ja sitä vanhemmat lapset hyötyvät jäsenelystä keskustelusta, jossa traumaan liittyvät tosiasiat, ajatukset ja tunteet käydään läpi ja jossa lapselle kerrotaan erilaisista keinoista auttaa itseään. Tapaamisia olisi kuitenkin hyvä olla useampia. Tapahtuman läpikäyminen keskustellen auttaa lasta saamaan kokonais käsityksen asiasta ja helpottaa johdonmukaisen kokonaisuuden muodostumisessa. Läpikäyminen estää tuskallisten kuvitelmien syntymistä ja keskustelun avulla pystytään myös karsimaan lapselle mahdollisesti syntyneitä väärinkäsityksiä. Jäsenelystä keskustelussa lapsi saa kertoa tapahtumista ja kokemuksistaan omilla ehdoillaan ja pakottomasti. Puheeksi ottaminen on kuitenkin aina aikuisen vastuulla. (Pojjula 2016, 185-186.)

Paavilainen & Pösö (2003, 131) tuovat esiin, että joissain yhteyksissä on voitu näyttää, että perheväkivalta ja siihen liittyvät asiat ovat vaikeita ottaa puheeksi ja niitä voi olla vaikeaa käsitellä. Myös ajatuksia siitä, että lapset eivät puhuisi kokemuksistaan, on esiintynyt. Kuitenkin koulukuraattorin työssä on voitu osoittaa, että lapset ja nuoret todella puhuvat perheväkivaltakokemuksistaan, tunteistaan ja ajatuksistaan. Tärkeänä tekijänä lapsen avoimuudelle ja puhumiselle on se, että lapset kohdataan välittävästi, myönteisesti ja niin, että lapsen kokemuksista ollaan kiinnostuneita. (Paavilainen & Pösö 2003, 131.)

Eskonen (2005, 43) kirjoittaa, että projektissa, johon 4-9 vuotiaat lapset osallistuivat ja saivat puhua perheväkivallasta terapeutisessa ryhmässä, ryhmässä työskennelleet ohjaajat toimivat hyvin joustavasti ja heidän herkkyytensä lapsille näkyi niin, että he antoivat lapsille paljon tilaa ja mahdollisuuksia vaikuttaa ryhmässä tapahtuvaan toimintaan. Ohjaajat tekivät lapsille mahdolliseksi sen, että lapset saivat puhua sekä tuoda esiin kokemaansa väkivaltaa hyvin erilaisin tavoin, kuten piirtämällä, näyttelemällä ja leikkimällä. Lapset ovat myös luonteeltaan ja ikätasoiltaan erilaisia, eivätkä esimerkiksi kaikki 4-vuotiaat aina kerro kaikkea, mitä perheessä tapahtuu. Toiset lapsista taas kertovat ja osallistuvat hyvinkin aktiivisesti asian tiimoilta. (Eskonen 2005, 43, 47.)

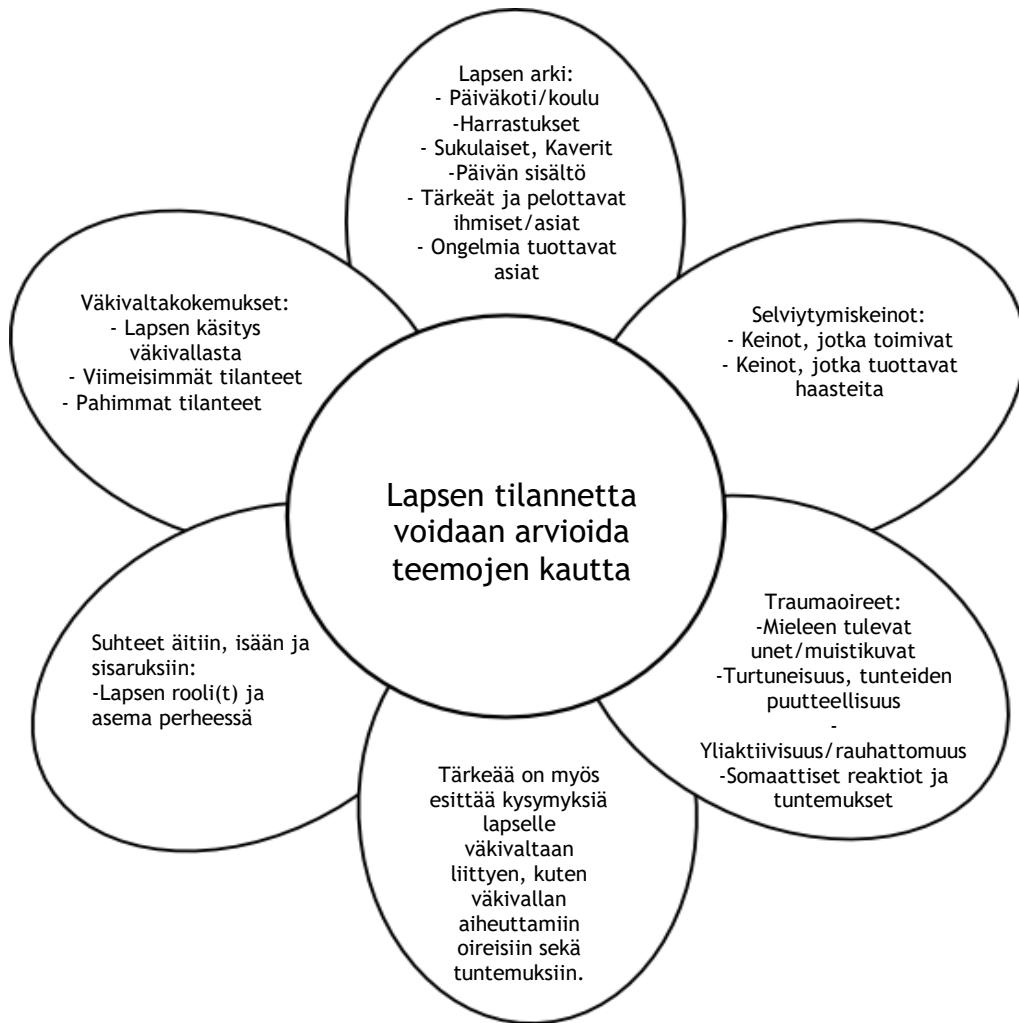
Saari (2005, 266) tuo esiin, että yksi lapsen oma keino käsitellä traumaattisia tapahtumia on leikkiminen. Leikkien kautta on mahdollista käydä läpi tapahtunutta, purkaa kokemuksen herättämiä paineita, tarkastella tapahtunutta eri näkökulmista eri roolien kautta sekä käydä läpi erilaisia lopputuloksia. Leikkimisen kautta lapsi tutustuu ilmiöihin, jotka mietityttävät häntä. Lapsi toteuttaa luovuuttaan leikin kautta ja on tärkeää, että lapsi saa käyttää omaa mielikuvitustaan myös traumaattisia kokemuksia käsittelevissä leikeissä. Tällainen leikki on parantavaa ja sopeutumista edistävää. (Saari 2005, 264-265.) Myös piirtäminen on lapselle ominainen tapa käsitellä tapahtunutta. Piirtämisen kautta lapsi voi ilmaista hänelle olennaisia seikkoja ja yksityiskohtia kokemastaan. Piirtämisessä olennaista on, että aikuinen keskustelee lapsen kanssa siitä, mitä lapsi on kuvannut. Näin lapsen kertomus voi tulla esille ja lapselle olennaisia asioita voidaan alkaa käsitellä. (Saari 2005, 266.)

Pojjula (2016, 203, 207) kirjoittaa, että traumalle altistunut lapsi voi huolestua herkästi, jos ei tiedä mitä seuraavaksi tapahtuu. Lapsi on oppinut, että pahoja asioita tapahtuu ja siksi lapsi voi herkästi odottaa, että pahin tapahtuu myös jatkossa. Ennustettavat rutiinit ovat siis turvallisuuden tunteen kannalta tärkeitä työskentelyssä. Jokainen puuttuminen lapsen toimintaan tulisi selittää lapselle turvallisuusnäkökulman kautta ja turvallisuus-sanana olisi hyvä olla käytetyin sana päivän aikana käydyissä keskusteluissa lapsen kanssa. (Pojjula 2016, 203, 207.)

Kun lapsi kokee olonsa turvalliseksi ja varmaksi, myönteinen muutos mahdollistuu. Lapsen on vaikea säilyttää pessimismiansä, kun hän huomaa, että asiat alkavat parantua. Silloin myös toivo alkaa viriämään lapsen mielessä. Se vaikuttaa halukkuuteen selviytyä haasteista ja vahvistaa lasta. Mitä enemmän lapsi edistyy, sitä luottavamemmaksi, onnistuneemmaksi ja toiveikkaammaksi lapsi voi kokea itsensä. Kun lapsi kokee olonsa turvalliseksi ja varmaksi, hän voi keskittyä paranemiseen ja terveeseen kehitykseen. (Pojjula 2016, 202-203.)

7.5 Teemat työskentelyn tukena

Lapsen tilannetta arvioidessa on työskentelyssä lapsen kanssa tärkeää tuoda esiin eri teemoja, joita voi lapsen kanssa työskentelyssä käsitellä pikkuhiljaa. (Oranen & Keränen 2006, 74 - 75). Halusimme tuoda teemat esiin sijoittamalla ne alla olevaan kuvioon. Teimme kuvion havainnollistamaan lapsen kanssa tehtävässä työssä apuna käytettäviä teemoja, joita voi olla lapsen arjesta ja läheisistä ihmisistä aina esimerkiksi lapsen selviytymiskeinoihin. Kuvio mukailee Orasta & Kerästä (2006, 74-75).

Kuvio 1: Lapsen tilanteen arviointiin liittyviä teemoja

7.6 Lapsen turvasuunnitelma

Jos kotona on väkivaltaa, on tärkeää, että väkivaltaa kohtaavat tietävät, miten toimia ja turvata itsensä ja lapsensa, kun väkivaltatilanne uhkaa tapahtua. Tämän takia turvakodissa tehdään henkilökohtainen turvasuunnitelma. Aikuinen voi tehdä oman suunnitelman ja lapsen ja nuoren kanssa tehdään omat turvasuunnitelmat. Väkivaltaa käyttävä henkilö voi puolestaan tehdä itselleen suunnitelman siitä, miten hänen olisi mahdollista rauhoittaa itsensä, jotta tilanteet eivät johda väkivallan käyttöön. (Turvasuunnitelmat.)

Kun lapsi on kokenut perhe- tai lähisuhdeväkivaltaa, lapselle tehdään turvasuunnitelma. Turvasuunnitelman tarkoituksena on tuoda lapselle esiin se, että hänen turvallisuudestaan pidetään huolta. Turvasuunnitelman tekeminen helpottaa lapsen ja nuoren pelkoa sekä taakkaa mitä lapsi tai nuori kantaa, kun hänellä on suojelutarve. Turvasuunnitelmassa on tärkeää näkyä, miten lapsi voi paeta, kun väkivaltatilanne ilmenee ja olla tietoa lapselle siitä, miten lapsi voi ottaa yhteyttä poliisiin ja saada itselleen ja muille apua. Lisäksi on tärkeää selvittää lapsen kanssa, mihin paikkaan lapsi voi paeta turvaan sekä selvittää, että lapsella on mahdollisuus henkiseen ja fyysiseen avunsaantiin. (Huhtalo ym. 2003, 58.)

Turvasuunnitelmaan voidaan kirjata:

- Mitä lapsi pelkää kotonaan?

- Mitä lapsi tekee tai voisi tehdä silloin, kun hänestä tuntuu pahalta?
- Mihin huoneeseen lapsi menee?
- Jos lapsi tarvitsee apua, kenelle hän voi soittaa? Onko numerot tallennettuina puhelimeen?
- Kenen luokse lapsi voi mennä?
- Kenen kanssa lapsi voi keskustella asioista? Tuntuuko lapsesta siltä, että hän saa riittävästi apua sillä hetkellä?
- Miten lapsi toivoisi, että asiat järjestyisivät?

Lapsen ikätaso huomioiden, voidaan esimerkiksi pienemmille lapsille tehdä turvasuunnitelma, mikä on lyhyempi. Siihen voidaan kirjata:

- Tärkeät puhelinnumerot?
- Kenen luokse lapsi voi mennä, jos pelottaa?
- Mitä pitää muistaa, jos on yksin kotona?

(Lapsen turvasuunnitelma Ensi- ja turvakotien liiton teoksessa Lapsen oma kirja s. 18.)

8 AIEMMAT TUTKIMUKSET

Tässä luvussa kuvaamme aiempia tutkimuksia, jotka liittyvät sisällöiltään läheisesti tai osittain aiheeseemme. Ensimmäisenä käsittelemme tutkimusta, joka on tehty myös Tampereen turvakodin kanssa yhteistyössä ja mikä on aiheeltaan hyvin samantyyppinen, kuin meidän opinnäytetyömme. Aiemmissa tutkimuksissa, joita tässä luvussa kuvataan, on ollut joitain samankaltaisuuksia ja joitain eroavaisuuksia opinnäytetyömme tuloksiin verrattaessa. Samankaltaisuuksia tuloksissa ovat ainakin olleet lapsen yksilöllisyyden huomioiminen työskentelyssä, turvallisuus kohtaamisessa, lapsen traumatisoitumisen mahdollisuuden huomiointi kohtaamisessa, lapsen kuuleminen ja siihen liittyvä työntekijän ammatillisuus. Samankaltaisia kehitettäviä asioita, joita erityisesti ensimmäisessä työssä on tullut ilmi, ovat olleet kiire ja turvakotijaksojen ajoittain lyhyet kestot.

Luvussa käsitellään Auli Ojurin tutkimusta, sillä vaikka se eroakin tutkimuksestamme koska se ei suoranaisesti liity perheväkivaltaa kokeneen lapsen kohtaamiseen, tulee siinä lapsen kokemukset silti esiin äidin kokemusten kautta. Tässä opinnäytetyössä (kts. luku 2.1) on käsitelty henkistä väkivaltaa ja osana sitä lapsen altistumista vanhempien väliselle väkivallalle. Siinä äiti on mahdollisesti yhtenä osapuolena, johon väkivalta kohdistuu ja se on myös lapselle vahingollista. Ensi- ja turvakotien liiton sivuilla mainitaan, että turvakodin yleisin asiakas on äiti lapsensa kanssa. (Älä epäröi hakea apua väkivaltaan). Tämä kertoo, että äidin tullessa lapsen kanssa turvakotiin, on lapsi varmasti ollut jotenkin väkivallan kokijana, joko itse tai välillisesti äitiin kohdistuvassa

väkivallassa. Olemme myös viitanneet opinnäytetyössämme Auli Ojuriin useammassakin teoriaotteessa ja myös siksi olemme kokeneet, että haluamme käsitellä Ojurin tutkimusta tässä luvussa.

8.1 Lapsen kohtaamiseen ja väkivallalle altistumiseen liittyviä tutkimuksia

Kirsi Happo & Susanna Marttila (2015) ovat tutkineet opinnäytetyössään lapsen asemaa Tampereen turvakodissa haastatteleamalla turvakodin työntekijöitä. Tutkimus on toteutettu Tampereen turvakodin kanssa yhteistyössä. Emme olleet tietoisia tämän tutkimuksen olemassaolosta ennen kuin aloimme etsiä tarkemmin aiheesta tehtyjä tutkimuksia. Tutkimuksen nimi on ”Työntekijöiden näkemyksiä lapsen asemasta Tampereen turvakodilla”. Tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää työntekijöiden näkemyksiin perustuen lapsen asemaa Tampereen turvakodilla ja sitä, millaisia kehittämistarpeita Tampereen turvakodissa ilmenee liittyen lapsen asemaan. Tekijät ovat halunneet nostaa lapsen asemaa esiin ja tuoda sitä yleiseen keskusteluun. (Happo & Marttila 2015, 2.)

Tutkimuksessa on keskitytty jakamaan haastattelun tuloksista esiin nousseita aihealueita eri teemoihin. Tutkimuksen tuloksissa on tullut esiin, että lapsen kohtaamisen muistamista on turvakodissa huomioitu niin, että täytettävään tulohaastattelulomakkeeseen on kirjattu myös lasta koskevat kohdat. Yksi tutkimuksessa haastatelluista työntekijöistä on tuonut esiin, että lasten kohtaaminen on kehittynyt, sillä lapset on otettu mukaan tulotilanteeseen, kun aikaisemmin lapset on annettu toisen työntekijän hoitoon siksi aikaa. (Happo & Marttila 2015, 35-36.)

Tutkimuksen tuloksista on käynyt ilmi, että turvakodin arjessa lapsen kohtaamisessa pyritään kiinnittämään huomiota jokaisen lapsen yksilöllisyyden huomioimiseen ja kohtaamisen luonteen tulisi tutkimuksen tulosten mukaan olla lapsesta huolta pitävää ja turvallista. Tutkimuksen tuloksista on noussut esiin, että kriisitilanteista turvakotiin tulleiden lasten ja heidän vanhempien hyvinvointia olisi jatkuvasti havainnoitava ja kiinnitettävä sen kautta huomiota esimerkiksi lapsen kehon kieleen ja siihen, mikä lapsesta on kivaa ja mikä ei. Tästä nousi esiin esimerkiksi lapsen koskettamiseen liittyvä harkitsevuus lapsen ollessa mahdollisesti traumatisoitunut. (Happo & Marttila 2015, 38.)

Tarkasteltaessa lapsen asemaa turvakodilla, on tutkimuksesta käynyt ilmi, että kaikkien haastateltavien työntekijöiden kanta on ollut se, että lapsen asema on kehittynyt siitä, mitä se on ennen ollut ja lapsen asemaa on vahvistanut niin lapsen yksilötapaamiset kuin omatyöntekijätkin. Tutkimuksen tuloksista käy lisäksi ilmi, että dokumentointi lapsista samalla tavalla kuin aikuisistakin on turvakodin työntekijöiden toimesta nähty myönteisenä asiana. Tutkimuksessa joidenkin haastateltavien mukaan raporttien yhteydessä lapsista on puhuttu riittävästi mutta toisaalta joidenkin työntekijöiden mielestä se ei vielä ole ollut riittävällä tasolla. Positiivisiksi, lasta tukeviksi asioiksi on tutkimuksessa tullut esiin myös esimerkiksi vapaaehtoiset työntekijät lastenhoitoapuna, vaikkakin osa haastateltavista onkin toivonut, että lastenhoitoapua olisi enemmän. Myös se, että lapset ovat nykyään tulotilanteessa mukana ja heille on omat kysymykset alkuhaastattelulomakkeessa, on noussut tutkimuksen myötä esiin positiivisena asiana. (Happo & Marttila 2015, 48.)

Tutkimuksesta on tullut ilmi myös kehitettäviä asioita. Tutkimuksesta on tullut esiin, että kiireen, resurssipuutteiden ja aikuiskeskeisyyden takia lapset ovat saattaneet joskus ”unohtua” tai ”pudota” arjen

keskellä ja työntekijöiden työaika on lähinnä mennyt käytännön- ja konkreettisten asioiden hoitamisessa, joita joidenkin haastateltavien perusteella esimerkiksi sosiaalityöntekijät ovat vaatineet turvakodilta. Haasteena tutkimuksessa lapsen aseman kannalta on noussut esiin esimerkiksi se, että työn suunnitteluun ei ole ollut riittävästi aikaa. Tutkimuksessa on tullut myös ilmi, että esimerkiksi turvakotijaksojen pituudet on nähty haasteina, sillä ne ovat joskus liian lyhyitä. (Happo & Marttila 2015, 48-49.)

Auli Ojuri (2004, 57) Väkipalta naisen elämän varjona-tutkimuksen tavoitteena on ollut syventyä siihen, millaisin eri tavoin väkipalta näyttäytyy naisten elämässä sekä miten naiset pääsevät eteenpäin ja eroon väkivallasta ja viimein pääsevät rakentamaan omaa elämäänsä. (Ojuri 2004, 57.) Ojuri on tutkinut turvakodissa asuneiden naisten kokemuksia, jotka ovat olleet väkivaltaisissa parisuhteissa mutta päässeet niistä lopulta eroon. Ojuri käsittelee tutkimuksessaan parisuhdeväkivaltaa, mutta puhuu silti myös perheväkivallasta, sillä lapset ovat olleet tutkimuksessa myös osallisina naisten omien lapsuuskokemusten myötä sekä lasten kokeman väkivallan myötä. Lisäksi lapset ovat tiiviisti naisiin (äiteihin) liittyneitä, jolloin parisuhdeväkivaltatermin lisäksi on käytetty myös perheväkivaltatermiä. (Ojuri 2004, 57.)

Ojurin tutkimuksesta on tullut ilmi, että lasten käsitykset liittyen väkivaltaan ja sen saamaan merkitykseen ovat liitännäisiä äidin väkivaltakokemuksiin ja havaintoihin. Ojuri ei ole käsitellyt tutkimuksessaan lapsen asemaa tarkemmin, mutta tuo lapsen asemaa esiin äidin näkökulman kautta. Ojurin tutkimuksesta tulee ilmi, että kaikki tutkimuksessa olleiden äitien lapset olivat altistuneet henkiselle väkivallalle isän uhkaavan käytöksen, pelottavuuden, piinaavuuden tai fyysisen väkivallan todistamisen kautta. Lapset tulivat puheeksi neljällä eri tavalla: lapset säilyttivät salaisuuksia, pitivät perheitä koossa, toimivat uhkailun ja syyllistämisen välineinä ja äidin muutostarpeen esiintuojina sekä äidin selviytymisen tukijoina. (Ojuri 2004, 107-108.)

Ojurin tutkimukseen perustuen väkivaltaa kokeneet naiset toivovat työntekijältä empaattista ja sitoutuvaa vuorovaikutusta. Tutkimuksesta on tullut ilmi, että naisia on loukannut se, että heidän tunteilleen tai kokemuksilleen ei työntekijöiden toimesta ollut annettu arvostusta tai heitä kohtaan oli muuten osoitettu piittaamattomuutta. Kun naiset hakivat apua väkivaltaan, toivoivat he, että he tulevat kuulluksi ja ymmärretyiksi. (Ojuri 2004, 65.)

9 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa kerromme ensin opinnäytetyön tarkoituksesta, tavoitteista sekä tutkimuskysymyksestä. Sen jälkeen laadullista tutkimusta, teemahaastattelua sekä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä avataan teorian tiedon valossa tiiviisti. Lopuksi kuvaamme tarkemmin tekemäämme sisällönanalyysiä, avaten prosessia myös kuvioiden avulla.

9.1 Tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoitus on ollut kuvata turvakodin työntekijöiden näkemysten sekä aiheeseen liittyvän teorian tiedon pohjalta kohtaamisen merkitystä ja rakentumista turvakotityössä, kun työskennellään perheväkivaltaa kokeneiden alle kahdeksan vuotiaiden lasten kanssa. Tavoitteena oli lisätä erityisesti väkivalta- ja kriisitilanteiden parissa työskentelevien ammattilaisten tietoutta lapsen kohtaamisen merkityksestä sekä kuvata erilaisia tekijöitä, jotka auttavat työntekijää laadukkaaseen ja onnistuneeseen kohtaamiseen pykimisessä.

Turvakodin työntekijöitä haastatteleamalla pyrittiin opinnäytetyöprosessin alussa selvittämään vastaus kolmeen tutkimuskysymykseen. Alkuperäiset kysymykset olivat: Millaisista tekijöistä kohtaaminen rakentuu lapsen ja työntekijän välillä? Millaisia asioita kohtauksessa tulee ottaa huomioon, kun lapsi on kokenut perheväkivaltaa? Millainen merkitys kohtauksella on turvakotityössä? Opinnäytetyön edetessä, rajallisen ajan puitteissa ja turvakodin työntekijöitä haastatteleamalla pyrittiin selvittämään vastaus lopulta vain yhteen tutkimuskysymykseen:

Mikä auttaa työntekijää kohtaamaan perheväkivaltaa kokeneita lapsia onnistuneesti turvakotityössä?

Aiheen valintaan vaikutti oma mielenkiintomme, sillä meitä molempia kiinnosti kehittää omaa ammattitaitoa lapsen kohtaamisesta väkivalta- ja kriisityössä. Otimme sähköpostitse yhteyttä useisiin eri turvakoteihin Suomessa ja etsimme sitä kautta aiheesta kiinnostuvaa yhteistyökumppania. Lopulta Tampereen Ensi- ja turvakoti ry ilmoitti kiinnostuksestaan ryhtyä yhteistyökumppaniksi, sillä heidän vuoden 2019 painopisteensä oli juuri lapsityön kehittäminen.

Lähetimme tutkimussuunnitelman ensi- ja turvakodin johtajalle ja sovimme tapaamisen turvakodille, jossa kävimme yhdessä tarkemmin läpi opinnäytetyön tarkoitusta ja tavoitteita. Kerroimme, että haluaisimme haastatella neljää työntekijää, sillä uskoimme, että se riittäisi aineiston kylläntymisen takaamiseksi ja tiukan aikataulun vuoksi suurempi määrä haastateltavia olisi voinut vaikeuttaa työn saamista valmiiksi tavoittelemassamme aikataulussa. Tapaamisen jälkeen haimme tutkimuslupaa turvakodilta. Lopulta haastateltaviksi valikoitui neljä turvakodin työntekijää, jotka työskentelivät kahdessa eri turvakodissa Tampereella.

9.2 Laadullinen tutkimus

Kananen (2014, 16-18) kirjoittaa, että laadullinen tutkimus pyrkii vastaamaan kysymykseen ”Mistä tässä on kyse?”. Laadullisen tutkimisen kautta pyritään ymmärtämään ilmiöitä ja silloin ei laadita yksityiskohtaisia kysymyksiä. Yleensä laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta käytetään silloin, kun halutaan saada jostakin ilmiöstä hyvä kuvaus tai syvällisempi ymmärrys, luodaan uusia teorioita tai jos ilmiöstä ei ole aikaisempaa tietoa, teorioita tai tutkimusta. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tutkittavan ilmiön ymmärtäminen, kuvaaminen ja tulkinnan antaminen. (Kananen 2016, 16-18.)

Tuomi & Sarajärvi (2012, 71) tuovat esiin, että laadullinen tutkimus on tutkimustyyppiltään empiiristä. Empiirisessä analyysissä korostuvat aineiston keräämis- ja analyysimetodit, sillä ne tulee kertoa ja kuvailla lukijalle, jotta lukijalla on mahdollisuus arvioida tutkimusta ja sen uskottavuutta. Empiirisessä analyysissä aineistoa tuottavien henkilöiden tunnistettavuus tulee aina häivyttää, toisin kuin teoreettisessa analyysissä, jossa nimenomaan kiinnitetään huomiota siihen, kuka on sanonut ja mitä. Kun siis puhutaan laadullisesta tutkimuksesta, puhutaan tavasta tarkastella havaintoaineistoa. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 21-22.)

Vilka (2007, 97) viittaa Laineeseen (2001, 36-37) ja kirjoittaa, että laadulliseen tutkimukseen sisältyy aina kysymys siitä, mitä merkityksiä tutkimuksessa tutkitaan. Tutkijoiden tulee silloin ymmärtää tutkivatko he käsityksiin vai kokemuksiin liittyviä merkityksiä. (Vilka 2007, 97.) Vilka viittaa myös Alasuutariin (1994, 34) ja kirjoittaa, että laadullisen tutkimuksen erityispiirteenä voidaan pitää sitä, että sen tavoitteena ei ole löytää totuutta tutkittavasta aiheesta, vaan sen kautta on mahdollista tehdä tulkintoja ihmisten kuvaamien kokemusten ja käsitysten avulla. (Vilka 2007, 98.)

Tuomi & Sarajärven (2012, 71) mukaan laadullisessa tutkimuksessa aineistoa kerätään esimerkiksi kyselyn, havainnoimisen, haastattelun tai erilaisiin dokumentteihin perustuvan tiedon kautta. Aineistonkeruumenetelmä valitaan tutkittavan asian ja tutkimusresurssien mukaan ja niitä on mahdollista käyttää vaihtoehtoisesti, rinnakkain tai niitä voi yhdistellä. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 71.)

Vilka (2007, 100, 115) kirjoittaa, että laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineisto kerätään usein haastatteluina. Silloin aineistoksi muodostuu ihmisen kokemukset puheen muodossa. Tutkimusaineiston keräämisen jälkeen aineisto tulee muuttua sellaiseen muotoon, jossa sitä on mahdollista tutkia. Tämä tarkoittaa haastatteluaineistossa sitä, että nauhoitetut haastattelut muutetaan tekstimuotoon eli litteroidaan. Silloin kun tutkimus on toteutettu laadullisella tutkimusmenetelmällä, analysoitava aineisto on aina kuva- tai tekstimuodossa. (Vilka 2007, 100, 115.)

Opinnäyteyöstä muodostui luonnollisesti laadullinen tutkimus, sillä halusimme tutkia turvakodin työntekijöiden kokemuksia perheväkivaltaa kokeneiden lasten kohtaamisesta. Pohdittuamme erilaisia vaihtoehtoja haastattelumuodoista, päädyimme lopulta valitsemaan teemahaastattelun, sillä koimme, että sen kautta pystyisimme lähestymään aineistoa jäsentyneemmin.

9.3 Teemahaastattelu

Kanasen (2014, 76) mukaan laadullisen tutkimuksen yksi yleisimmin käytetyistä tiedonkeruumenetelmistä on teemahaastattelu. Teemahaastattelua käytetään yleensä silloin, kun jostakin ilmiöstä halutaan saada syvällisempi ymmärrys tai kun ilmiötä ei tunneta. Teemahaastattelut toteutetaan "face-to-face" periaatteen mukaan, eli se edellyttää tutkijoilta fyysistä läsnäoloa haastattelutilanteessa. Haastateltavalta kysellään tutkittavaan ilmiöön liittyvistä asioista. Teemahaastattelulle on tyypillistä, että se etenee vastaajan ehdoilla ja keskusteltavat aiheet ovat etukäteen tiedossa. Tavoitteena on, että tutkija oppii keskustelun kautta ymmärtämään ilmiötä paremmin. (Kananen (2014, 76.)

Tuomi & Sarajärven (2013, 75) mukaan teemahaastatteluun valitaan etukäteen tietyt teemat, joiden mukaan haastattelutilanteessa esitetään kysymyksiä. Teemat määrittävät tutkittavan aiheen viitekehiksestä ja haastattelussa pyritään löytämään vastauksia tutkimuksen tarkoituksen, ongelmanasettelun tai tutkimustehtävän mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 75). Kananen (2014, 76-77) kirjoittaa, että tutkijoilla tulisi olla jonkinlainen käsitys entuudestaan tutkittavasta ilmiöstä, jotta he onnistuvat laatimaan sellaiset teemat, jotka liittyvät ilmiöön. Näiden ennakkokäsitysten pohjalta tutkijat laativat teemahaastattelurungon haastatteluun. Haastattelun aikana tutkijat voivat esittää lisäksi täydentäviä ja tarkentavia kysymyksiä ja keskustelun aikana voi myös ilmetä uusia aihealueita, joihin tutkijoiden pitää tarttua. (Kananen 2014, 76-77.)

Valli & Aaltola (2015, 29) kirjoittavat, että teemahaastattelusta puuttuu strukturoidulle haastattelulle tyypillinen kysymysten tarkka muoto ja järjestys. Tutkijat seuraavat, että etukäteen päätetyt teema-alueet käydään haastateltavan kanssa läpi, mutta kysymysten laajuus ja järjestys voivat vaihdella haastatteluiden välillä. (Valli & Aaltola 2015, 29.) Kanasen (2014, 79) mukaan teemahaastatteluun kuuluvat mahdollisimman yleisluonteiset ja avoimet kysymykset. Ne tuottavat laajempaa tietoa, kuin suljetut kysymykset, joihin on mahdollista vastata kyllä tai ei. Avointen kysymysten avulla tutkijat pyrkivät syventämään omaa ymmärrystään haastateltavan kokemuksista ja sitä kautta tutkittavasta ilmiöstä. (Kananen 2014, 79.)

Teemahaastattelun avulla pystyimme tarkastelemaan haastateltavien kokemuksia tutkittavasta aiheesta. Samalla ennalta valitut teemat muodostivat kehon, jonka kautta aineistoa oli mahdollista rajata ja lähestyä jäsenyneemmin. Seurasimme haastattelutilanteessa, että etukäteen päätetyt teema-alueet käytiin läpi jokaisen haastateltavan kanssa, mutta samalla meillä oli mahdollisuus esittää myös muita kysymyksiä, jotka tulivat mieleen haastattelutilanteessa. Yritimme sisällyttää teemarunkoon sellaisia kysymyksiä, joiden kautta olisi mahdollista saada vastauksia tutkimuskysymyksiimme, joita oli alun perin kolme. Teemojen alle laadimme suuntaa antavia kysymyksiä, joita pystyimme tarvittaessa muokkaamaan haastattelutilanteessa tilanteeseen sopivammaksi. (Kts. liite 1.)

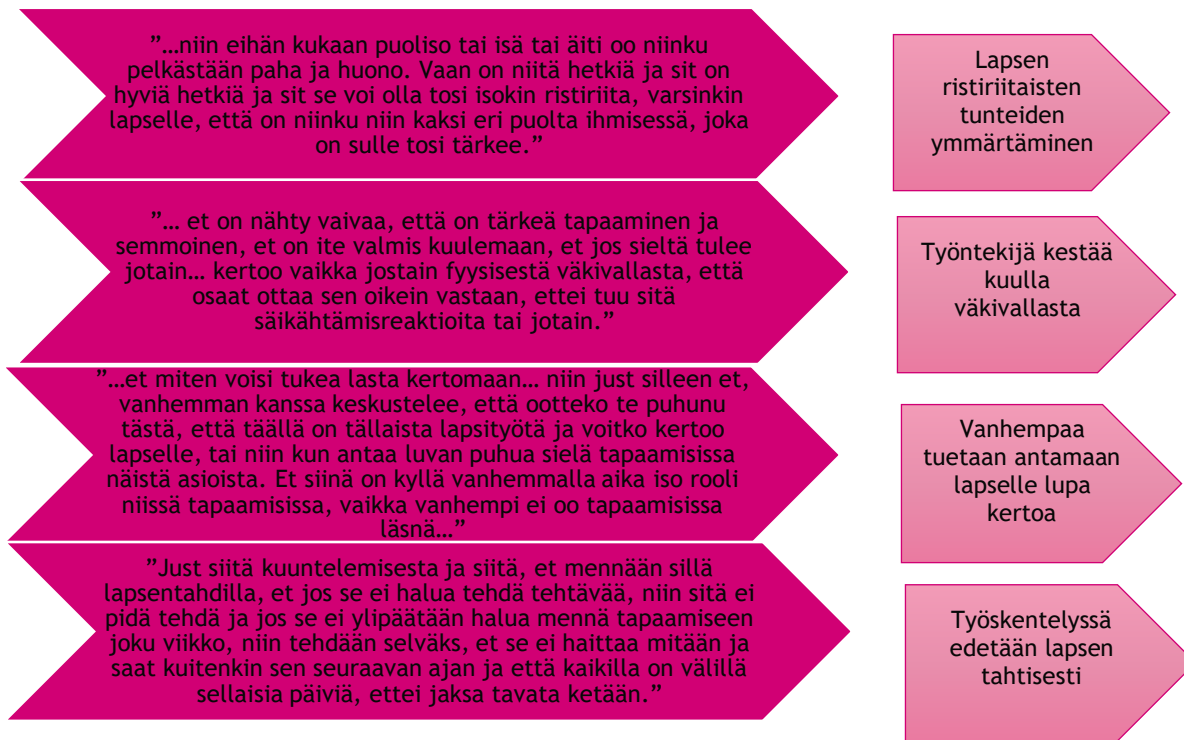
9.4 Aineiston analyysi

Tuomi & Sarajärvi (2012, 104, 107-108) kirjoittavat, että sisällönanalyysin voi muodostaa joko teorialähteisesti, jolloin se on deduktiivista, tai aineistolähtöisesti, jolloin puhutaan induktiivisesta sisällönanalyysistä. Aineistolähtöisessä eli induktiivisessä analyysissä pyritään muodostamaan tutkimusaineistosta sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta asiasta, etsimällä aineistosta yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, sekä tiivistämällä ja yleistämällä aineistoa. Selkeyttämällä ja yhtenäistämällä aineistoa pyritään informaatioarvon lisäämiseen ja tätä kautta selkeiden johtopäätösten tekemiseen tutkittavasta aiheesta. Analyysin vaiheet voidaan jaotella pelkistämiseen eli redusointiin, ryhmittelyyn eli klusterointiin sekä teoreettisten käsitteiden luomiseen eli abstrahointiin. Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 104, 107-108.)

Sisällönanalyysi alkaa aukikirjoitetun haastatteluaineiston pelkistämisestä. Siinä on tarkoitus karsia tutkimuksen kannalta epäolennainen pois ja kerätä tutkimustehtävän kannalta olennaiset ilmaisut. Pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 109.)

Pelkistämisen jälkeen alkaa aineiston ryhmittely eli klusterointi. Siinä aineistosta kerätyt tutkimustehtävän kannalta olennaiset ilmaisut käydään tarkasti läpi. Ilmauksista etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia. Aineistoa ryhmitellään niin, että saman merkityksen sisältävät ilmaisut yhdistetään omiksi alaluokiksi. Alaluokat nimetään niiden sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Alaluokkia yhdistämällä syntyy yläluokkia, yläluokkia yhdistämällä pääluokkia ja lopuksi pääluokista muodostetaan yhdistävä luokka. Ryhmittely on osa teoreettisten käsitteiden luomista eli abstrahointia. Abstrahoinnissa eli käsitteellistämisessä alkuperäisinformaation sisältämät kielelliset ilmaukset tiivistyvät teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Analyysin kautta pyritään muodostamaan vastaus tutkimuskysymykseen. Analyysin kaikissa vaiheissa tutkijoiden tulee pyrkiä ymmärtämään tutkittavia heidän näkökulmastaan. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 110-111, 113.)

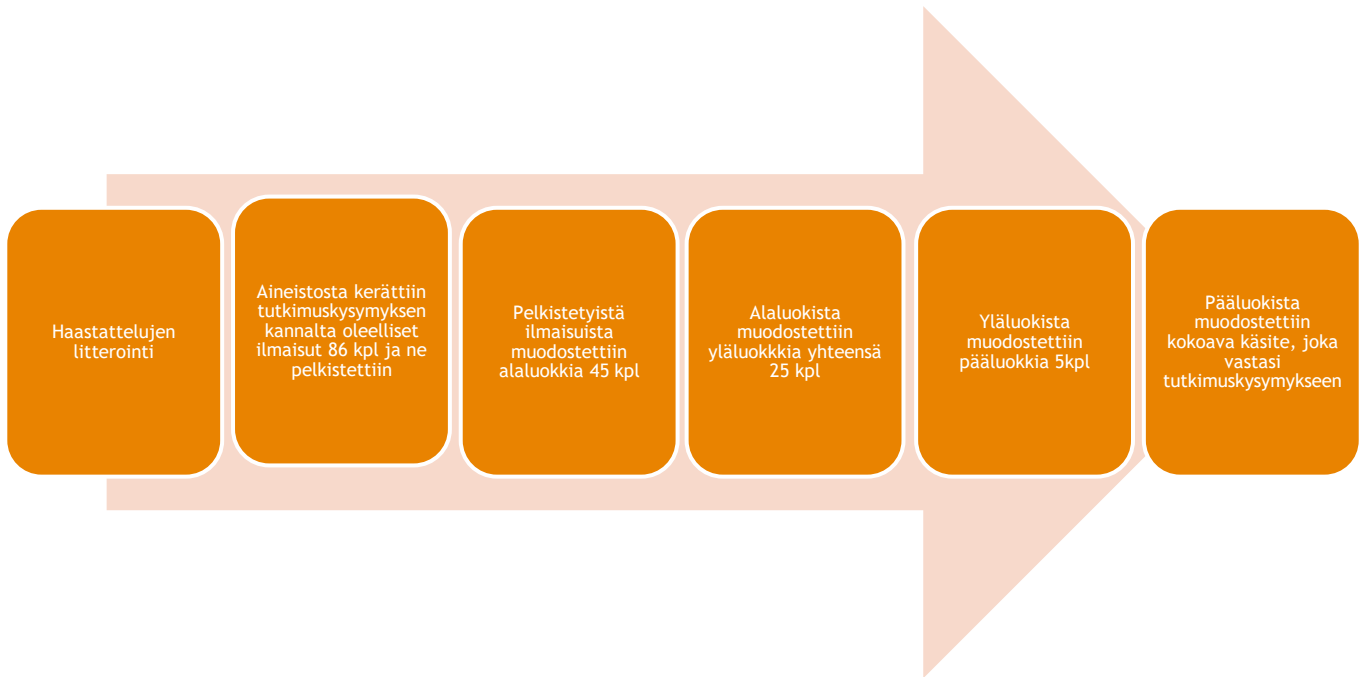
Toteutimme aineiston analyysin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa litteroimme eli aukikirjoitimme nauhoitetut haastattelut. Näin muutimme haastateltavien kertoman aineiston tekstimuotoon. Litteroinnissa nimesimme haastateltavat koodeilla H1, H2, H3, H4. Tämän jälkeen tutustuimme aineistoon tarkasti, lukemalla litteroinnit useampaan kertaan läpi. Etsimme aineistosta tutkimuskysymystemme kautta olennaisia aihepiirejä ja ilmaisuja. Karsimme tutkimuksen kannalta epäolennaisia asioita pois ja merkitsimme tutkimuksen kannalta merkityksellisiä näkemyksiä ja ilmaisuja. Näin pelkistimme eli redusoidimme aineistoa. Seuraavaksi kokosimme kaikki mielestämme tutkimuskysymyksen kannalta olennaiset alkuperäisilmaukset yhteen Word-tiedostoon. Merkitsimme jokaisen ilmaisun eteen joko H1, H2, H3 tai H4 sen mukaan, kenen haastateltavan ilmaisusta oli kyse. Alkuperäisilmaisuja kertyi yhteensä 87 kappaletta. Tämän jälkeen pelkistimme haastateltavien käyttämät alkuperäisilmaisut lyhyemmiksi ilmaisuiksi (Kuvio 2).

Kuvio 2: Esimerkki alkuperäisilmaisujen pelkistämisestä

Alkuperäisilmaisujen keräämisen ja ilmaisujen pelkistämisen jälkeen muodostimme samaa tarkoittavista ilmaisuista omia alaluokkia. Alaluokkia kertyi yhteensä 45. Tämän jälkeen yhdistimme saman sisältöisiä alaluokkia toisiinsa ja niistä muodostui yhteensä 25 yläluokkaa. Yläluokkia olivat turvallisuus, taustojen kartoittaminen, ymmärrys väkivallan vaikutuksista, turvasuunnitelma, yhteistyö poliisin kanssa, lapsen yksilöllisyys, lapsen lojaalius vanhempia kohtaan, lapsen ristiriitaisten tunteiden hyväksyminen, työntekijä ei tuomitse lapsen vanhempia, työntekijän oma valmistautuminen tapaamiseen, vanhempien sitoutuminen työskentelyyn, lapsentahtisuus, lapsen kanssa keskustellaan muustakin kuin väkivaltakokemuksista, työntekijä on itse rauhallinen, läsnäolo, työntekijä osoittaa lapselle, että kestää kuulla väkivallasta, työskentelyyn sopivat tilat, tuetaan vanhempaa antamaan lapselle lupa kertoa kokemuksista, pyritään vahvistamaan lapsen ja vanhemman välistä suhdetta, kannustetaan vanhempia kertomaan lapselle totuudenmukaisesti tilanteesta, työskentelyn läpinäkyvyys lapselle, lapselle kerrotaan, että lapsityön tapaamiset käydään läpi myös vanhemman kanssa, lapsen ikä- ja kehitystason mukainen työskentely, työntekijä antaa itsestään ja rutiiniturvakodissa. Yläluokista muodostimme pääluokkia, joita muodostui yhteensä viisi. Pääluokista muodostimme lopulta yhden

aineistoa kokoavan käsitteen, jolla pyrimme vastaamaan tutkimuskysymykseen. (Kuvio 3.)

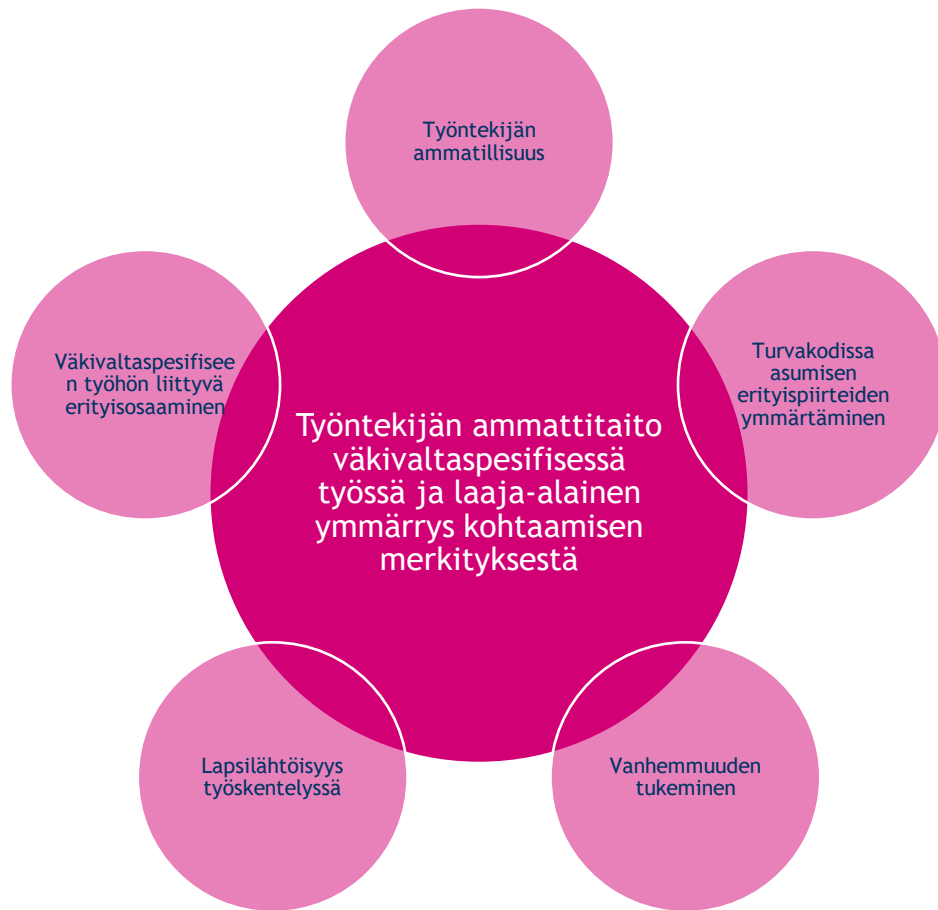
Kuvio 3: Sisällönanalyysin eteneminen

10 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Kuvaavaksi yhdistäväksi luokaksi siitä, mikä auttaa työntekijää kohtaamaan perheväkivaltaa kokeneita lapsia onnistuneesti turvakotityössä muodostui:

Työntekijän ammattitaito väkivaltaspesifisessä työssä ja laaja-alainen ymmärrys kohtaamisen merkityksestä.

Yhdistävä luokka muodostui viidestä pääluokasta, joita olivat työntekijän ammatillisuus, väkivaltaspesifiseen työhön liittyvä erityisosaaminen, turvakodissa asumisen erityispiirteiden ymmärtäminen, lapsilähtöisyys työskentelyssä ja vanhemmuuden tukeminen. (Kuvio 4.)

Kuvio 4: Tutkimuksen tulokset

10.1 Työntekijän ammatillisuus

Haastateltavista yksi työntekijää toi esiin, että lapset eivät aina kerro työntekijälle väkivaltakokemuksistaan, sillä he haluavat suojella työntekijöitä väkivallalta. Kahden haastateltavan vastauksessa ilmeni, että työskentelyssä ammattitaitoinen työntekijä on avoin lapsen kertomalle ja osoittaa lapselle, että kestää kuulla lasten kertomasta väkivallasta. Tähän liittyen yksi työntekijä mainitsi, lapselle on voitu esimerkiksi kertoa, että työntekijä on kuullut aikaisemminkin lasten kokemuksia väkivallasta, eikä lapsi ole asian kanssa yksin.

Lisäksi tärkeinä asioina kaksi työntekijää nostivat esiin työntekijän oman rauhallisuuden työskentelyssä. Kaksi työntekijää mainitsi, että työntekijän etukäteinen valmistautuminen lapsen tapaamisiin on myös tärkeää lapsilähtöisyyden toteutumiseksi työssä. Työntekijän läsnäolon tärkeys tuli esiin jokaisen neljän työntekijän vastauksissa. Haastatteluissa rauhallisuus, valmistautuminen ja läsnäolo työskentelyssä nähtiin kahden työntekijän osalta niin, että vaikka työ onkin kriisi- ja päivystysluontoista, ymmärtää työntekijä ottaa aikalisän, ennen kuin lähtee tapaamaan lasta. Jos työntekijällä oli esimerkiksi tullut juuri kriisipuhelu ennen lapsen tapaamista, oli nähty tärkeänä ”nollata” tilanne esimerkiksi istumalla hetkeksi alas ja ottamalla se aika mitä nollaaminen vaati. Tällä haluttiin varmistaa se, että lapsen tapaamiseen mennään rauhallisessa mielentilassa, eikä lapselle välity kuva siitä, että työntekijällä ei ole kunnolla aikaa kohdata lasta ja lapsen tarpeita.

Haastatteluista yhden työntekijän vastauksessa ilmeni, että työntekijä ei saa tuomita lapselle lapsen vanhempia. Työntekijä näki kannustavan ja positiivisen suhtautumisen lapsen vanhempaan tärkeänä sekä sen, että työntekijä ymmärtää lapsen ristiriitaisia tunteita ja ajatuksia vanhempiinsa, erityisesti väkivaltaa käyttävään vanhempaan liittyen.

”Ja sit myös niinku se, että ei lähe tapaamisessa niinku tuomitsemaan mitään lapsen tuomia ajatuksia... että lapsella on niinku mahdollisuus myös pitää siitä vanhemmasta, vaikka vanhempi ois ollut väkivaltainen tai muuta...”

Haastatteluista kahden työntekijän vastauksessa tuli esiin, että lapsen kohtaamisessa työntekijä antaa myös itsestään lapselle. Tämän nähtiin lisäävän luottamusta työntekijän ja lapsen välillä.

”Just et saatan itekin kertoa jostain, mitä mä pelkään tai... jostain omasta lemmikistä, et jos se lapsi piirtää siihen sen lemmikin, niin et jotenkin semmoinen, et sä keskityt siihen ja et se on semmoinen ainutkertainen kohtaaminen.”

Haastatteluissa yksi työntekijä näki tärkeänä, että lapsen kanssa keskustellaan muustakin kuin väkivaltakokemuksista. Näin lapselle halutaan osoittaa, että työntekijä on kiinnostunut lapsesta ja lapsen maailmasta kokonaisuutena, ei vain lapsen väkivaltakokemuksista.

”...Et jos hän halua ensin kertoa vaikka vaan jostain videopelistä niin sit on niinku kiinnostunut siitä ja ettei niinku ajattele silleen, et nyt tehään pelkkää tätä väkivaltatyötä ja keskustellaan pelkästä väkivallasta tai niistä tilanteista...”

10.2 Väkivaltaspesifiseen työhön liittyvä erityisosaaminen

Tuloksista muodostui yhtenä yläluokkana väkivaltaspesifinen ammattitaito. Tähän liittyen tärkeänä asiana työntekijöiden osalta nähtiin, että työntekijällä on ymmärrystä väkivallan vaikutuksista lapseen. Esiin nousi, että työntekijä ymmärtää sen, että lapsen väkivaltakokemusten takia lapsi ei aina ole valmis työskentelyyn. Kolme työntekijää kertoi, että tämä voi näyttäytyä esimerkiksi niin, että lapsi ei halua ollenkaan tulla tapaamaan työntekijää. Yksi työntekijä toi lisäksi esiin sen, että lapsi ei myöskään välttämättä halua tai ole valmis puhumaan kokemastaan väkivallasta.

”... tai sitten voi käydä niinkin, että lapsi tai nuori ei suostu tulla niihin tapaamisiin, että ei vaan halua.”

”... en nää sitä niin kun lapselle hyvänä siin tilantees alkaa hirveesti kaivelee niitä asioita, vaan sitten voi olla, että hän on oikeesti niin järkyttynyt näkemästään, et hänen mieli niin kun blokkaa sen, et hän ei oikeesti muista... tai sitten se on viesti siitä, et tää on liian vaikee asia mulle kertoo, joten on helpompaa sanoa, että en muista, kun kertoa niitä asioita...”

Väkivaltaspesifiseen ammattitaitoon liittyen haastatteluista nousi kaikkien työntekijöiden vastauksissa eri tavoin esiin, että lähes jokainen turvakotiin tullut lapsi on kokenut perhesuhteissaan väkivaltaa.

“Et silleen mä en ajattele, et mä olisin edes tehnyt sellaisten lasten kanssa väkivaltatyötä kellä se ei olis ollut niinkun perheväkivaltaa.”

Lisäksi väkivaltaspesifiseen ammattitaitoon liittyen haastattelujen tuloksissa tuli ilmi yhteistyö poliisin kanssa kahden työntekijän vastauksissa, turvasuunnitelman tekeminen lapsen kanssa kaikkien työntekijöiden vastauksissa, lapsen taustojen kartoittaminen kolmen työntekijän vastauksissa ja ymmärrys lapsen lojaaliudesta vanhempiaan kohtaan kolmen työntekijän vastauksissa. Tutkintapyynnön tekeminen poliisille nousi esiin haastatteluissa, liittyen poliisin kanssa tehtävään yhteistyöhön. Siihen liittyen ilmi kahden työntekijän vastauksissa tuli myös se, että aina lapsen kanssa työskentelyä ei ole mahdollista aloittaa ollenkaan, jos lapsen asiassa on käynnissä rikostutkinta.

Haastatteluista kolmen työntekijän vastauksista tuli ilmi myös se, että työskentelyssä on tärkeää olla tietoinen lapsen taustoista ja väkivaltakokemuksista. Se auttaa työntekijää työn suunnittelussa sekä auttaa työntekijää hahmottamaan lapsen tilanteessa, mikä asia johtuu mistäkin ja mistä syystä. Myös leikki tuotiin esiin yhtenä tärkeänä menetelmänä, jonka kautta lapsen voi olla luonnollista avata kokemuksistaan työntekijälle.

”No, kyllä mun mielestä on tärkeitä sitä taustaa tietää. Et sit voi löytyä syitä monille asioille. Ja kyllä se tuo semmosen omanlaisensa suunnittelun siihen työskentelyyn, et miten sä suunnittelet sitä työskentelyä lapsen kanssa...”

“... ja ehkä perheväkivaltaa kokenut lapsi voi olla osa hyvin traumatisoituneita ja voi semmonen vuorovaikutus olla tosi vaikeeta. Ja sit ne voi niinku leikin kautta tai tämmösen niinku piirtämisen kautta enemmänki ne asiat sitten, et lapsi voi sillä tavalla niinkun niistä kokemistaan asioista kertoa.”

Lisäksi kahden työntekijän vastauksissa tärkeänä pidettiin työntekijän tietoutta siitä, että lapsi on vanhempiaan kohtaan lojaali. Tämä vaatii työntekijältä ymmärrystä siitä, että lapsi tiedostaa työskentelyn seurauksia ja lapsi voi tuntea syyllisyyttä omista ajatuksistaan liittyen vanhempiansa.

”... miettii pitkään, et jos valikoikin semmosen vaikka vihaisen näköisen jollekin perheenjäsenelle, niin se on aistittavissa se syyllisyys siitä, et ykskin lapsi on valinnut sit heti perään toisen kortin ja halunnut vaikka vaihtaa jotain korttia, et kun on tajunnut et ne näytetään sitten vanhemmalle.”

Kaikki neljä työntekijää olivat sitä mieltä, että henkinen väkivalta ja väkivallalle altistuminen ovat yleisimpiä väkivallan muotoja, joita lapset ovat kokeneet tullessaan turvakotiin. Yksi työntekijä oli lisäksi sitä mieltä, että kuritusväkivalta on henkisen väkivallan lisäksi yleisin lapsiin kohdistuvan väkivallan muoto. Muita yleisiä väkivallan muotoja olivat haastatteluista saatujen tulosten perusteella fyysinen väkivalta sekä kuritusväkivalta, jotka tulivat esiin lapseen ja vauvaan kohdistuvana väkivallan muotona kahden työntekijän vastauksissa. Yksi

työntekijä toi esiin, että fyysistä väkivaltaa kohdistuu lapseen itseensä harvemmin, ja jos näin on ollut, on siitä jo yleensä poliisitutkinta käynnissä, jolloin lapsen kanssa työskentelyä ei voida edes aloittaa. Yksi haastateltava lisäsi, että lapsi voi useimmiten olla tilanteessa, jossa todistaa esimerkiksi vanhempaansa kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa ja näin altistuu väkivallalle. Vauvoihin ja leikki-ikäisiin lapsiin kohdistuva henkinen väkivalta oli useimmiten ollut lapselle huutamista tai vanhempien riitelyä, jota vauva tai lapsi on todistanut.

“No lapsiin kohdistuneena ehkä yleisin on henkinen väkivalta... tai sitten mä en tiedä onko hyvä sana kaltoinkohtelu tai joku muu... lapseen kohdistuva semmonen huutaminen tai niin kun kurittaminen on ehkä mun näkemyksen mukaan yleisimpiä. Ja sitten tietysti niin kun sitä on paljon, että lapset on altistunut vanhempien väliselle väkivallalle.”

“... kyllä vauva on monesti ollut niissä tilanteissa et on voinu olla niinku vanhemman sylissä tai... ravistelua ja heittämistä ilmaan. Ja sit semmosta laiminlyöntiä, et on jätetty vaikka johonkin sitteriin pitkäksi aikaa yksin ja tämmösiä.”

10.3 Turvakodissa asumisen erityispiirteiden ymmärtäminen

Haastatteluista nousi esiin turvakodissa asumiseen liittyviä erityispiirteitä. Haastattelujen tuloksista kaikkien työntekijöiden vastauksissa tuli ilmi, että työntekijät kertovat aina turvakotiin tuleville lapsille ja vanhemmille turvallisuuden liittyvistä asioista. Näitä olivat esimerkiksi turvakodista kertominen tuomalla lapselle sekä vanhemmalle ilmi, että turvakodissa on valvontakamerat ja turvakotiin ei pääse väkivallan tekijä. Yksi työntekijä näki, että on tärkeää, että työntekijä on lapselle turvallinen aikuinen, jotta lapsi ymmärtäisi, että myös turvallisia aikuisia on olemassa.

”Niin sitten jotenki se, että jos on mahdollisuus olla sille lapselle edes hetken semmonen turvallinen ja vakaa aikuinen niin mä aattelen, et se on niinku tosi tärkeä hetki -- että lapsi niinkun kokee, että voi olla myös toisenlaista ja semmosii erilaisii kokemuksii.”

Myös rutiinit ja työn ennakoitavuus turvakodissa tuli esiin yhden työntekijän vastauksissa. Rutiinit nähtiin lapsen turvallisuutta lisäävinä tekijöinä. Rutiineihin kuuluvat esimerkiksi ruokailu tiettyinä kellonaikoina sekä säännölliset nukkumaanmenoajat.

”Mutta kyllähän täällä niinku vakauttavassa työssä ne semmoset niinku rutiinit ja just se ennakoitavuus tuo sitä turvaa myös lapselle... Ja sithän meillä on tääl turvakodilla ihan ruokailuajat mitä noudatetaan ja mihinkä aikaan lapset sit menee nukkumaan ja, et säilyis semmoset asiat sitten. Raamit luo sitä turvaa myös.”

Turvakodissa asumiseen liittyä lisäksi työskentely väkivaltaa kokeneen lapsen ja vanhemman kanssa, johon tarvitaan omat, työskentelyä varten osoitetut tilat. Haastatteluissa nousi kaikkien työntekijöiden vastauksissa

esiin, että lapsityö turvakodissa mahdollistuu hyvin, sillä lapsityön huone on koettu hyväksi työskentelytilaksi lasten kanssa. Sinne on muun muassa varattu lapsille leluja ja eri välineitä työskentelyn tueksi.

10.4 Lapsilähtöisyys työskentelyssä

Haastattelujen tuloksista on nähtävissä, että turvakodin työntekijät kiinnittävät erityistä huomiota lapsen onnistuneen kohtaamisen toteutumiseen työskentelyssä. Haastatteluista nousi kahden työntekijän vastauksissa esiin, että työntekijät pyrkivät lasta kohdatessaan laskeutumaan lapsen tasolle konkreettisesti ja puhumaan kieltä, mitä lapsi ymmärtää. Lisäksi kaikkien työntekijöiden vastauksissa painottui sen tärkeys, että lapsi kohdataan aina yksilönä sekä se, että työskentelyssä pyritään etenemään aina lapsentahtisesti.

”Just siitä kuuntelemisesta ja siitä, et mennään sillä lapsentahdilla, et jos se ei halua tehdä tehtävää, niin sitä ei pidä tehdä ja jos se ei ylipäätään halua mennä tapaamiseen joku viikko, niin tehdään selväks, et se ei haittaa mitään ja saat kuitenkin sen seuraavan ajan...”

Haastatteluista yksilöllisyyteen liittyen esiin nousi, että lasta kohdatessa pyritään selvittämään lapsen ajatuksia ja mielipiteitä ja lapsi kohdataan vanhemmasta erillisenä, omana itsenään.

”Et ne lapset ei oo vaan jotain mukana tulijoita ja sitten puhutaan vaan aikuisen kautta, vaan ihan että, se on tärkeätä, että kohdataan nimenomaan se lapsi. Kysytään mitä hän on mieltä.”

Haastatteluista yhden työntekijän vastauksessa tuli ilmi myös, että työntekijän on tärkeää ottaa työskentelyssä huomioon, että lapsella voi olla väkivaltaa käyttävää vanhempaa kohtaan ristiriitaisia tunteita ja ajatuksia ja työntekijän on tärkeää kertoa lapselle, että se sopii ja se on hyväksyttävää.

”...että saa olla ristiriitaisia ajatuksia ja saa olla ristiriitaisia tunteita ja saa niinku toisaalta kaivata sitä kotiin jäänyttä vanhempaa ja sekin on ihan ookoo, että on ikävä tai haluais nähdä sitä väkivaltaista vanhempaa ja näin.”

Lisäksi kaikkien työntekijöiden vastauksista tuli ilmi, että työn lapsen kanssa olisi tärkeää olla lapselle ennakoitavaa, johdonmukaista, lapselle mukavaa ja suunniteltua. Lapsen kanssa on lisäksi hyvä käydä mukaviakin asioita läpi väkivaltakeskustelujen lisäksi, kuten piirtämistä tai jotain, mikä tuntuu lapsesta mukavalta. Kaikki työntekijät toivat esiin myös sen, että lapselle kerrotaan aina, että lapsen kanssa keskustelut väkivallasta eivät ole salaisuuksia ja tapaamisissa käydyistä asioista keskustellaan myös lapsen vanhemman kanssa.

”Et se ei oo se lapsityö mitään semmosta, et siellä sitten jotain salaisuuksia kerrotais, et ne jäis vaan meidän väliseks, vaan että, tehään heti alussa tavallaan selväks, että äidin tai huoltajan kanssa ne asiat sitten käydään läpi.”

10.5 Vanhemmuuden tukeminen

Haastatteluista nousi esiin, että lapsen vanhemman kanssa työskentely on erittäin tärkeää ja aina sidoksissa lapsen kanssa tehtävään työhön. Kaikkien työntekijöiden vastauksissa ilmeni, että työskentelyssä kannustetaan vanhempaa kertomaan lapselle tilanteesta totuudenmukaisesti ja lapselle kerrotaan jo tulotilanteesta työntekijän toimesta, mikä turvakoti on ja miksi sinne on tultu. Lisäksi yksi työntekijä toi esiin, että vanhempaa tuetaan antamaan lapselle lupa puhua väkivallasta työntekijöiden kanssa.

”Ja sitten myös, mikä on tosi tärkeä asia niin se, että jotenki pyytäis tai motivois vanhempaa antamaan lapselle luvan kertoa sielä lapsityön tapaamisessa asioita. Kun just lapset on niin lojaaleja. He eivät halua kertoa kummastakaan vanhemmasta mitään pahaa tai jos sisällä tuntuu pahalta niin sitä on tosi vaikeeta kertoa, jos se liittyy omiin vanhempiin.”

Lisäksi haastatteluissa tuli esiin, että lapsen ja vanhemman suhdetta pyritään vahvistamaan esimerkiksi tapaamalla lasta ja vanhempaa yhdessä, jossa vanhempi voi kertoa lapsesta lapsen kuullen hyvää. Yksi työntekijä mainitsi, että suhdetta lapsen ja vanhemman välillä voidaan vahvistaa esimerkiksi järjestämällä tapaamisia lapsen ja vanhemman kanssa, joissa vanhempi voi kertoa hyvää lapsesta lapsen kuullen. Lisäksi tähän liittyen eräs työntekijä toi esiin, että lapsen vanhemmalle muistutetaan tasaisesti lapsesta ja lapsen asemasta ja näin tuodaan esiin myös lapsen ääntä vanhemmalle. Tähän liittyen kaksi haastateltavaa toi esiin, että lapsen ääni tuodaan vanhemmalle esiin myös sen kautta, että lapsityössä ilmi tulleet asiat puretaan lapsen vanhemman kanssa. Lisäksi kaikki työntekijät toivat esiin, että lapselle nimetään omatyöntekijä, mikä auttaa työskentelyssä tuomaan lapsen omaa ääntä kuuluviin.

”... ois hyvä myös semmonen tapaaminen mis niin kun jotenkin just vahvistetaan sitä vanhemman ja lapsen välistä suhdetta ja hyvää. Että esimerkiksi pyydetään vanhempaa kertomaan lapsen vahvuuksista...”

Haastatteluissa kaksi työntekijää toivat myös esiin, että lapset saattavat alkaa oireilla eri tavoin koettuun väkivaltaan liittyen, kun turvallisuuden tunne alkaa turvakodissa lisääntyä. Tällöin on tärkeää ymmärtää lapsen väkivaltakokemusten taustaa ja tuoda lapsen oireilua keskustelussa esiin myös vanhemman kanssa. Vanhempi saattaa säikähtääkin lapsen oireilua, jolloin on hyvä, että turvakodin työntekijä osaa kertoa vanhemmalle, että se on luonnollinen reaktio lapsen kokemuksille.

“Että sitten, kun kumminkin kaikki lapset on tosiaan niitä riitatilanteita nähny, kuka enemmän ja kuka vähemmän ja kuka raaempaa väkivaltaa ja kuka taas ei, et sit kumminkin lapset saattaa oireilla...”

“... lapsilla vaikka täällä se turvallisuuden tunne lisääntyy ja sit alkaa sen takia ne oireilut vahvemmin näkyä, että voi olla levottomuutta tai näin, niin sitten aikuisille sanottaa sitä, että tää on ihan normaalia ja että tää johtuu siitä, että ei tarvii olla enää varpaillaan, niin sit sekin rauhoittaa.”

Lisäksi tärkeänä asiana nähtiin eri viranomaisten kanssa tehtävä yhteistyö sekä turvakotijakson jälkeinen työskentely, jossa perhe saa tukea. Kolmen työntekijän vastauksissa nousi esiin Perhekulma Puhurin toiminta, johon työntekijät pyrkivät perheen tilanteesta riippuen ohjaamaan perheitä jatkotukea varten.

“... ollaan suositeltu turvakotijakson jälkeen just vaikka Puhurin lapsityötä, missä se jatkuisi se työskentely, kun täällä voi olla, että tapaavat pari kertaa lasta, että sit se kontakti jatkuisi.”

“... meillä on toi avopalveluyksikkö Puhuri, missä sitten kanssa tehdään lapsityötä ja vanhemmuustyötä.”

10.6 Haasteita

Haastatteluista tuli ilmi myös lapsen kohtaamiseen liittyviä haasteita, joita turvakotityössä oli kohdattu. Haasteina pidettiin esimerkiksi vaihtelevia ja lyhyitä turvakotijaksojen kestoja, jotka kaksi työntekijää toivat esiin. Lisäksi kolme työntekijää mainitsi lapsitapaamisaikataulujen sovittamisen kolmivuorotyöhön välillä haasteena. Kaikki työntekijät mainitsivat mahdollisten kiireisten työpäivien vaikutuksen työntekijän omaan läsnäoloon haasteena. Kaksi työntekijää toivat esiin, että haasteena voi olla kielimuuri. Kolme työntekijää mainitsivat, että haaste voi olla välillä se, jos vanhempi ei esimerkiksi sitoudu työskentelyyn. Tähän liittyen haasteena nähtiin, että joskus vanhempi saattaa kieltää lasta kertomasta kokemuksistaan työntekijöille.

”Ja sitten tietty, että turvakotijaksot voi olla siitä yhdestä yöstä, niin että saatat nähdä lapsen kerran tai viis kertaa tai et ollenkaan.”

”Ja sit tietysti se, että jotkut lapset käy täältä meiltä niinkun koulussa tai päiväkodissa ja me tehdään vuorotyötä, että sitten, kun on tavoitteena tavata lasta ainakin kerran viikossa, tarvittaessa useammin, niin sit joskus se on niin kun aika aikataulutusta, että löytää semmosen yhteisen ajan, että mä oon työvuoressa sillon, kun lapsi on täällä paikalla.”

”Että niin kun se jotenkin ehkä haaste ite työntekijänä siinä, niin tunnistaa se, että okei mulla alkaa lapsen tapaaminen vartin päästä, mä käyn aivan kierroksilla, mä en voi mennä lapsen tapaamiseen tälläsenä, vaan nyt täytyy ottaa se aika ja rauhoittua ennen sitä tapaamista, että se tapaaminen voi onnistua.”

”Yks on ainakin se, että jos ei oo vaikka yhteistä kieltä, niitäkin on välillä. Joskus voidaan käyttää tulkkia näissä lapsityön tapaamisissa, välillä se on ihan ok, mutta joskus taas tuntuu, että se vähän sitten häiritsee sitä tilannetta...”

”Ja sitten myös kaikki vanhemmat ei sitoudu siihen työskentelyyn samalla tavalla... että on lapsen tapaaminen varattuna ja vanhempi ei ehkä näe sitä niin tärkeänä asiana, että ei voisi, tai niinku tulee myöhässä, että se tapaaminen ei toteudu...”

”Tai sitten, että toinen vanhempi on kieltänyt lasta puhumasta kotiasioista niin kun ulkopuoliselle...”

Ajattelemme, että jatkossa tässä opinnäytetyössä ilmi tulleisiin haasteisiin voisi olla tärkeää perehtyä tarkemmin ja pyrkiä etsimään vastausta siihen, miten haasteita voitaisiin lieventää tai mikä niihin voisi olla ratkaisu. Ajattelemme, että tämä hyödyttäisi niin Tampereen Ensi- ja turvakoti ry:ta, kuin myös muita turvakotien työntekijöitä, jotka voivat kokea samanlaisia haasteita työssään.

10.7 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaihe

Opinnäytetyön tutkimuskysymys oli: Mikä auttaa työntekijää kohtaamaan perheväkivaltaa kokeneita lapsia onnistuneesti turvakotityössä? Sisällönanalyysin perusteella Tampereen turvakodin työntekijöitä on auttanut onnistuneessa kohtaamisessa perheväkivaltaa kokeneiden lasten kanssa, työntekijän ammattitaito väkivaltaspesifisessä työssä ja laaja-alainen ymmärrys kohtaamisen merkityksestä. Tämä piti sisällään työntekijän ammatillisuuden, väkivaltaspesifiseen työhön liittyvän erityisosaamisen, turvakodissa asumisen erityispiirteiden ymmärtämisen, lapsilähtöisyyden työskentelyssä sekä vanhemmuuden tukemisen. Turvakodin työntekijät toivat esille, että on tärkeää, että työntekijä on avoin asiakkaan kertomaa kohtaa ja osoittaa, että kestää kuulla väkivallasta. Työntekijän ei heidän mukaansa tulisi myöskään tuomita väkivallantekijöitä. Oma rauhallisuus ja aito läsnäolo tapaamisissa koettiin tärkeänä kohtaamiseen vaikuttavana tekijänä. Väkivaltaspesifisen työn erityisosaamiseen kuului haastateltavien työntekijöiden mukaan ymmärrys siitä, miten väkivallan todistaminen ja kokeminen voi vaikuttaa lapseen ja se, että lapsen lojaaliutta omia vanhempia kohtaan ymmärretään. Siihen kuului myös yhteistyö eri viranomaisten kanssa ja turvallisuuden painottaminen kaikissa työn vaiheissa. Nämä tulokset olivat linjassa opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen kanssa.

Ewalds ym. (2019, 12) mukaan turvakodissa tehtävän työn tavoitteena on niin lapsen fyysisen kuin psyykkisenkin turvallisuuden lisääminen, lapsen omien selviytymiskeinojen esiin nostaminen ja niiden voimistaminen. (Ewalds ym. 2019, 12.) Myös Oranen & Keränen (2006, 70) painottavat turvallisuuden toteutumisen tärkeyttä kaikessa väkivaltatyössä. Jo työn suunnittelussa ja toimintavaihtoehtojen arvioinnissa sekä toteutuksessa on otettava huomioon turvallisuus ja sen vaikutus lapseen. Poijula (2016, 203-204) kirjoittaa, että ennakoitavat rutiinit ovat turvallisuuden tunteen kannalta tärkeää työskentelyssä, varsinkin silloin kun lapsi on altistunut traumalle. (Pojula 2016, 203-204.)

Haastatteluissa tuli ilmi joitain eroavaisuuksia, mitkä näyttäytyivät vastausten pituuksissa, aihesisällöissä ja siinä, kuinka haastateltavat toivat esiin erilaisia huomioita tiettyihin teemoihin liittyvissä kysymyksissä. Joku haastateltava saattoi kertoa paljon jostain tietystä työssään tärkeäksi kokemastaan asiasta, kun taas toinen haastateltava saattoi kertoa toisesta osa-alueesta tarkemmin, jonka hän koki tärkeänä. Tämän osalta muodostui laaja kuva aiheesta ja tämän ansiosta muodostui monia eri näkökulmia esiintuova ja kattava haastatteluaineisto.

Haastatteluissa eroavaisuudet näyttäytyivät myös niin, että haastateltavista yksi saattoi mainita jonkin asian, mitä muut eivät tuoneet esiin. Haastatteluissa ei havaittu ristiriitaisuuksia vastauksissa liittyen esimerkiksi työkäytänteisiin tai työn toimintamalleihin. Tästä voi tehdä johtopäätöksen, että työntekijöiden työskentelytavat ovat yhtenäisiä ja se on merkki haastateltavien työntekijöiden ammattitaidosta. Haastatteluista nousi selkeästi esiin työntekijöiden ammattitaito ja intohimo työhön, jota he tekevät.

Teemahaastattelurunkoon kysymykset oli koottu eri teemojen alle, jonka avulla pyrittiin saamaan mahdollisimman kattava kuvaus aiheesta. Haastattelujen kysymykset olivat määrällisesti runsaita, mikä tuotti

haastatteluista laajan tutkimusaineiston. Haastattelujen vastauksissa tuli esiin paljon samankaltaisuuksia eri vastaajien välillä ja se auttoi muodostamaan yhteneväisen tutkimustuloksen.

Opinnäytetyön tuloksista voi tehdä yhteenvetona sen, että Tampereen turvakodeissa kiinnitetään hyvin huomiota koko perheen hyvinvointiin. Turvakodissa työskentelyssä tehdään yhteistyötä niin lapsen kuin vanhemman kanssa ja turvakodista lähtevä perhe pyritään ohjaamaan muun tuen piiriin, jos perhe tarvitsee muuta tukea. Tässä huomioidaan mielestämme myös väkivallan tekijä, sillä esimerkiksi Perhekulma Puhurissa molemmat vanhemmat voivat tavata lasta, jos se on lapsen edun mukaista ja jos sille ei ole muuta estettä. Ainakin tältä osin koko perheelle järjestetään apua ja tukea. Tampereen turvakodeissa turvallisuus otettiin tarkasti huomioon työskennellessä asiakkaiden kanssa ja onnistuneeseen kohtaamiseen lasten kanssa kiinnitettiin erityistä huomiota.

Jatkotutkimusaiheena voisi olla esimerkiksi: Millä tavoin taataan tasa-arvoinen kohtaaminen eri kielisten lasten kanssa turvakotityössä?

11 POHDINTA

Siirrymme tässä luvussa pohtimaan opinnäytetyöprosessia omien ajatustemme sekä myös teorian tiedon valossa. Käsittelemme alkuun opinnäytetyön eettisyyttä ja luotettavuutta, jonka jälkeen pohdimme opinnäytetyöprosessia syvällisemmin. Kerromme luvussa vaihe vaiheelta, miten olemme edenneet opinnäytetyöprosessissa sen aloittamisesta aina lopettamiseen saakka. Tuomme esiin oivalluksiamme matkan varrelta ja kuvailemme myös haasteita, joita koimme prosessin eri vaiheissa. Lisäksi pohdimme, mitä tekisimme mahdollisesti toisin, jos tekisimme opinnäytetyön uudestaan.

11.1 Eettisyys ja luotettavuus

Pietarisen (2002, 59) mukaan tarkasteltaessa eettisiä perusvaatimuksia tutkimustyössä, voidaan seurata Aristoteleen ohjetta. Aristoteleen ohjeen mukaan ensiksi on hyvä pohtia, mikä on toiminnan varsinainen tehtävä tai tarkoitus. Tämän jälkeen tulisi arvioida, millaisia kykyjä tai ominaisuuksia vaaditaan siihen, että toiminta on mahdollista suorittaa hyvin. Pietarinen kirjoittaa, että tutkimustoiminnan perustehtävä on luotettavan informaation tuottaminen. Se käsittää tutkittavan ilmiön tulkinnan, kuvailemisen ja selittämisen. Luotettavuus puolestaan tarkoittaa sitä, että informaatio on kyetty perustelemaan kriittisesti. Tämä pitää sisällään muun muassa tutkimusmenetelmien kertomiseen, tulosten analysoinnin ja teorioiden muodostamisen. Tutkijan on myös siirrettävä työnsä tulokset muiden tutkijoiden ja yhteiskunnan muiden jäsenten nähtäväksi. Tulosten julkistamisen etiikka kuuluu myös tieteen harjoittamisen perustehtäviin. (Pietarinen 2002, 59.)

Tuomi & Sarajärvi (2012, 140-141) tuovat esiin, että tutkimusta arvioidaan kokonaisuutena. Tutkimusraportin sisällön tulisi olla johdonmukainen. Tämä tarkoittaa sitä, että raportin eri osa-alueiden tulisi olla johdonmukaisesti esitettyjä myös suhteessa toisiinsa. Tutkimusraportin eri osa-alueita ovat esimerkiksi tutkimuksen kohteen kertominen ja tarkoituksen kertominen, sen ilmoittaminen, miksi tutkimusaihe on tärkeä, miten aineisto on kerätty ja kauanko tutkimuksen teko on kestänyt, aineiston analysointimenetelmän, tulosten sekä johtopäätöksiä kertominen sekä tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden arviointi. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 140-141.)

Mäkisen (2006, 102) mukaan yksi tärkeimmistä eettisistä periaatteista liittyy tutkimustulosten paikkansa pitävyyden tarkistamiseen ja niiden yleistettävyyteen ja julkistamiseen. Tutkijan olisi hyvä itse koetella tulosten luotettavuutta, yrittämällä todistaa niiden virheellisyyttä viimeiseen asti. Mahdollisia virheitä tutkimuksessa ja niiden vaikutuksia tuloksiin ei saa peittää. Tulosten julkistamisessa on hyvä tuoda esille se alue, jossa tulokset ovat sovellettavissa käytännössä. (Mäkinen 2006, 102.)

Tutkimusetiikan perusteisiin kuuluu myös se, että tutkittavilla tulee olla mahdollisuus säilyä anonyymeinä valmiissa tutkimuksessa. Tutkijan tulisi tehdä kaikkensa sen eteen, että tutkittavien henkilöllisyys säilyy suojattuna, jos näin on heidän kanssaan sovittu. Myös luottamuksellisuus on läheisesti yhteydessä tutkittavien yksityisyyteen. Ihmisten henkilökohtaisia tietoja ei tule levitellä ympäriinsä. (Mäkinen 2006, 114.)

Kuulan (2006, 102) mukaan tutkimukseen osallistuvilla on informoitava muun muassa tutkimuksen tavoite, tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus, aineistonkeruun toteutustapa, tutkittavilta kerättävien tietojen käyttötarkoitus, tietojen käyttäjät ja käyttöaika. (Kuula 2006, 102.)

Kun olimme saaneet varmistuksen, että Tampereen ensi- ja turvakoti ry on yhteistyökumppanimme, sovimme ensin turvakodin johtajan kanssa ajankohdan, jolloin kävimme turvakodissa paikan päällä esittäytymässä sekä kertomassa opinnäytetyöstä tarkemmin. Tapaamiseen otimme mukaan saatekirjeen, jossa kerroimme tutkimuksen tarkoituksen, tavoitteet, tutkimuskysymykset, mistä teemoista esitämme kysymyksiä, haastattelun arvioidun keston, sekä miten haastattelumateriaalia käytetään opinnäytetyössä. Saatekirjeessä kerroimme myös, että haastattelut nauhoitetaan, aineisto puretaan aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla ja että valmiissa opinnäytetyössä ei tule ilmi suoria tunnistetietoja haastateltavista, kuten esimerkiksi nimiä. Saatekirje jaettiin jokaiselle haastatteluun osallistuvalla turvakodin työntekijälle.

Tapaamisten alussa kerroimme haasteltaville hiukan itsestämme ja toimme vielä uudestaan ilmi, että haastattelut nauhoitetaan, jotta pystymme tutkimaan vastauksia tarkasti ja että tutkimuksen luotettavuus myös paranee nauhoittamisen myötä. Nauhoitimme haastattelut nauhurilla ja varmuuden vuoksi myös puhelimella. Nauhoituksen aikana emme puhutelleet haastateltavia heidän nimillään, jotta suoria tunnistetietoja ei tulisi aineistoon mukaan ollenkaan. Aineiston keruussa, litteroinnissa ja säilytyksessä noudatimme vaitiolo- ja salassapitovelvollisuuksia, niin että emme kertoneet opinnäytetyöprosessin aikana haastatteluiden sisällöistä muille ihmisille, eikä alkuperäistä aineistoa ole nähnyt meidän lisäksi kukaan muu.

Haastatteluiden jälkeen kirjoitamme nauhoitukset tekstimuotoon eli litteroimme ne. Litteroituihin teksteihin ei missään vaiheessa kirjattu suoria tunnistetietoja haastateltavista. Käytimme haastateltavista nimimerkkejä H1, H2, H3 ja H4. Kun olimme litteroineet kaikki haastattelut, poistimme alkuperäiset nauhoitukset nauhurista, puhelimesta sekä varmuuskopiot tietokoneelta. Litteroinnit tuhosimme analyysin valmistuttua.

Aineistolähtöistä sisällönanalyysia tehdessä pohdimme moneen otteeseen eettisten periaatteiden täyttymistä sekä tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä. Tällaista pohdintaa oli esimerkiksi tutkimuskysymysten muuttuminen prosessin edetessä sekä haastateltavien vastausten referoiminen opinnäytetyössä. Opinnäytetyöprosessin aikana pohdimme myös useampaan otteeseen, tulisiko yhteistyökumppanin nimi julkaista työssä. Lopulta päädyimme siihen, että voidaksemme kertoa haastateltavien vastauksissa ilmenneestä Perhekulma Puhurin toiminnasta, jonka haastateltavat olivat kokeneet tärkeänä yhteistyökumppanina, että julkaisemme työssä myös sen, missä turvakodeissa haastattelut toteutettiin. Tarkastimme asian myös opinnäytetyön yhteistyökumppanilta ja heidän mukaansa saimme valita itse, tuommeko heidän nimensä työssä

esiin vai ei. Eettinen pohdintamme piti sisällään myös työssä käyttämiemme lähdemerkintöjen huolellisen paikkansa pitävyden tarkistamisen.

Opinnäytetyön tekeminen ajoittui välille 1.2.2019-23.5.2019. Vaikka aikataulu oli suhteellisen tiukka, arvioimme, että kyseisessä ajassa ehtisimme tekemään tutkimuksen huolellisesti. Emme kuitenkaan huomioineet suunnitteluvaiheessa erinäisten vastoinkäymisten mahdollisuutta ja niiden vaikutusta aikatauluun. Näin ollen mahdollisimman valmiiksi saatetun opinnäytetyöversion aikaansaaminen arvioivaa seminaaria varten meni lopulta jokseenkin tiukille aikataulujen suhteen.

Opinnäytetyön luotettavuutta ajatellen, olemme pyrkineet avoimesti esittämään, mitä aihetta tutkimme, miksi sitä tutkimme ja miksi aihe on mielestämme tärkeä. Olemme pyrkineet läpinäkyvästi kertomaan, miten aineisto kerättiin, miten haastattelut toteutettiin sekä miten haastateltavat valikoituvat mukaan. Aineiston analyysin vaiheet, tulokset sekä johtopäätökset on pyritty raportoimaan selkeästi ja johdonmukaisesti, jotta koko opinnäytetyöprosessista muodostuisi selkeä, läpinäkyvä ja ymmärrettävä kokonaisuus lukijalle. Noudatimme hyvän tieteellisen käytännön periaatteita koko opinnäytetyötä tehdessä.

Vaikka toinen opinnäytetyön kirjoittajista työskentelee turvakodissa, ei se mielestämme ole vaikuttanut tutkimustuloksiin. Ajattelemme, että tilanne olisi voinut ehkä olla erilainen, jos olisimme toteuttaneet haastattelut opinnäytetyöntekijän työpaikalla. Mutta koska toteutimme haastattelut eri kaupungissa sijaitsevista meille entuudestaan tuntemattomissa turvakodeissa, emme nähneet eettisyyteen tai luotettavuuden liittyvää ongelmaa asiassa. Luotettavuutta on myös parantanut se, että tutkimuksessa on ollut kaksi kirjoittajaa. Olemme opinnäytetyöprosessin jokaisessa vaiheessa kiinnittäneet huomiota luotettavuuteen ja eettisyyteen. Tiedostamme, että olemme joutuneet tekemään valikointia esimerkiksi haastattelujen tulosten esiin nostamisessa, sillä haastatteluissa nousi esiin runsaasti erilaisia asioita, joista rajasimme mielestämme aiheeseen suoranaisesti liittymättömiä asioita pois.

11.2 Pohdintaa opinnäytetyöprosessista

Tämän opinnäytetyön tekeminen on ollut meille molemmille tutkimusmatka, jota on ollut antoisaa ja mielenkiintoista, mutta ajoittain myös haastavaakin kulkea. Aiheen tutkiminen on tarjonnut meille kallisarvoisen tilaisuuden perehtyä syvällisesti kohtaamisen merkitykseen väkivaltatyössä, tarjoten samalla arvokasta tietoa onnistuneen kohtaamisen vaikutuksista lapselle, vanhemmalle kuin työntekijällekin. Olemme kuukausien ajan lukeneet, tutkineet ja työskennelleet aiheen parissa ja koemme, että onnistuimme lopulta toteuttamaan yhteistyökumppanin toiveet ja tavoitteet tässä opinnäytetyössä.

Haluamme kiittää Tampereen Ensi- ja turvakoti ry:tä opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimimisesta. Turvakotien työntekijöiden osallistuminen opinnäytetyöhön oli tämän prosessin kannalta hyvin arvokasta, sillä ilman heidän osallistumistaan tätä opinnäytetyötä ei olisi olemassa. Olemme kiitollisia, että yhteistyö sujui yhteistyökumppanin kanssa muutenkin sujuvasti ja tehokkaasti.

Nostimme johdannossa esille muun muassa sisäministeri Kai Mykkäsen kommentteja perheväkivallan tunnistamisen sekä siihen puuttumisen tärkeydestä. Akimo (2018) tuo esiin, että Mykkäsen mukaan perhe- ja lähisuhdeväkivallan merkit tulisi tunnistaa esimerkiksi neuvoloissa, sairaaloissa ja kouluterveydenhuollossa. Mykkänen on ollut sitä mieltä, että perheväkivaltaan on puututtava kaikin lain suomin keinoin, sillä väkivallan ei voida katsoa olevan perheen sisäinen asia. (Akimo 2018.)

Aiheeseen syvällisemmin tutustuessamme, olemme ehdottomasti samaa mieltä, että väkivallan merkit tulee tunnistaa ja väkivaltaan tulee puuttua mahdollisimman monien eri tahojen kautta. Samalla olisi myös tärkeää tutkia ja kouluttaa ammattilaisia siitä, miten väkivalta tunnistetaan ja miten siihen puututaan, muun muassa Istanbulin sopimuksen mukaisesti. Siksi onnistuneen kohtaamisen tutkiminen vielä laajemmin kriisi- ja väkivaltatyössä olisi mielestämme tärkeää.

Soisalon (2012, 214) mukaan väkivallasta kysyttäessä on tärkeää, että väkivaltaa kokenut henkilö saadaan osallistumaan häntä koskevaan keskusteluun. Arvioidaanhan siinä väkivaltaa kokeneen henkilön riskejä ja omia näkemyksiä niiden suuruudesta. On ensiarvoisen tärkeää, että työntekijä on sensitiivinen, kunnioittava ja asiakasta tukeva ja että hän tunnustaa väkivaltaa kokeneen henkilön kokemukset ymmärtäen niitä. Tapa, millä asiakasta lähestytään, tulisi perustua asiakkaan vahvuuksiin ja oikeuksiin. Lähestymistavan tulisi lisäksi olla läpinäkyvää ja selkeää ja työntekijän tulisi olla aktiivinen kuuntelija vastaanottaessaan asiakkaan kokemuksia. (Soisalo 2012, 214.)

Muun muassa Soisalon ajatuksiin perustuen ajattelemme, että työntekijän ja asiakkaan kohtaaminen on sosiaalialan työn ydintä, eikä se riipu siitä, minkä ikäisiä ihmisiä työssä kohdataan. Kohtaamista tapahtuu joka päivä, erilaisissa tilanteissa ja erityisesti kriisi- ja väkivaltatilanteiden ymmärtämisessä kohtaamisen laadukkuus on ensisijaisen tärkeää.

Ensi- ja turvakotien liitto on julkaissut artikkelin vuodelta 2017 nimeltään Kohtaaminen vie syrjäytymiseltä terän. Artikkelissa tuodaan esiin, että esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiviä ihmisiä saatetaan palveluissa kohdella usein huonommin kuin keskiluokkaisia ihmisiä. Usein lapset ovat vieressä näissä tilanteissa ja he kuulevat sekä näkevät vanhempiansa huonoa kohtelua. (Lehtinen 2017.) Opiskelumme, työkokemuksemme sekä tämän opinnäytetyön tekemisen kautta olemme itsekin huomanneet, että onnistunut kohtaaminen sosiaalialan työssä vaatii aktiivista itsereflektointia, halua oppia uutta sekä myös totuttujen tapojen kyseenalaistamista. Avoimuus ja uteliaisuus luovat mielestämme hyvän pohjan sille, että onnistuneita kohtauksia voi tapahtua kaikenlaisten ihmisten kanssa.

Laine (2005, 102) tuo esiin, että turvakodin työntekijöiden tavoitteena on luottamuksellisen suhteen muodostaminen asiakkaan kanssa, vaikka aina sitä ei olisikaan mahdollista saavuttaa. (Laine 2003, 102). Mattilan (2011, 15) mukaan kohtauksessa luodaan yhteys ja sitä kautta on mahdollista synnyttää luottamusta. (Mattila 2011, 1). Mielestämme luottamus ja kohtaus kulkevat lapsen kanssa tehtävässä työssä rinnakkain. Halusimmekin laskeutua opinnäytetyön aiheen valinnassa ruohonjuuritasolle ja pohtia, mitkä ovat tärkeimpiä asioita, joita lapsen kanssa tehtävään työhön liittyy, kun lapsi on tullut turvakotiin ja millaiset tekijät auttavat työntekijää laadukkaaseen ja onnistuneeseen kohtaukseen pyrkimisessä väkivaltaspesifisessä työssä.

Turvakodin työntekijöiden haastatteluissa kävi ilmi, että osa työntekijöistä kaipasi lisätietoa lasten traumatisoitumisesta ja trauman huomioimisesta työskentelyssä. Näin ollen kirjoitimme erillisiä lukuja traumatyöskentelyyn liittyen, käsitelimme traumaattisia kriisejä melko laajasti ja nostimme teoriaosuudessa useaan otteeseen psykologi ja psykoterapeutti Soili Poijulan ajatuksia esille. Ajattelemme, että Poijulan pitkä ura kriisi- ja traumatyön kentällä tunnetaan laajasti ja hänen kirjoittamistaan teoksista löytyi myös aiheemme kannalta päivitettyä tietoa. Muun muassa hänen kirjojensa kautta opimme, että kun tarkastellaan lasten kokemia vastoinkäymisiä, selviytymisen avaintekijöihin sekä lasta suojaaviin tekijöihin tulisi kiinnittää väkivalta- ja kriisityössä erityistä huomiota.

Pohtiessamme opinnäytetyöprosessia kokonaisuutena, emme myöskään voi välttyä ajatukselta, mitä tekisimme mahdollisesti toisin, jos voisimme aloittaa työn tekemisen uudelleen. Emme voi tarpeeksi korostaa sitä, miten tärkeäksi asiaksi aiheen rajaaminen on muodostunut tämän prosessin aikana. Jos voisimme aloittaa alusta, pohtisimme tarkkaan tutkimuskysymysten määrää, opinnäytetyön tarkoitusta sekä haastattelukysymyksiä niin, että niillä olisi mahdollista saada laaja kattaus vastauksia ennalta tarkasti mietittyyn tutkimuskysymykseen, eikä juuri muuhun. Suunnittelimme myös aikataulumme huolellisemmin.

Kun aloitimme tekemään opinnäytetyötä, oli meillä molemmilla kunnianhimoisia ajatuksia ja tavoitteita työlle. Aluksi olimme valinneet kolme tutkimuskysymystä. Työn loppuvaiheessa rajasimme lopulta tutkimuskysymyksemme kolmesta yhteen, sillä ymmärsimme, että emme muuten tulisi saamaan työtä valmiiksi suunnitellussa aikataulussa. Olimme kuitenkin suunnitelleet haastattelurungon vastaamaan kolmeen eri tutkimuskysymykseen ja toteuttaneet haastattelut kyseisen haastattelurungon mukaisesti. Näin ollen haastatteluiden analysointi vain yhden tutkimuskysymyksen kautta tuotti hieman päänvaivaa. Analyysiä tehdessä huomasimme myös, että osa haastattelukysymyksistä oli turhan laajoja, jolloin myös aineistosta oli muodostunut laaja. Osa esittämistämme kysymyksistä oli myös aiheen kannalta täysin turhia. Ymmärsimme myös, että haastattelut kannattaisi toteuttaa ennen, kuin teoriaosuuksia on kirjoitettu laajemmin, jotta heti alusta alkaen työhön mukaan valikoituva teoria ja tutkimuksesta saadut tulokset olisivat johdonmukaisia keskenään. Valitessamme aineiston analyysimenetelmää, emme myöskään ymmärtäneet, kuinka työläs menetelmä sisällönanalyysi todellisuudessa on. Analyysin tekemisen opetteluun ja sen eri vaiheiden toteuttamiseen kului lopulta huomattavasti suunniteltua enemmän aikaa.

Myös opinnäytetyön nimi vaati kaikennäköistä viilailua ja punnitsemista. Työn nimi oli aluksi Turvakodin työntekijöiden näkemyksiä kriisissä olevan lapsen kohtaamisesta. Opinnäytetyöprosessin aikana ymmärryksemme aiheesta kuitenkin kasvoi ja päädyimme pitkällisen pohdinnan tuloksena lopulta siihen, että kaikki lapset eivät välttämättä ole kriisissä tullessaan turvakotiin. Tätä kautta opinnäytetyön nimi vaihtui.

Ymmärrämme myös, että tämä opinnäytetyö ei ainakaan laajemmassa mittakaavassa välttämättä tarjoa sosiaalialan kentälle uutta tietoa. Turvakodin työntekijöiden haastatteluissa tuli kuitenkin ilmi erilaisia haasteita, joiden kautta voisi löytyä myös uusia tutkimusaiheita tai kehittämistyötä väkivalta- ja kriisityön kentälle.

Lopuksi ajattelempa, että on ollut arvokasta tehdä tämä opinnäytetyö yhdessä. Olemme voineet jakaa ajatuksiamme, saada toisiltamme palautetta, arvioida omaamme ja toistemme työskentelyä sekä palauttaa toinen toistamme maanpinnalle aika ajoin. Koemme, että kaikki tämä on ollut osa oppimisprosessiamme. Vaikka työn oli alun perin tarkoitus olla hiukan laajempi, olemme tyytyväisiä siihen, mitä lopulta saimme aikaiseksi. Uskomme, että se, mitä opimme kriisi- ja väkivaltatyöstä, lapsen kohtaamisesta ja kohtaamisen merkityksestä sosiaalialalla tämän opinnäytetyöprosessin kautta syvensi ammattitaitomme sosiaalialan työntekijöinä. Teimme ahkerasti töitä tämän opinnäytetyön parissa, sillä aihe kiinnosti meitä aidosti. Toivomme, että tämä välittyisi myös lukijalle mielenkiintoisena sisältönä.

Lähteet

Painetut

Dunderfelt, T. 2016. Läsnaoleva kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ellonen, N. 2012. Kurin alaiset. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 103. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Ellonen, N. Kivivuori, J. & Kääriäinen, J. 2007. Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Poliisiammattikorkeakoulu.

Ellonen, N., Kääriäinen, J., Salmi, V., Sariola, H. 2008. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71/2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedontantoja 87. Tampere: Juvens Print.

Eskonen, I. 2005. Perheväkivalta lasten kertomana. Tampere: Tampereen yliopisto

Föhr, A. & Valanne, L. Radiologisia näkökohtia lapsen pahoinpitelyssä. Teoksessa: Lapsen kaltoinkohtelu. Toim. Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. 2. painos. Helsinki: Duodecim.

Gottberg, E. 2012. Lapsen juridiset oikeudet. Teoksessa: Lapsen kaltoinkohtelu. Toim. Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. 2. painos. Helsinki: Duodecim.

Huhtalo, P., Kuhanen, J. & Pyykkö, E. 2003. Kotona turvassa - katkaise väkivallan kierre. 2. painos. Helsinki: SMS-tuotanto oy.

Kalliala, M. 2009. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Suomen yliopistopaino - Juvenes Print.

Karhuvaara, M., Kaitue, S. & Ruuhilahti, S. 2013. Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. Helsinki: Kirjoittajat ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Kauppi, A. 2012. Sisäiset mustelmat - pahoinpitelyn psyykkiset vaikutukset. Teoksessa: Lapsen kaltoinkohtelu. Toim. Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. 2. painos. Helsinki: Duodecim.

Keskinen, S. & Virjonen, H. 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Jyväskylä: Vastapaino.

Laine, T. 2005. Turvakotityön käytännöt. Asiantuntijuus ja sukupuolen merkitykset. Helsinki: Yliopistopaino.

Mattila, K. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Ojuri, A. 2004 Väkivalta naisen elämän varjona. Tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämäkulusta ja selviytymisestä. Rovaniemi: Lapin Yliopisto.

Oranen, M. & Keränen, E. 2006. Lasten auttaminen. Teoksessa: Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Toim. Ruohonen, M. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.

Oranen, M. 2001. Perheväkivallan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämisestä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Oranen, M. 2012. Lapsi ja perheväkivalta. Teoksessa: Lapsen kaltoinkohtelu. Toim. Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. 2. painos. Helsinki: Duodecim.

Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003. Lapset perhe ja väkivaltatyö. 1.painos. Helsinki: WSOY.

Palosaari, E. 2007. Lupa särkyä. Kriisistä elämään. Helsinki: Edita Publishing.

Pietarinen, J. 2002. Teoksessa: Tutkijan eettiset valinnat. Toim. Karjalainen, S., Launis, V., Pelkonen, R. & Pietarinen, J. Helsinki: Yliopistokustannus University Press Finland.

Pojjula, S. 2016. Lapsi ja kriisi. Selviytymisen tukeminen. 3. uudistettu painos. Helsinki: Kirjapaja.

Pojjula, S. 2019. Resilienssi. Muutosten kohtaamisen taito. 2. painos. Helsinki: Kirjapaja.

Ruohonen, M. Miten tästä eteenpäin? Teoksessa: Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Toim. Ruohonen, M. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.

Saari, S. 2007. Kun salama kirkkaalta taivaalta. Kriisit ja niistä selviytyminen. Neljäs painos. Keuruu: Otava.

Salo, S. & Kauppi, A. 2014. Reflektiivinen työote vanhemman kohtaamisessa. Teoksessa: Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. 2. painos. Toim. Viinikka, A. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.

Siukola, R. 2014. Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? - Esimerkkinä päihde- ja mielenterveystyö. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.

Soisalo, R. 2012. Särkyvä mieli. Lasten ja nuorten psyykinen oireilu. Helsinki: Suomen Psykologinen Instituuttiyhdistys ry.

Säävälä, H.; Pohjoisvirta, R.; Keinänen, E. & Salonen, S. 2006. Mies varikolle. Apua lähisuhdeväkivaltaan. Oulu: Oulun ensi- ja turvakoti ry.

Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. (toim.) 2012. Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Helsinki: Duodecim.

Söderholm, A. & Politi, J. 2012. Lapsen laiminlyönti. Teoksessa: Lapsen kaltoinkohtelu. Toim. Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. 2. painos. Helsinki: Duodecim.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2012. 9. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Valanne, L. 2012. Aivovammat. Teoksessa: Lapsen kaltoinkohtelu. Toim. Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. 2. painos. Helsinki: Duodecim.

Valli, R. & Aaltola, J. 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4. painos. Jyväskylä: PS-kustannus

Viinikka, A., Sourander, J. & Oksanen, E. 2014. Reflektiivinen työote. Teoksessa: Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. 2. painos. Toim. Viinikka, A. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.

Vilka, H. 2007. Tutki ja kehitä. 1.-2. painos. Helsinki: Tammi.

Älä lyö lasta! 2010. Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma 2010-2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:7. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Sähköiset

Akimo, M. 2018. Perheväkivalta Suomen sokea piste - Mykkänen: ”Toisista kulttuureista tulevissa perheissä vielä korkeampi kynnyksen ilmoittaa”. Viitattu 12.5.2019. Saatavilla [www.muodossa: https://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/perhevakivalta-suomen-sokea-piste-mykkanen-toisista-kulttuureista-tulevissa-perheissa-viela-kor-keampi-kynnyksen-ilmoittaa/801268/](http://www.muodossa:https://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/perhevakivalta-suomen-sokea-piste-mykkanen-toisista-kulttuureista-tulevissa-perheissa-viela-kor-keampi-kynnyksen-ilmoittaa/801268/)

Elämän erilaiset kriisit. 2019a. Suomen punainen risti. Viitattu 12.5.2019. Saatavilla [www.muodossa: https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00124](http://www.muodossa:https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00124)

Elämän erilaiset kriisit. 2019b. Suomen punainen risti. Viitattu 12.5.2019. Saatavilla [www.muodossa: https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00124](http://www.muodossa:https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00124)

Elämän erilaiset kriisit. 2019c. Suomen punainen risti. Viitattu 12.5.2019. Saatavilla [www.muodossa: https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00124](http://www.muodossa:https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00124)

Ewalds, H., Karjalainen, R. & Peltonen, J. 2019. Ohjaus nro 5/2019. Turvakotipalveluiden kansalliset laatusuositukset. Helsinki: THL. Viitattu 11.04.2019. Saatavilla [www.muodossa: http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-335-9](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-335-9)

Happo, K. & Marttila, S. 2015. Työntekijöiden näkemyksiä lapsen asemasta Tampereen turvakodilla. Tampereen Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 07.05.2019. Saatavilla [www.muodossa: http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201503022676](http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201503022676)

Hietämäki, J. 2018. Lähisuhdeväkivallan kokemukset ja tuen tarve lapsiperheissä. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen kysely- ja väestötutkimuksen tuloksia. Viitattu 11.5.2019. Saatavilla [www.muodossa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137106/URN_ISBN_978-952-343-160-7.pdf](http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137106/URN_ISBN_978-952-343-160-7.pdf)

Karvala, K. 2018. Suomi on naisille EU:n toiseksi turvattomin maa - sisäministeri Mykkänen: ”Perheväkivallan osalta meillä on musta piste”. Viitattu 12.5.2019. Saatavilla [www.muodossa: https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/201803282200842463](http://www.muodossa:https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/201803282200842463)

Kuritusväkivalta. 2019. THL. Viitattu 18.03.2019. Saatavilla [www.muodossa: https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/turvallisuuden-edistaminen/vakivallan-ehkaisy/kuritusvakivalta](http://www.muodossa:https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/turvallisuuden-edistaminen/vakivallan-ehkaisy/kuritusvakivalta)

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, 1§. Viitattu 16.03.2019. Saatavilla [www.muodossa: https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190190](http://www.muodossa:https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190190)

Lapsen kaltoinkohtelu. 2019a. THL. Viitattu 18.03.2019. Saatavilla [www.muodossa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/lahisuhde/lapsen](http://www.muodossa:https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/lahisuhde/lapsen)

Lapsen kaltoinkohtelu. 2019b. THL. Viitattu 22.04.2019. Saatavilla [www.muodossa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/lapsen-kaltoinkohtelu](http://www.muodossa:https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/lapsen-kaltoinkohtelu)

Lapsen kaltoinkohtelu. 2019c. THL. Viitattu 18.03.2019. Saatavilla [www.muodossa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/lahisuhde/lapsen](http://www.muodossa:https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/lahisuhde/lapsen)

Lapsen kasvu ja kehitys/0-1 v. Ei vuosilukua. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Viitattu 11.05.2019. Saatavilla www-muodossa:
<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/0-1-v/>

Lapsen tukeminen. 2019. THL. Viitattu 18.03.2019. Saatavilla www-muodossa:
https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/puuttuminen/lapsen

Lapsen turvasuunnitelma. Teoksessa Lapsen oma kirja. Ei vuosilukua. Ensi- ja turvakotien liitto. Viitattu 31.03.2019. Saatavilla www-muodossa:
<https://virtuaalikirja.fi/ensijaturvakotienliitto/wp-content/uploads/sites/7/2016/10/Lapsen-oma-kirja.pdf>

Lapset ja perheet. 2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 12.5.2019. Saatavilla www-muodossa: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elamankulku/lapset-ja-perheet>

Lasten kanssa tehtävä työ. Ei vuosilukua. Vantaan turvakoti ry. Viitattu 31.03.2019. Saatavilla www-muodossa: <https://vantaanturvakoti.fi/haetko-apua/la%CC%88hisuhdeva%CC%88kivaltatyo%CC%88n-yksikko%CC%88-koivula/apua-lapselle/>

Lasten, nuorten ja aikuisten kokemuksia väkivallasta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kysely- ja väestötutkimuksen tuloksia. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Viitattu 11.5.2019. Saatavilla www-muodossa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-160-7>

Lehtinen, E. 2017. Kohtaaminen vie syrjäytymiseltä terän. Enska-lehti 3/2017. Ensi- ja turvakotien liitto. Viitattu 12.02.2019. Saatavilla www-muodossa:
<https://ensijaturvakotienliitto.fi/enska/kohtaaminen-vie-syrjaytymiselta-teran/>

Leikki-ikäisen neurologinen kehitys (Lene). 2018. Valtonen, R. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 11.05.2019. Saatavilla www-muodossa:
<https://thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/ohjeet-ja-tukimateriaali/menetelmat/neurologis-kognitiivinen-kehitys/lene>

Tapaamispaikka. Ei vuosilukua a. Tampereen Ensi- ja turvakoti ry. Viitattu 04.04.2019. Saatavilla www-muodossa:
<https://ensijaturvakotienliitto.fi/tampereenensijaturvakoti/vauva-jalapsiperheet/tapaamispaikka/>

Tapaamispaikka. Ei vuosilukua b. Tampereen Ensi- ja turvakoti ry. Viitattu 04.04.2019. Saatavilla www-muodossa:
<https://ensijaturvakotienliitto.fi/tampereenensijaturvakoti/vauva-jalapsiperheet/tapaamispaikka/>

Tietoa liitosta. Ei vuosilukua. Ensi- ja turvakotien liitto. Viitattu 31.03.2019. Saatavilla www-muodossa: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tietoa-liitosta/>

Tuominen, A. 2012. Lapsen arvostava kohtaaminen sijaishuollossa. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 04.05.2019. Saatavilla www-muodossa:
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2012060311362>

Turvakodit ja väkivallan ehkäisy. Ei vuosilukua. Ensi- ja turvakotien liitto. Viitattu 31.03.2019. Saatavilla www-muodossa: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tietoa-liitosta/nain-me-autamme/turvakodit-muu-vakivaltatyo/#turvakodit>

Turvakodit. Ei vuosilukua a. Tampereen Ensi- ja turvakoti ry. Viitattu 11.05.2019. Saatavilla www-muodossa:
<https://ensijaturvakotienliitto.fi/tampereenensijaturvakoti/palvelut/turvakoti-2/>

Turvakodit. Ei vuosilukua b. Tampereen Ensi- ja turvakoti ry. Viitattu 11.05.2019. Saatavilla www-muodossa:
<https://ensijaturvakotienliitto.fi/tampereenensijaturvakoti/palvelut/turvakoti-2/>

Turvasuunnitelmat. Ei vuosilukua. Ensi- ja turvakotien liitto. Viitattu 23.04.2019. Saatavilla www-muodossa: [https://nettiturvakoti.fi/nain-haet-
apua/turvasuunnitelmat/](https://nettiturvakoti.fi/nain-haet-
apua/turvasuunnitelmat/)

Vauvan kaltoinkohtelu. Ei vuosilukua. Ensi- ja turvakotien liitto. Viitattu 29.03.2019. Saatavilla www-muodossa: [https://ensijaturvakotienliitto.fi/vauvaitkee/kun-et-enaajaksa/vauvan-
kaltoinkohtelu/#1491908151654-9b432e0e-495c](https://ensijaturvakotienliitto.fi/vauvaitkee/kun-et-enaajaksa/vauvan-
kaltoinkohtelu/#1491908151654-9b432e0e-495c)

Vuorenmaa, M. 2019. Tilastoraportti 10/2019. Pienten lasten ja heidän perheidensä hyvinvointi 2018. THL. Viitattu 23.05.2019. Saatavilla www-muodossa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019050214035>

Älä epäröi hakea apua väkivaltaan. Ei vuosilukua. Ensi- ja turvakotien liitto. Viitattu 20.05.2019. Saatavilla www-muodossa: [https://ensijaturvakotienliitto.fi/ala-
eparoi-hakea-apua-vakivaltaan/](https://ensijaturvakotienliitto.fi/ala-
eparoi-hakea-apua-vakivaltaan/)

Kuviot

Kuvio 1: Lapsen tilanteen arviointiin liittyviä teemoja	28
Kuvio 2: Esimerkki alkuperäisilmaisujen pelkistämisestä	35
Kuvio 3: Sisällönanalyysin eteneminen	36
Kuvio 4: Tutkimuksen tulokset	37

Taulukot

Taulukko 1: Muistilista lapsen kanssa työskentelyyn	22
Taulukko 2: Esimerkki alkuperäisilmaisujen pelkistämisestä.....	35

Liitteet

Liite 1: Saatekirje	57
Liite 2: Teemahaastattelurunko.....	58

Liite 1: Saatekirje

Hei,

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Laurea ammattikorkeakoulusta Tikkurilan kampukselta. Teemme sosionomiopintoihimme kuuluvaa opinnäytetyötä, jonka aiheena on Turvakodin työntekijöiden näkemyksiä kriisissä olevan lapsen kohtaamisesta. Tavoitteenamme on valmistua kesäkuussa 2019.

Toteutamme opinnäytetyön Tampereen ensi- ja turvakodin kanssa yhteistyössä. Opinnäytetyössä tutkimme turvakodin työntekijöiden näkemyksiin pohjautuen, millainen merkitys lapsen onnistuneella kohtaamisella on lapselle ja lapsen vanhemmalle. Lisäksi tarkastelemme, miten onnistunut kohtaaminen vaikuttaa turvakodin työntekijään ja millainen merkitys kohtaamisella on turvakodissa tehtävässä työssä. Pyrimme haastatteluiden kautta selvittämään vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

Millaisista tekijöistä onnistunut kohtaaminen rakentuu lapsen ja työntekijän välillä?
Millaisia vaikutuksia onnistuneella kohtaamisella on lapselle ja vanhemmalle?
Millainen merkitys kohtaamisella on turvakotityössä?

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, johon keräämme tietoa teemahaastattelun avulla. Teemoja ovat perheväkivaltaa kokeneen lapsen kohtaaminen, lapsityö lapsiperheiden kanssa tehtävän turvakotityön keskiössä sekä kohtaamisen merkitys. Näistä teemoista tulemme esittämään kysymyksiä haastatteluissa.

Tutkimusta varten haluaisimme haastatella neljää turvakodin työntekijää. Haastattelut toteutetaan maaliskuuhuhtikuussa 2019. Jokaista tutkimukseen osallistuvaa työntekijää haastatellaan yhden kerran ja haastattelu kestää maksimissaan tunnin. Haastattelut nauhoitetaan ja myöhemmin vastaukset puretaan aineistolähtöistä sisällönanalyysia käyttäen. Haastatteluista käytämme vain tutkimuskysymyksiemme kannalta tarvittavaa tietoa, emmekä missään vaiheessa kerää suoria tunnistetietoja osallistujista, kuten esimerkiksi nimiä. Haastattelunauhat ja tekstit hävitetään tiedon analysoinnin jälkeen ja kaikki haastatteluista saatu tieto käsitellään luottamuksellisesti. Valmiista tutkimuksesta ei käy ilmi haastateltavien henkilöllisyyttä.

Ystävällisin terveisin,
Marianne Simolin ja Susanna Ylöstalo

Liite 2: Teemahaastattelurunko

Teema 1: Perheväkivaltaa kokeneen lapsen kohtaaminen

- Miten lapsen ääni tuodaan kuuluviin työskentelyprosessissa?
- Millaisista tekijöistä kohtaaminen rakentuu lapsen ja työntekijän välillä?
- Millaisia asioita tulee ottaa huomioon kohtauksessa, kun lapsi on kokenut juuri perheväkivaltaa? Onko väkivallan muodolla merkitystä kohtauksen kannalta?

Teema 2: Lapsityö lapsiperheiden kanssa tehtävän turvakotityön keskiössä

- Millainen merkitys lapsen kohtauksella on turvakodissa olevan lapsen vanhemman kanssa tehtävän työn kannalta?
- Millainen merkitys lapsen äänen kuulemisella voi olla perheen tilanteen muutosprosessissa?

Teema 3: Kohtauksen merkitys

- Millaisia haasteita onnistuneen kohtauksen toteutumisessa lapsen kanssa voi olla?
- Miten onnistunut kohtaus lapsen kanssa vaikuttaa työntekijään ja tehtävään työhön?
- Kaipaatteko mahdollisesti lisäkoulutusta lapsen kohtauksesta? Millaista?